

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

HZ. İSA'NIN MESAJI AÇISINDAN MATTA İNCİLİNİN TAHLİLİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Sevgi MAGGİ

BURSA 2022

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

HZ. İSA'NIN MESAJI AÇISINDAN MATTA İNCİLİNİN TAHLİLİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Sevgi MAGGİ

Danışman

Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

BURSA 2022

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Anabilim, Bilim Dalı'nda numaralı'ın hazırladığı "" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, .../.../… günü ……… - ………..saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ……………………………..….. (başarılı/başarısız) olduğuna ……………………………… (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Ahmet Güç

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman SAYAR

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe GÜÇ

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Tarih

………………………..

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 07/02/2022

Tez Başlığı / Konusu: Hz. İsa'nın Mesajı Açısından Matta İncilinin Tahlili

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin, 07/02/2022 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %15'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

Kaynakça hariç

5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

07/02/2022

Adı Soyadı:	Sevgi Maggi
Öğrenci No:	701821067
Anabilim Dalı:	Felsefe ve Din Bilimleri
Programı:	Dinler Tarihi
Statüsü:	Yüksek Lisans

Danışman

Prof. Dr. Ahmet Güç

07/02/2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Hz. İsa'nın Mesajı Açısından Matta İncilinin Tahlili" *adlı* çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

07/02/2022

Adı Soyadı	**: Sevgi Maggi**
Öğrenci No	**: 701821067**
Anabilim Dalı	**: Felsefe ve Din Bilimleri**
Programı	**: Dinler Tarihi**
Statüsü	**: Yüksek Lisans**

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Sevgi Maggi

Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler

Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Bilim Dalı : Dinler Tarihi

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans

Sayfa Sayısı : xi+102

Mezuniyet Tarihi : …. / …. / 2022

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet Güç

HZ. İSA'NIN MESAJI AÇISINDAN MATTA İNCİLİNİN TAHLİLİ

Bu araştırma, Hıristiyanlık inancı açısından önemli bir kaynak olan Matta İncilinin tahlilidir.

Her peygamber kendi toplumunun içinden çıktığı gibi İsa da Yahudi toplumu içinde doğmuş,büyümüş ve Yahudilerin beklediği peygamber olarak vaazlarına başlamıştır. Kendisinin de bir Yahudi inananı olması, yaşadığı toplumun ve dinin yozlaşmalarına bizzat tanıklık etmesini sağlamıştır. Dört İncil arasından Matta incili, İsa'nın havarisi Levili Matta tarafından kaleme alınması nedeniyle İsa dönemini, yaşamını ve mesajını o döneme en yakın bir dil ve üslupla anlatan İncil'dir.

Matta İncili, İsa'nın nesebinin peygamberler silsilesi ile İbrahim peygambere bağlanmasıyla başlamaktadır. İsa'nın yaşamı, öğretileri ve dirilişinin anlatıldığı kitapta, özellikle İsa'nın Yahudiler tarafından beklenen peygamber olduğu anlatımı ön plana çıkmakta olup bununla ilgili de Eski Ahit'ten İsa'nın geleceği ile ilgili peygamber sözlerinden alıntılar mevcuttur. Matta İncilinde İsa havarilerini belirledikten sonra Celile ve civarında halka vaaz etmesi ile Tanrı Egemenliği olarak ifade ettiği tevhid inancını tebliğ etmeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: İsa, Havari Matta, Matta İncili, Yeni Ahit, İsa'nın Mesajı

ABSTRACT

Name and Surname	: Sevgi Maggi
University	: Bursa Uludag University
Institution	: Social Science Institution
Field	: Philosophy and Religious Sciences
Branch	: The History of Religions
Degree Awarded	: PhD
Page Number	: xi+102
Degree Date	: …. / …. / 2022
Supervisor	: Prof. Dr. Ahmet Güç

ANALYSIS OF MATTHEW'S GOSPEL IN TERMS OF JESUS' MESSAGE

This research is an analysis of the Gospel of Matthew, which is an important source for the History and faith of Christianity.

Like it is often said that every prophet transpires out of their society, it was also Jesus born and rasied in the Jewish community, and he began his sermons as the prophet on which the Jews had been waiting. Being a Jewish believer himself, he witnessed the corruption of the society and religion in which he lived. Written by the Matthew the Levite, the apostle of Jesus, the Gospel of Matthew describes the time, life and message of Jesus in the most understandable language and style.

The Gospel of Matthew begins with the lineage of Jesus and its connection with the prophet Abraham through the line of prophets. The narrative that Jesus is the expected prophet by the Jews comes to the forefront of the story explaining the life, teaching and resurrection of Jesus. The quotations of prophets and their statements about the birth of Jesus can be found in the Old Testament. After Jesus identified his apostles in the Gospel of Matthew, he began preaching to the people in Galilee and its surroundings to convey his beliefs in monotheism and the Sovereignty of God.

Key Words: Jesus, Apostle Matthew, the Gospel of Matthew, New Testament, Jesus'Message

ÖNSÖZ

İsa'nın (a.s) doğumunu, yaşamını ve Tanrı kelamını tebliğ etme sürecini anlayabilmek için İsrailoğulları ve Eski Ahit metinlerinin anlaşılması bizler için bir zorunluluk teşkil etmektedir. Çünkü İsa'nın bir peygamber olarak Yahudi toplumuna gönderilmesi Tanrı'nın İsrailoğulları için muradını ortaya koymaktadır. İsrailoğullarının büyük peygamber olarak kabul ettikleri İbrahim (a.s)'dan başlayan tevhid inancı, Musa (a.s.) ile devam etmiştir. Ancak İsrailoğullarının tevhid inancı zaman zaman zaafa uğramıştır. Bu zaafın nedenleri Mısırda köle durumuna düşmeleri, Sina çölünde kırk yıl Musa önderliğinde zor bir hayat yaşamaları ve Tanrı tarafından vaat edilen Ken'an topraklarına girişleri ile başlayan çetin bir hayat mücadelesidir. Bu kronolojik tarihsel süreç, İsrail oğullarının duygu düşünce ve sosyal yapılarında büyük bir değişim ve dönüşüm meydana getirmiştir. Ken'an topraklarına gelişleri ile o bölgede yaşayan farklı inanç ve kültür yapıları ile karşılaşmışlardır. Bu farklı sosyal yapılar ile de uzun süre çetin mücadeleler içinde bulunmuşlardır. Bu mücadeleler kral-peygamber anlayışının oluşmasına neden olmuştur. Bu anlayışlarını Davut ve Süleyman peygamberin önderliğinde gerçekleştirmişlerdir. İsrailoğulları Davut ve Süleyman peygamber dönemlerinde çok önemli bir ibadet mekânı olan Beytü'l Makdis etrafında milli ve dini birliklerini korumuşlardır. İsrailoğulları, bu kral-peygamber dönemlerinde siyasal, sosyal, ekonomik ve dini açıdan en yüksek refah seviyesine ulaşmışlardır. Ancak Süleyman peygamberin vefatı ile büyük Babil sürgününe maruz kalarak tekrar köle durumuna düşmüşlerdir. İsrail oğulları, sosyal, siyasal, ekonomik ve dini toparlanmalarının ancak Yeruşalim'de (Kudüs) bulunan ve büyük ölçüde yıkılan Mabed etrafında olabileceği inancı geliştirmişlerdir. Bunun yanında kurtarıcı Mesih inancı ile maneviyatlarını ayakta tutmaya çalışmışlardır.

Yahudilerin Mesih inancı kutsal metinlerinde de peygamber sözleri olarak kayıt altına alınmıştır. Beklenen Mesih'in İsa ile vuku bulmasına rağmen, Yahudiler İsa'yı kabul etmemişlerdir. Çünkü onların tasavvurundaki Mesih karizmatik, yeryüzü krallığını kuracak kral-peygamber olan bir şahsiyetti. Ancak onlar İsa'nın, doğumu, mucizeleri ve vaazlarında tebliğ ettiği Tanrı Krallığı sözlerini anlayamamışlardır. Bundan dolayıdır ki İsa yaşadığı dönemde anlaşılamamış ve siyasal kaygıların akıbetine uğramış bir peygamber olmuştur.

Yapılan bu çalışmada İsa'nın nesebi, doğumu, yaşamı ve tebliğ sürecinin en yakın tanığı olan havari Matta'nın kaleme aldığı Matta İncili tahlil edilmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde İsrail oğullarının kronolojik tarihi, peygamberlik inançları, vahiy ve kitap anlayışları ortaya konmuştur. İkinci bölümde Matta İncilinde İsa'nın sözleri ile vermek istediği mesajı açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Hıristiyan teologlardan Matta İncilini çalışmış olan kilise babalarından örnekler sunulmuştur.

Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda şahsıma bu çalışmayı yapma imkânı sağlayan başta tez danışmanı hocam Prof. Dr. Ahmet Güç olmak üzere, Prof. Dr. Muhammet Tarakçı, Prof. Dr. Bülent Şenay ve Dr. Öğretim üyesi Süleyman Sayar hocalarıma minnet ve şükranlarımı bir borç bilirim. Alanda çalışma yapmak için felsefi alt yapımı oluşturmama imkân tanıyan Prof. Dr. Kasım Küçükalp hocamıza da teşekkürlerimi sunarım.

Sevgi MAGGİ

BURSA 2022

İÇİNDEKİLER

III. BÖLÜM

İSA'NIN YERUŞALİMNDEKİ TEBLİ SÜRECÜ

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Ortadoğu yeryüzünde bilinen, inanılan ve günümüze dek süregelen kadim dinlerin doğduğu ve yayıldığı önemli bir coğrafyadır. Bölgede çok tanrılı dini gelenek ve felsefi kökenli inanışlarda Tanrı, peygamber ve vahiy anlayışı, İsrailoğullarının Tanrı tarafından uyarılışı ile farklı bir kutsallık kazanmıştır. Çok tanrılı dini inanışlarda ve felsefi dinlerde peygamber, doğuştan gelen karizmatik bir yetenek ya da sonradan kazanılmış bilgi ve beceriye sahip bir kişidir.[1] İlahi bir din olan Yahudiliğin bu inanış biçimlerinden peygamberlik ve vahiy anlayışı ile ayrıştığını görmekteyiz. Yahudilikteki Tanrı, yaşamın içinde, canlı, öfkeli, cezalandırıcı kısaca tarihe aktif müdahale etmektedir. Böyle bir Tanrı yeryüzünde kendi iradesini ve otoritesini temsil edecek kişiler belirlemektedir. Tüm ilahi dinlerde bu kişiler peygamber/nebi/navi olarak adlandırılmaktadır. Peygamberler, Tanrının iradesi ile belirlenmiş olup, kendi iradeleri dışında hatta Musa örneğindeki gibi iradelerine rağmen ilahi kudretle seçilmiş kişilerdir.[2] Peygamberliği, kâhinlik veya müneccimlikten ayıran en temel unsurlar peygamberliğin "ilahi kuvvet" ve "Cebrail " ile güçlendirilmiş olmasıdır.[3] Bu kutsal ruh peygamberin bizzat vahye muhatap olduğunu işaret eden ana unsurdur. Vahiy en temel anlamı ile "Tanrı sözü" dür. Yahudilikte ve İslamiyet'te vahiy, peygamberliğin en temel unsurudur. Peygamberin tebliğci konumuna ulaşabilmesi için ilahi otoritenin iradesini bildirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda vahyin alınış ya da diğer ifade ile Tanrının iradesini bildirmesi O'nun zatının belirlediği usul ile olmaktadır. Bu usuller; Musa örneğinde olduğu gibi Tanrı ile aracısız konuşma olabilmekle birlikte vizyon veya rü'yet (uyanıkken müşahede etmek) ya da peygamber efendimiz Hz. Muhammet'in (sav) genel olarak melek aracılığı ile bu kelama muhatap olması şeklindedir. Hıristiyanlıkta ise Tanrı, peygamberlik ve vahiy anlayışı bağlamında diğer ilahi dinlerden bariz bir şekilde ayrılmaktadır.

---

[1] Salime Leyla Gürkan, Yahudilikte Vahiy ve Peygamberlik, Kuramer, İstanbul 2018, s.42.

[2] Mukaddes Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2014,Mısırdan Çıkış, 3/4-11; 4/11,s.56.

[3] I. Samuel, 10/6-10, İşaya, 48/16; 59/21, Hezekiel, 1/3; 2/2; 3/12-14; 22-24, 8/1, 11/1-5;24, 43/4-5 Yoel, 2/28-29, Mikail, 3/5-8, Zekeriya, 4/6; 7/12.

Peygamberler vahiy ile güçlendirilmelerinin yanı sıra Tanrının gücü ve iradesinin bir başka göstergesi olan mucizelerle de desteklenmişlerdir.[4] Bu mucize ile peygamberlik alameti Hz. İsa'da en üst seviyede tasvir edilmiştir. Yahudilikteki peygamberlik ve vahiy anlayışına erken dönem Hıristiyanlıkta karşılaşılsa da kutsal metinlerde daha çok İsa'nın mucizeleri üzerine kurgulanmış bir din olgusu bulunmaktadır. İlahi dinlerdeki peygamberlik ve vahiy anlayışı kutsal metinlere atfedilen değeri de etkilemiştir. Bu bağlamda Yahudilik ve İslamiyet'te kutsal metinler inanç akidelerini, geçmiş toplumlar hakkındaki kıssaları, yasakları ve günahları kapsamakta olup Hristiyanlığın kutsal metni olan İncillerde ise İsa'nın yaşamı ve ölümü üzerine kurgulanmış, teslis inancının kutsiyetini ön plana çıkaran bir anlatım vardır.

Bu araştırmada Hz. İsa'nın ölümünden yaklaşık 30-40 yıl sonra kaleme alınan kutsal metinlerden biri olan Matta İncilinin, İsa'nın mesajı açısından tahlili yapılmaya yorumsal olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yahudilerin beklediği peygamber[5] İsa'nın dünyaya gelişi ile gerçekleşmiş olsa da Yahudiler buna şerh koymuşlardır. Bir Yahudi ailesinde dünyaya gelen İsa Yahudi şeriatına bağlı olarak hayatını sürdürmüştür. Oysaki İncil metinlerinde ve günümüz Hıristiyan inancında enkarnasyona uğrayan ve Tanrı oğlu olan çift yaratılışlı bir İsa kurgulanmıştır.

Hristiyanlık alanında; İsa'nın Peygamberlik süreci ve havarileri, çarmıh hadisesi ve sonrasındaki kırk gün; yeryüzünden semavata çekilişi, İsa'nın Mesih olarak tekrar yeryüzüne gelişinin beklenmesi; kutsal metinlerin kaleme alınışı, İsa'nın pagan dünyaya takdimi olmak üzere erken Hristiyanlık dönemi diyebileceğimiz ve her bir başlığı müstakil araştırma konusu olan çalışmalar hâli hazırda bulunmaktadır. Bu tez çalışmasındaki amacımız İsa'nın Yahudilikte beklenen peygamber ve İslamiyet'te de ülü'l-azm peygamberlerden biri olması hasebiyle mesajının Matta İncili bağlamında tahlilinin yapılmasıdır. Bu çalışmanın Hıristiyan teolojisine ve ülkemizde yürütülen Dinler Tarihi alanına bir nebze de olsa katkı sunması ümit edilmektedir.

B. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Bilimsel araştırmalarda en önemli unsur, araştırma konusunun kapsamı ve sınırlılığıdır. Hristiyanlık çalışmalarında kapsam ve sınırlılığı belirlemede zorluklar yaşanmaktadır. Bu

4 Çıkış, 4/7, I. Krallar, 7/16-21, II. Krallar, 2/11.
5 Yeşaya, 7/13-16; 9/1-6; 11/6-7.

zorluklar aynı zamanda kendi içinde de birçok alt problemi barındırmaktadır. Bu alt problemler: Yahudilik bağlamında Hıristiyanlık, İsa bağlamında Hristiyanlık, İsa sonrası ve Pavlus açısından Hıristiyanlık, kutsal metinler açısından Hıristiyanlık, pagan dünyanın Hıristiyanlık anlayışı, Roma Devleti Hıristiyanlığı, Kurumsal Papalık ve kilise Hıristiyanlığı, Konsiller, Orta çağ, Aydınlanma Hıristiyanlığı, mezhepler açısından Hıristiyanlık ve modern dönem Kilise Hıristiyanlığı olmak üzere birçok dala ayrılmaktadır. Çalışmamızın kapsamı ve sınırlılığı; erken dönem Hristiyanlıkta Havari olan ve Matta İncilinin yazarı olarak kabul edilen Levili Matta'nın kutsal metninin İsa'nın mesajı açısından yorumlanmasıdır.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı ve önemi hakkında bilgi verilerek, araştırmanın sınırlılığı ve kapsamı ortaya konulmuştur. Çalışmada kullanılacak yöntem belirlenerek bu bölümde açıklanmıştır. Giriş bölümü sonrası üç ana bölüm ve sonuç kısmı ile çalışma tamamlanmıştır. Birinci bölümde Orta Doğunun Jeopolitik yapısı ve dini perspektifi, bölgede bulunan farklı inanç grupları, Filistin tarihine kısa bir bakış ve son olarak İsrailoğullarının tarihi, peygamberlik anlayışları, vahiy ve kitap anlayışları ile Mesih beklentisi anlatılmıştır. İkinci bölüm İnciller hakkında genel bir bilgi sunulmuş olup havari Matta'nın kimliği, Matta İncilinin kaleme alınış tarihi ve bu çalışmada niçin Matta İncili tercih edildiği konusunda bilgi verilerek Matta İncilinin tahlil edildiği bölümdür. Bu bölümde her bir bap özenle incelenerek İsa'nın sözleri açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise İsa'nın Yeruşalim'e girişi ile tebliğ sürecinin devam etmesi, çarmıh hadisesi ve İsa'nın ölümden dirilişi ile Matta İncili tahlili sürdürülmüş olup Hıristiyan teologlarından ve kilise babalarından Matta İncili özelinde çalışmaları yapan kişilerden örnekler anlatılmıştır. Sonuç bölümünde araştırmadan elde edilen bilgilerin yorumlanması yapılmıştır.

C. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Planladığımız bu çalışmanın Batıdaki karşılığı Bibliyoloji veya kutsal kitap bilimidir. Kutsal kitap bilimi, kutsal kitapların yazılmasındaki ilhamı inceleyen bir dal olarak tanımlanmaktadır. Kutsal kitap biliminin kullandığı yöntem, din bilimleri alanında kullanılan tarihsel, hermenötik, karşılaştırmalı ve eleştirel yöntem ile aynıdır. Bu çalışmada hermenötik (yorumsal) yöntem kullanılmıştır. Kutsal metnin

yorumlanabilmesi için de tarihsel arka planda bulunan unsurların betimlemesi yapılmıştır. Araştırma konusuna uygun literatür taraması yapılarak örnek çalışmalar incelenmiştir.

I. BÖLÜM

KONUNUN TARİHSEL ARKA PLANI

1. ORTADOĞUNUN JEOPOLİTİK YAPISI VE DİNİ PERSPEKTİFİ

Konumuz açısından Ortadoğu'nun sınırları ve jeopolitik yapısının ortaya konulmasıyla tarihi derinliği ve insanlığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bölge doğuda Hindistan, kuzeyde Mezopotamya-Anatolia, batıda Akdeniz ve Akdeniz'e kıyısı olan Mısır, güneyde ise Arap yarımadasının bütününü kapsayan geniş bir coğrafyadır. Bu geniş coğrafya birçok ırk ve etnik grubu içinde barındıran bu arada da sürekli istila ve değişimlere uğrayan merkez konumundadır. Kültürel başkalaşımın yoğun yaşandığı, dil ve inanç farklılıklarının çeşitlilik gösterdiği bu geniş coğrafya aynı zamanda üç ilahi dinin de merkezidir. Bölgenin yazılı kaynaklara göre tarihi M.Ö 4000 yıllına uzanmakta olup, bu coğrafya bilinen kadim medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu bölge göç ve ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır. Mezopotamya'dan Mısıra kadar uzanan bu alanda Ur şehir devletleri, Sümerler, Asurlar, Babil Krallığı, Hititler, Hurriler ve Mısır Krallıkları olmak üzere tarihi etkileyen birçok medeniyet kurulmuştur. Tüm bu medeniyetlerin ekonomik, siyasal, sosyal, bilim, sanat olmak üzere meydana getirdiği fikri alt yapı bölgeyi, kendi hinterlandı dışında kalan toplumlara ve yönetimlere açık hale getirmiştir. Bu sayede bölge her daim canlı ve dinamik unsurlar ile şekillenmiştir. Bu coğrafyada yaşanan ve günümüze kadar etkisini sürdürecek en önemli tarihsel olay İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışıdır (Exodus). Yaklaşık M.Ö 1200 yılına denk gelen bu büyük göç Akdeniz'in doğusunda yer alan geniş coğrafyayı yüzyıllar boyu meşgul edecek değişim ve dönüşümlerin merkezi haline getirmiştir. Bu coğrafya Ken'an toprakları olarak adlandırılmış ve Tanrı tarafından İsrailoğullarına vaat edilmiştir. İsrail oğulları bu topraklara ulaşmadan önce bu bölgede yerleşik Filistin halkı yaşamaktaydı.

2. FİLİSTİN TARİHİ

Bilinen Filistin tarihi yaklaşık M.Ö 3000'li yıllara uzanmaktadır. Bu bölge Arap kabilelerinin farklı kollar üzerinden göç etmeleri ile meydana gelmiştir. Bu kabilelerden

ilki Sami ırkına tabi Fenikelilerdir. Bu kabile bölgenin güneybatısına yerleşmiş ve Sayda ile Sur kentini inşa etmişlerdir. Diğer Arap kabileleri ise Fenikelilerin kuzeyi olan, Ürdün Nehrinin batısı ve el-Vustra bölgesinin Akdeniz kıyılarına uzanan alana yerleşmişlerdir. Bu bölge Ken'an toprakları olarak adlandırılmıştır. Ken'an topraklarının en önemli şehri Samarya (Samire)' dır. Girit adasından gelen bir diğer topluluk ise Filistin kabileleridir. Bu kabileler Gazze ve Yafa şehirlerine yerleşmiş olup bölge halkı ile sosyal ve ekonomik olarak iyi ilişkiler kurmuşlardır. Bölge Ken'an toprakları ile adlandırılırken daha sonra Filistinlilerin adı ile anılmaya başlanmıştır. Bu göç süreçleri yaklaşık olarak M.Ö 1200-1000 yılları arasında tamamlanmıştır. Filistin'in sınırları bu tarihte kuzeyde Suriye, batıda Akdeniz, doğuda Şeria Irmağı ve güneyde Mısıra kadar uzanmaktadır.[6]

3. BÖLGEDEKİ DİNİ GRUPLAR

Bölgenin toplumsal hareketlilik açısından canlı ve aktif olması nedeniyle gerek siyasi gerekse ticari anlamda dil, kültür, etnik yapısı sürekli bir dönüşüm halinde olmuştur. Orta doğunun sınırları tarihsel süreç içerisinde genişleyip daralmayla birlikte doğuda Hindistan, kuzey doğuda Çin, kuzeyde Anadolu ve Pers Krallığı, batıda ise Akdeniz Uygarlıkları arasında kalmış geniş bir coğrafyadır. Doğu, antik dönemden itibaren sosyo-kültürel yapısını tamamlamış bir medeniyettir. Bu medeniyette Hinduizm, Budizm, Caynizim, Taoizm, Konfüçyanizm olarak felsefi temelli dinler, İran'da Zerdüştlük, kuzeyde Harran bölgesinde Sabiilik, bölgenin iç taraflarında ise Mecusilik bilinen en eski dinler olarak yer almıştır. Akdeniz havzasının batı yakasında Helenizm'in kökleştirdiği pagan inanış yer almaktadır. Büyük İskender'in doğu seferleri ile pagan inanış doğuya kültürlenmiş ve kendisine bu coğrafyada yer bulmuştur. Pagan inanış en genel tanımı ile doğada var olan birçok cisme ilahi bir anlam yüklenmesi olup çok tanrılı inanışın genel adıdır. Böyle bir inanış biçiminin Ortadoğu coğrafyasında yer bulması bölgede hâlihazırda inanılan felsefi dinlerin, insanların manevi dünyalarında bir zemin oluşturmasından kaynaklıdır. Musa ve İsrail oğullarından önce peygamberler silsilesini oluşturan İbrahim ve Nuh tek tanrılı inanışın bölgedeki ilk ve tek örnekleridir.

---

[6] Ali Muhammet Sallabi, *Tüm Gerçekleri ile Hz. İsa Aleyhisselam*, çev. Asım Sarıtaş, 1.bas. İstanbul Aralık 2019, s.31-33.

4. İSRAİLOĞULLARI

İbraniler, İsrailoğulları, Museviler ya da Yahudiler olarak kullanılan bu isimler gerek geçmiş zamanda gerekse günümüzde Orta doğu kökenli en eski tevhid inancına bağlı grubu tanımlamaktadır. Bu şekilde farklı isimlendirmeler kullanılmasının nedeni, bu inanç grubunun tarihsel süreç içerisindeki değişim ve dönüşümlerini dönemsel olarak anlatmak içindir. Bu çalışmada genel olarak İsrailoğulları kavramı kullanılmıştır. Çünkü İsa, Matta İncilinde kendisine inanan topluluğa şöyle demiştir; *"Ben yalnız İsrail halkının (İsrailoğullarının) kaybolmuş koyunlarına gönderildim."*[7]

Tarihsel süreçte İbrani ('ibri) kavramı, Orta doğuda Ürdün ve Fırat Nehri'nin doğusunda yaşayan topluluklar için kullanılmaktadır. İbrani, birçok etnik grubun genel adıdır (Ammonlular, Moablılar, Edomlular).[8] Bundan dolayı İbrani / ler kavramı dini kökenli olmayıp belli bir coğrafyada yaşayan Sami kökenli etnik grup ya da grupları tanımlamaktadır. İbrani kökenli gruplar adından da anlaşılacağı üzere Sami dil ailesinden olan İbranice lisanını kullanmaktadırlar. İbrani kelimesi aynı zamanda Hz. İbrahim'in kökenini bildirmektedir. İbrahim ilahi üç dinin de ortak peygamberidir. İbrahim, İsrailoğullarının atası kabul edilmektedir.[9] İbrahim'in soyu kendisinden on kuşak önce yaşamış Nuh'un oğlu Sam'a dayanmaktadır. Keldanilerin Ur şehrinde doğduğu kabul edilen İbrahim, Harran'da yaşamış ve Ken'an topraklarında ölmüştür. İbrahim'in yaşadığı tarih, kaynaklarda tam olarak gösterilmemektedir. İbrahim'in ilahi dinler açısından önemi tevhid inancının öncüsü olmasıdır. İbrahim kendi soyundan olan Sara ile evlenmiştir. Ancak İbrahim ve Sara'nın ilerlemiş yaşlarına rağmen çocuklarının olmaması sebebiyle Sara, hizmetçisi Hacer'in, eşi İbrahim ile evlenmesine müsaade etmiş ve bu evlilikten İsmail adını verdikleri ilk oğul doğmuştur. İsmail'den sonra İbrahim ve eşi Sara'ya ilerlemiş yaşlarında insan suretine bürünerek gelen Tanrı melekleri tarafından İshak müjdelenmiştir.[10] Bunlar Tevrat'ta ve Kur'an-ı Kerim'de anlatılan ortak kıssalardır.

İlahi dinlerdeki genel kabul, İsrailoğulları ve günümüz Hıristiyanlarının İshak soyundan, Müslümanların ise İsmail soyundan geldiğine inanılması yönündedir. İbrahim'in soyu

---

[7] Matta,15/24.
[8] Salime Leyla Gürkan,*" İbraniler"* , DİA, Ankara, 2020, c.Ek-1, s.625-627.
[9] Ömer Faruk Harman, *"İbrahim"*, DİA, İstanbul 2000, c.21, s.266-272.
[10] Yaratılış,18/10, bkz. Hicr,15/51-55.

oğlu İshak'ın eşi Rebeka'dan doğan ikiz oğulları Esav ve Yakup ile devam etmiştir.[11] İshak'ın, peygamber soyundan gelmesi ve İbrani geleneğine göre ailenin ilk erkek çocuğunun kutsanması nedeniyle oğlu Esav yerine, anne Rebeka ve Yakup'un yanıltması üzere Yakup'u kutsamıştır.[12] Bu olay üzerine Yakup, abisi Esav tarafından öldürülmekten korkarak doğduğu toprakları, Ken'an diyarını terk ederek Harran'a kaçmıştır. Yakup Harran'da iki kız kardeş olan Lae ve Raşel ile evlenip onların hizmetkârı olan Zilpa ve Bilha ile de evlenmiştir.[13] Yakup'un Lae'den; oğulları Ruben, Şimon, Levi, Yahuda (Yuda), İssakar, Zebulun ve kızı Dina olmuştur. Diğer eşi Raşel 'den; Oğulları Yusuf ve Bünyamin doğmuştur. Zilpa'dan; oğulları Gad ve Aşer, eşi Bilha'dan; oğulları Dan ve Naftali dünyaya gelmiştir.[14] Yakup'un on iki oğlu olmuştur. Yaşamının büyük bir bölümünü Harran'da geçirmiştir. Yakup günümüz Yahudileri ya da İsrailoğullarının üçüncü atası kabul edilmektedir. Bunlardan ilki Hz. İbrahim, İkincisi Hz. İshak ve üçüncüsü de Hz. Yakup'tur.[15] Yahudi kutsal metinlerine göre Tanrı Yakup'a '*İsrail*' adını vermiştir. Bu ismin verilme nedeni ise Yakup'un bizzat Tanrı ya da Tanrının meleği ile güreşmesi sebebiyledir.[16] Bundan dolayı İsrail'in anlamı *"Tanrı ile güreşen"* demektir.[17] Yakup'a İsrail adının bizzat Tanrı tarafından verilmesi[18], Yakup'un da Tanrı'dan kutsanmış bir soy istemesi üzerine o ve soyu kutsanmıştır.[19] Bu süreçten sonra Yakup ve soyu İsrailoğulları olarak anılmıştır. Tarihsel süreçte Yakup'un İsrail adını alması İbrani kökenli İbrahim soyunun etnik kimlikten inanç temelli bir soya dönüşmesine neden olmuştur. Çünkü Hz. İbrahim herhangi bir dini kimlik ile tanımlanmaz.[20] İbrahim sadece tevhid temelli inancın atası olarak tanımlanır.

Yakup'un yaşlılık dönemi ve ölümü Mısırda gerçekleşmiştir. Çünkü Raşel'den doğma oğulları Yusuf ve Bünyamin diğer büyük kardeşleri tarafından kıskanılmaktaydı. Abileri özellikle Yusuf hakkında bir tuzak düşünmüşlerdi. Ancak Tanrı Yusuf'a bu işi rüyasında

---

[11] Yaratılış, 25/19-28.
[12] Yaratılış, 27/1-29.
[13] Yaratılış, 29/1-29.
[14] Yaratılış, 29/31-35; 30/1-24.
[15] Ömer Faruk Harman, *"Yakup "*, DİA, İstanbul2013, c.43, s.274-276.
[16] Yaratılış, 32/22-28.
[17] Yaratılış, 32/28.
[18] Abdurrahman Küçük, Günay Tümer, M. Alparslan Küçük, Dinler Tarihi, 9.bas. Ankara: Berikan Yayınları 2017, s. 252-253.
[19] Yaratılış, 32/26.
[20] Bkz. Al-i İmran, 3/67.

malum etti.[21]Yusuf'un kardeşleri tarafından tuzağa düşürülmesi Yakup'un soyunun artık Mısır'da çoğalmasına ve İsrailoğulları adı ile yaşamalarına vesile olmuştur. Yakup yani İsrail soy bakımından artık sadece bir İbrani değil aynı zamanda İbrahim'in tevhid inancının devamı olan dini bir kavmin de öncüsüdür.

Yusuf, babası Yakup ve erkek kardeşlerinin Mısır'a güvenle yerleşmelerini sağlamıştır. Yusuf ile diğer kardeşleri İsrailoğullarının on iki kavminin temelini oluşturmuştur. Bu kavimler; Ruben ve oğulları Hanok, Pallu, Hesron ve Karmi'dir. Şimon ve oğulları Yemuel, Yamin, Ohat, Yakin, Sohar ve Şaul'dur. Levi ve oğulları Gerşon, Kehat ve Merari'dir. Yahuda ve oğulları Er, Onan, Şela, Peres ve Zerah'tır. İssakar ve oğulları Tola, Puvva, Yov ve Şimron'dur. Zevvulun ve oğulları Seret, Elon ve Yahleel'dir. Gad ve oğulları Sifyon, Hagi, Şuni, Esbon, Eri, Arodi ve Areli'dir. Aşer ve oğulları Yimna, Yişva, Yişvi, Beria'dır. Yusuf ve oğullar Manaşşe ve Efrayim'dir. Benyamin ve oğulları Bala, Beker, Aşbel, Gera, Naaman, Ehi, Roş, Muppin, Huppin ve Ard'dır. Dan ve oğlu Huşim'dir. Naftalin ve oğulları Yahseel, Guni, Yeser ve Şillem'dir.[22] Yusuf, Mısır'da Firavun'un yöneticilerinden biriydi ve bundan dolayı yetkileri genişti. Yusuf, Babası Yakup'un ve kardeşlerinin Mısır'da rahat yaşamalarını sağlamıştı. Yakup yaşı ilerlemiş olmasından dolayı ölümünden kısa bir süre önce oğulları ve onların soylarını tekrar kutsamıştır. Yakup son sözlerinde Lae'den doğma oğlu Yahuda ve Rahel'den doğma oğlu Yusuf'u diğer oğulları ve onların soylarına karşı üstün olduklarını bildirerek onları kutsamıştır.[23] Yusuf'un sağlığında İsrailoğulları ya da Yakupoğulları,[24] Firavun yönetiminde ve yerel Mısırlılar ile ilişkilerinde herhangi bir sorun yaşamadan hayatlarını idame ettirmişlerdir. Ancak Yusuf'un ölümünden sonra İsrail oğullarının huzurlu yaşamları bozulmuştur. Çünkü iktidardaki Firavun yerel nüfus karşısında İsrail oğullarının nüfusunu kalabalık bulmuştur.[25] İsrail oğullarının refah içerisinde geçirdikleri günler geride kalarak Firavun yönetiminin ağır baskılarına maruz kalmaya başlamışlardır. Firavun, İsrail oğulları kadınlarının doğurduğu her erkek çocuğun öldürülmesi kararını vermiştir.[26] Ancak Firavun yine de İsrail oğullarının çoğalmasını ve ülke nüfusunda yerli halkın azınlıkta kalmasını engelleyememiştir. Firavun, Mısır'ın hem siyasi hem de dini

21 Yaratılış, 37/1-11 bkz. Yusuf, 12/4-6.
22 Yaratılış, 46/8-25.
23 Yaratılış, 49/8-26
24 Yaratılış, 46/25-26.
25 Mısırdan Çıkış, 1/8.
26 Çıkış, 1/15-17.

lideriydi. Firavun Tanrısal bir gücün kendisinde olduğunu iddia eden bir kişidir. Firavun, Mısır'a birkaç kuşak önce göçerek gelmiş bir kavmin bu denli hızla çoğalmasını Mısır'ın siyasi geleceği için tehlikeli görmüştür. Bu nedenle Firavun, İsrailoğulları üzerindeki baskı, zulüm ve otoritesini arttırarak onları köle durumuna düşürmüştür. Peygamberler soyundan gelen İsrailoğulları artık Mısır'da köle olmuştur. Ancak Tanrının gücü ve kudreti sayesinde bu peygamber soyu Musa ile devam edecektir. Yakup, her ne kadar Yahuda ve Yusuf'un soylarını kutsasa da İsrail oğullarının yeni peygamberi Levi kavminden çıkmıştır.

Musa, Mısır'da İsrailoğullarına karşı yapılan zulümlerin yaşandığı bir dönemde dünyaya gelmiştir. Levi'li bir babadan ve aynı kavimden bir anneden doğmuştur. Annesi Musa'yı doğumundan sonra ancak üç ay kadar saklayabilmiştir. Saklayamayacağını anlayınca onu bir sepetin içine koyarak Mısır'ın can damarı olan Nil Nehri'ne bırakmıştır. Musa'nın kız kardeşi Miriam sepeti suyun akışına göre takip ederek nereye gideceğini gözlemlemiştir. Nihayetinde sepet Firavunun sarayının kıyısına vurmuştur.[27]Musa'nın hayat hikâyesini belli bir zamana kadar Firavun ve onun ailesi şekillendirmiştir. Ta ki Musa genç bir adam olduğunda İbrani kökenli birilerinin Mısır yerlisi ile tartıştığını görene ve bu tartışmaya müdahil olarak Mısır yerlisini öldürene kadar. Musa, Firavun'un gazabından korktuğu için Mısır'ı terk etmiştir.[28] Musa Midyan (Medyen) bölgesine yerleşmiştir.[29] Musa Midyan'da yaklaşık kırk yıl yaşamıştır. Ancak ilahi bir güç onu peygamberlik için yönlendirmiştir. Musa koyunlarını güttüğü bir gün Tanrı ile dolaysız bir karşılaşma yaşamıştır.[30] Bu karşılaşmada Tanrı Musa'ya İsrailoğullarının içinde bulunduğu zulümden ve acılarından haberdar olduğunu ve onları Mısır'dan Musa önderliğinde çıkarmak istediğini bildirmiştir. Bu Musa'nın seçilmişliğinin işaretidir. Bu ilk Tanrı ile aracısız karşılaşmasında Tanrı Musa'ya kendisinden önceki atalarını hatırlatarak İbrahim'e, İshak'a, Yakup'a ve Yusuf'a vaat ettiği Ken'an topraklarını, İsrailoğullarına Musa önderliğinde vereceğini bildirmiştir. Ancak Musa görevi üstlenmede şüphe içinde kalmıştı. Tanrı Musa'yı kardeşi Harun ile güçlendireceğini belirtti.[31]Musa Tanrı'nın buyruğu ile Mısır'a dönerek Tanrı sözlerini harfi harfine uygulamaya başlamıştır. Kardeşi

[27] Çıkış, 2/1-6.
[28] Çıkış, 2/11-15.
[29] Çıkış, 2/15-22.
[30] Çıkış, 3/1-22.
[31] Çıkış, 4/1-16.

Harun'u yanına alarak İsrailoğullarının ileri gelenleri ile görüşmüş, Tanrı sözünü onlara iletmiş ve onlardan birlik olacakları adına sağlam bir söz alarak Firavun ile mücadelesine başlamıştır. Tanrı, Musa ve Harun'u Firavun'a karşı birtakım belalar ile desteklemiştir; Kan belası, Kurbağa belası, Sivrisinek belası vb.[32] Tanrı'nın bu sürede Musa ile aracısız konuştuğu bilinmektedir. İsrailoğulları uzunca bir mücadeleden sonra Musa ve kardeşi Harun'un öncülüğünde Mısırdan çıkmak için anlaşmışlardır. Kızıldeniz'e vardıklarında Musa'nın mucizesi ile deniz ikiye ayrılarak Ken'an topraklarına ulaşabilecekleri Şur çölüne geçmişlerdir. Firavun ve ordusunun Kızıldeniz'deki helakı Tanrı'nın mutlak güç sahibi olduğunun göstergesiydi.[33]Artık İsrailoğulları Musa'nın öncülüğünde kölelikten kurtulmuş, Tanrı'ya kul olma yolunda sevk edilmişlerdir.[34] Musa öncülüğünde yeni bir hayata başlamışlardır. Bu yeni hayatta coğrafi koşulların elverişsizliği ve göç eden kitlenin kalabalık olması sebebiyle Musa ve Harun bu on iki kavmi sevk ve idare etmekte zorlanmışlardır. Bu nedenle Tanrı Musa'ya sürekli müdahalede bulunmuş ve onu yönlendirmiştir. İsrailoğullarının su ve yiyecek gibi temel ihtiyaçları çok büyük sorun teşkil etmiş ve sürekli bir isyan halinde olmuşlardır. Yaklaşık üç ay içerisinde Sina Çölüne varmışlardır.[35] Sina Çölünde Tanrı Musa ile bir anlaşma yapmıştır.[36] Tanrı Musa'ya Sina Dağı'nda On Emri iki tablet halinde vermiştir.[37] Tanrı'nın on emri, İsrail oğulları için tam bir ahlak üzerine verilmiş buyruğudur. Tanrının bu on emri üzerine kurulu bir din anlayışıyla Musa ve İsrailoğulları Sina Çölünde yaklaşık kırk yıl boyunca yaşamışlardır. Musa ve kardeşi Harun'un ilerlemiş yaşları ve Tanrı'nın Musa'ya Ken'an topraklarını '*uzaktan görebileceksin'* vaadi nedeniyle İsrail oğulları Harun ve Musa'nın ölümünden sonra Yeşu Peygamber önderliğinde vaat edilen topraklara ulaşabilmişlerdir.

Musa'nın Sina Dağında Tanrı ile ahitleşmesi ve İsrailoğullarına önder, rehber, bir peygamber olarak seçilmişliği ile *"Musa'nın önderliğindeki dine inananlar"* manasına gelen Musevi kavramı ortaya çıkmıştır. Musa'ya inananlar, Ken'an topraklarına ulaştıklarında onlara Musa'nın dinine inananlar manasındaki bu kavramla yani Museviler olarak hitap etmişlerdir.

---

32 Çıkış, 7/14; 8/2-16; 9/2-8-13; 10/6-23; 11/4.
33 Çıkış, 14/28.
34 Çıkış, 15/26.
35 Çıkış, 19/1.
36 Çıkış, 19/1-25.
37 Çıkış, 20/1-17.

İsrailoğulları dört yüz otuz yıl Mısır'da yaşamışlardır.[38] Mısır'dan çıkışları kölelikten kurtuluşlarıydı. Sina Çölünde kırk yıl Tanrı tarafından sınandıktan sonra vaat edilen topraklara Musa olmadan girmişlerdi. Musa'nın kutsal topraklara giremeyeceği Tanrı tarafından kendisine bildirilmişti.[39] Musa'nın Moav bölgesinde vefat etmesi üzerine İsrail oğulları Nun'un oğlu Yeşu önderliğinde Filistin yani Ken'an topraklarına girebilmişlerdir.[40] İsrailoğullarının vaat edilen topraklara girmeleri yaklaşık milattan önce on üçüncü asırda gerçekleşmiş olup, Musevilerin uzunca bir zamandan sonra yerleşik hayata geçişlerinin ve vatan edinmelerinin başlangıcı olmuştur.[41]

İsrailoğullarını Filistin topraklarında yeni bir hayat beklemektedir. Tanrı ile ahitleşmiş büyük bir inanan topluluğu, vaat edilen toprakları sahiplenecek ve bu toprakları koruyacaklardır. Tanrı İsrailoğullarına vaat ettiği toprakların sınırlarını belirlemiş[42] ve bu toprakların kavimler arasında nasıl paylaştırılacağını bildirmiştir.[43] Nun oğlu Yeşu önderliğinde Ken'an topraklarına giren İsrailoğulları bölge halkları ile uzun yıllar çetin mücadeleler vermiş hatta onlarla savaşmışlardır. Yeşu'nun ömrü bu mücadeleye önderlik yaparak geçmiştir. Ancak İsrailoğulları şunun farkında olmalıdır ki Mısır'dan çıkışlarından itibaren onlara yol gösteren hep dini bir önder olmuştur. İsrailoğullarının, kırk yıl çölde kapalı bir toplum olarak yaşamış olmalarından dolayı çevrelerinde var olan çeşitli kent devletleri ve onların yönetimlerinin dünyevi önderlere sahip olduğu gerçeği ile ilk defa yüzleşmişlerdir. Kent devletlerinin Kral-Peygamberleri vardır. Yeşu'nun ölümü ile İsrailoğullarının Hâkimler dönemi başlamıştır. Hâkimler dönemi İsrail oğullarının Filistin topraklarına yerleştikleri bir dönemdir. Bu dönemde İsrailoğulları dünyevi bir Kralın eksikliğini Tanrıya niyaz ederek iletmişlerdir. Ancak uzun bir zaman bu istekleri Tanrı tarafından kabul görmemiştir. Daha sonra sırası ile Hâkim I. Samuel, Kral Saul ve Kral Davut dönemleri ile İsrailoğulları yeni bir sürece başlamıştır.

Davut, Hevron'da Yahudalılar tarafından *"Yahuda Kralı"* olarak mesh edilmiştir.[44] İsrail oğulları Kral Davut ile dini bir kimlikten milli bir kimliğe geçmiştir. Onlar artık sadece İbraniler olarak etnik bir köken değil, İsrailoğulları olarak dini bir kavim değil, dini bir

---

38 Çıkış, 12/40.
39 Yasanın Tekrarı, 3/27-28; 34/1-12.
40 Yasanın Tekrarı, 34/9.
41 Sallabi, a.g.e, s.33.
42 Çölde Sayım, 34/1-12.
43 Çölde Sayım, 34/13-29.
44 II. Samuel, 2/4.

önder olan Musa'nın kavmi olarak Museviler değil hepsini kuşatıcı dini ve milli kimliğin birbirine işlenmiş Yahuda'nın hâkimleri Yahudilerdir. Yahudiler Kral Davut ve Süleyman döneminde ulaşabilecekleri en yüksek refah seviyesine ulaşmışlardır. Bu döneme Mabet dönemi denilmektedir. Yahudilerin tarihinin bir kısmı I. ve II. Mabet dönemi olarak ayrılmaktadır. Bu süreçler Yahudilerin dil, din, siyasi ve toplumsal olarak birçok değişim ve dönüşümü yaşadıkları dönemlerdir. Kral Süleyman'ın ölümü, Mabet' in yıkılışı, büyük Babil sürgünü Yahudilerin derin ve sarsıcı travmalar yaşamasına neden olmuştur. Filistinliler ile mücadelelerinde Ahit Sandığını kaybetmiş olmaları zaten uzunca bir süre tevhid inancından kopmalarına neden olmuştur. Yahudiler, ataları olan İbrahim, İshak, Yakup ve Yusuf'un tevhid inancına sahip çıkamamışlar, Musa'nın önderliğindeki Kutsal Kitabı koruyamamışlar, Süleyman Mabedinin yıkılışı ile yurtlarından sürülen, dağılan bir kavim durumuna düşmüşlerdir.

4.1. İsrailoğullarının Peygamberlik Anlayışı

İsrailoğullarının tarihleri bir peygamber vasıtasıyla başlamıştır. Tanrı inancının, İbrahim peygamber aracılığı ile İbranilere ulaştırılması peygamberlik anlayışlarının da oluşmasının başlangıcını oluşturmuştur. Ancak İsrailoğullarına göre en büyük peygamber Musa'dır. Çünkü Musa ile peygamberlik anlayışları daha yapısal bir biçim kazanmıştır. Musa tevhid inancında Tanrı (Yahve)'ya ibadet etme ritüelini sistemleştiren, oymaklar arası ilişkileri şeriata bağlayan ve hepsinden önemlisi Tanrıdan aracısız vahiy alan bir peygamberdir. Bu sebeplerden dolayı Yahudilikte peygamberlik Musa ile başlamıştır. Musa, kendisine ilk yazılı şeriat hükümlerinin verildiği peygamberdir.

İsrailoğulları peygamberlerin önem derecelerini vahyi alış yöntemine göre kategorize etmişlerdir. Onlara göre, bu kategoriler peygamberin aracısız doğrudan Tanrı ile konuşarak vahiy alması, rü'yet ve görüm yoluyla vahye muhatap olması ve bir diğer yöntem olan Kutsal Ruh'un ilhamı ile Tanrı sözlerini alıyor olmasıdır. İbrahim Tanrı'nın varlığı ve birliğini ilk kabul eden peygamber olduğu için büyük peygamberlerdendir. Ancak İbrahim'den Musa'ya kadar gelen diğer peygamberler aynı statü içinde değerlendirilmemiştir. Çünkü bu onların Tanrı ile rü'yet veya görüm şeklinde iletişime geçmelerinden dolayıdır. Musa ise Tanrı ile aracısız konuşan tek peygamber olarak karizmatik ve özel olan ilk sıradadır.

İsrailoğullarının vaat edilen topraklara gelmesi ve bu topraklara yerleşmek için verdikleri uzun mücadeleler sonucu milli ve dini birlikleri, kral-peygamber anlayışları ile yarı siyasal yarı dini bir anlam kazanmıştır. İsrailoğulları Yahudiye'de milli ve dini birliklerini Yahudiler adı altında devam ettirmişlerdir. Yahudilerin kral-peygamber anlayışları onların peygamber ve kitap anlayışlarının da değişime uğramasına neden olmuştur. Onlar için peygamberleri sıradan insanlardır. Yahudilikte peygamberlerin günahtan kaçınma gibi [45]bir durumları söz konusu değildir.

Yahudiler, Uzeyir'e 'Tanrı oğlu' diyerek, peygamberlerine ulûhiyet isnat eden bir peygamberlik anlayışı geliştirmişlerdir.[46]Bu anlayış onların tevhit inançları ile örtüşmeyen bir yaklaşımdır.

4.2. İsrailoğullarının Vahiy ve Kitap Anlayışı

Yahudilikte vahiy, Tanrının peygamber aracılığı ile kendisini İsrailoğullarına açması olarak tanımlanmıştır.[47] Bu anlayış Tevrat ve Musa ile özdeşleştirilmiştir. Yahudi inancında, Tanrı (Yahve) her daim İsrailoğulları ile birliktedir. Tanrı, onlara Mısır'dan çıkıştan itibaren yön gösteren, kızan, öfkelenen, cezalandıran bir tanrıdır. Tanrı, İsrail oğulları ile iletişimini de seçilmiş kişiler aracılığı ile yapmakta olup emir, yasak ve uygulamaları tebliğ etmektedir. Bu tebliğe vahiy denilmektedir. Yahudiler, Tanrı'nın Musa ile ahitleşmesindeki tebliğini en kutsal vahiy saymaktadırlar. Kutsal vahiy dışında da vahiy alındığı için Yahudiler vahyin üç yöntem ile alındığını kabul etmektedirler. İlki Tanrı ve peygamberin aracısız yüz yüze görüşmesi,[48] ikincisi rü'yet veya görüm (teofani)[49]ve üçüncü olarak melek aracılığı ya da kutsal ruh[50] ile vahiy alınmasıdır. Erken dönem Yahudilikte Tanrı ile peygamber bizzat konuşarak vahiy alırken sürgün sonrası dönemde Tanrı vahyini melek aracılığı ile tebliğ etmektedir.[51]

Yahudilikte, Kutsal Kitabın tamamı vahiy kaynaklı değildir. Vahye dayalı bölümleri Yaradılış, Mısırdan Çıkış, Levililer, Çölde Sayım ve Yasanın Tekrarı'dır. Bu bölümler

---

45 Yaratılış,9/21-25; 19/30-38; 20/12, Çıkış,3/22; 12/35-36, II. Samuel, 11/1-11, I. Krallar,11/1-10.
46 Bkz. Tevbe, 9/30.
47 Gürkan, a.g.e, s.49.
48 Çıkış, 33/11, Sayılar, 12/6-8, Yasanın Tekrarı, 34/10.
49 Sayılar, 12/6, Yeremya, 1/11-13.
50 Sayılar, 11/25-26, I. Samuel, 10/10; 19/10, II. Samuel,23/2, II. Krallar,3/15, II. Tarihler,18/23; 24/20, İşaya,8/11, Yeremya1/9, Hezekiel,1/3;2/2;3/22-24;8/1-3;37/1,Daniel,5/5;5/22-24.
51 Muhammet Tarakçı," Vahiy", DİA, 2012,c.42,s.443-447.

Tanrının kâinatı yaratışından Musa'nın vefatına kadar geçen olayların kronolojik bir sıra ile anlatımından oluşmaktadır. Ayrıca bu bölümlerde İsrail oğullarına dini, hukuki ve ahkâm konuları detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.[52] Kutsal Kitapta vahiy kaynaklı emir ve yasakların yanı sıra sözlü geleneğin kaynaklık ettiği metinler de mevcuttur.

4.3. İsrailoğullarının Beklediği Peygamber: İSA

Yahudiler için büyük Babil sürgünü, atalarının Mısırda yaşamış olduğu kölelik günlerinin tekrar yaşandığı bir olaydır. Davut ve Süleyman peygamberin İsrailoğullarını ulaşabilecekleri en yüksek refah seviyesine çıkarmış olmaları, onların Babil sürgünü ve sonrasında yaşadıkları umutsuzluğu umuda dönüştürecek yeni bir inanç geliştirmelerine sebep olmuştur. Bu inanç dağılmış Yahudileri yeniden toplayacak ve onları Davut ile Süleyman peygamber dönemindeki refah seviyesine ulaştıracak, Tanrının mesh ettiği bir kurtarıcı Mesih inancıdır. Aslında Yahudi inancına göre, peygamberlik geleneğinde son peygamber Malaki'dir. Malaki'den sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir. Ancak Eski Ahitte kurtarıcı Mesih beklentilerini açıkça ortaya koyan metinler bulunmaktadır.[53]

5. İNCİLLER HAKKINDA

İsa'nın yaşamı ve mesajlarının yazıya aktarılması, onun çarmıha gerilmesi hadisesinden yaklaşık otuz ya da kırk yıl sonra gerçekleşmiştir. İsa'nın havarileri ve inanlılar topluluğu, onun yargı günü olarak ifade ettiği yeryüzüne tekrar gelişinin, o çağda olacağını bekledikleri için İsa'nın sözlerini yazıya aktarmaya başta lüzum görmemişlerdir. Ancak zaman içerisinde havarilerin ve İsa'ya yakın kişilerin yaşlanması hatta bazılarının ölümü üzerine duydukları endişeler neticesinde, İncil olarak adlandırdıkları kutsal metinler yazılmaya başlanmıştır.

Geçmişten günümüze İnciller hakkında süre gelen birçok tartışmalı konu mevcuttur. Bu konulardan bazıları İncillerin yazılış tarihleri, onları yazan şahıslar ve hangi cemaate hitap ettikleri ile ilgilidir. Araştırmacılar Sinoptik İncillerin ve Yuhanna İncilinin, kilise babaları tarafından verilen bilgiler ışığında, I. yüzyılın ikinci yarısı ile II. yüzyılın ilk yarısı arasında kaleme alındıklarını ortaya koymuştur. Matta, Markos ve Luka İncilinin

---

[52] Baki Adam," Tevrat", DİA, 2012, C.41,S.40-45.

[53] Yeşaya,7/13-16; 8/8; 9/1-6; 42/1-7.

M.S 70'li yıllardan önce kaleme alındıklarını, Yuhanna İncilinin ise bu tarihten sonra yazıldığını iddia eden görüşler ortaya konmuştur.[54] Yazarlarının adı ile anılan bu dört İncil muhtevası ve anlatım biçimleri birbirinden farklılıklar arz etmekte olup, hitap ettikleri cemaatin duygu, düşünce ve sosyal yapısını göz önünde bulundurarak yazılmışlardır.

İncillerin kanonizasyon çalışmasında ilk sırayı Matta İncili almıştır. Matta, İsa'nın havarilerinden olup, Filistinli bir Yahudi'dir. Roma İmparatorluğu adına vergi memurluğu yaptığı için, Yahudi kültürüne sahip ve Eski Ahit hakkında bilgi sahibi olduğu yazdığı incilden anlaşılmaktadır.[55] Matta, İncilini İbranicenin yerel kullanım dili olan Aramice yazmıştır. Matta İncilinin kurgusu Tevrat'a benzemektedir. Çünkü Tevrat'ta peygamberlerin soy silsilesi ile başlama geleneği Matta İncilinde de görülmekte olup İsa'nın nesebi ve doğumu ile başlamıştır. Matta yaşadığı toplumun sosyo-kültürel yapısını göz önünde bulundurarak, Yahudi toplumuna hitap eden bir üslup kullanmıştır.

İkinci sırada olan Markos İncilidir. Markos Yeruşalimli'dir. Diğer adı Yuhanna olan Markos, Petrus'un şakirti ve tercümanı, Barnabas'ın da yeğenidir. Markos, İsa'nın havarilerinden değildir. Metnin orijinal dili Grekçedir. Markos İncili muhteva bakımından Matta İncili ile benzemekte ancak Matta İncilinden daha kısa bir biçimde kaleme alınmıştır. Genel kabule göre Petrustan nakiller ile yazılmıştır. Markos İncili kaleme alırken Yunan toplumuna hitaben bir üslup kullanmıştır.

Üçüncü ve son Sinoptik İncil, Pavlus'un hekimi olan Luka tarafından kaleme alınmıştır. Luka çok genç yaşta Pavlus ile tanışmış ve onunla birlikte birçok seyahatlerinde birlikte olmuştur. İsa'nın havarilerinden değildir. Luka'nın bazı kaynaklarda Antakyalı bazı kaynaklarda ise Suriyeli olduğu iddia edilmiştir. Luka, İncili Grekçe yazmış olup Grek asıllı topluluğa yönelik bir üslup kullanmıştır. Eserini kaleme alırken yazılı kaynakların yanında sözlü geleneğin rivayetlerinide kullandığı nakledilmiştir.

Yuhanna İncili, hem Vaftizci Yahya'nın hem de İsa'nın şakirdi olan Yuhanna tarafından kaleme alınmıştır. Havariler arasında olduğu için, İsa'nın şeklinin değişmesi ve çarmıh hadisesine bizzat şahit olmuş kişidir. Yuhanna İncili, metot açısından farklı olduğu için Sinoptikler arasında yer almaz. Çünkü somut olayları dahi soyut kavramlarla anlatmıştır.

54 Maurice Bacaille, Tevrat İnciller ve Kur'an, çev. Mehmet Ali Sönmez,7.baskı: Ankara,2001, s.100.
55 Şaban Kuzgun, Dört İncil Farklılıkları ve Çelişkileri,3.baskı, İstanbul,2008: Fazilet Yayınları, s.150.

Olayların seçimi, sıralaması, kronolojik, coğrafi bilgiler ve dini bakış açısı yönünden farklılık arz etmektedir. Eserin dili Grekçedir. Grek toplumuna yönelik bir üslup kullanılmıştır.

Hıristiyanlıkta İncillerin kutsallığının yani vahiy anlayışının Yahudilikteki vahiy anlayışı ile paralellik gösterdiğini görmekteyiz. Özellikle on emrin yazılı olduğu taş tabletlerin kaybolması ve Yahudilerin yaklaşık iki yüz yıl boyunca Yahudiye'de sürgün bir hayat yaşamaları vahiy anlayışlarının da değişimine neden olmuştur. Bu anlayış, Tanrı ile doğrudan konuşabilen Musa'dan, kutsal ruhun ilhamı ile kutsal metni harfi harfine yazan Ezra'ya iman etmeye dönüşmüştür. Hıristiyanlıkta İsa'nın yazılı bir metin bırakmadığı görüşü üzerine oluşturulan kitap anlayışını aynen Yahudilerdeki vahiy ve kitap anlayışı ile açıklamışlardır. Hıristiyanlıkta da, İncillerin kutsal ruhun ilhamı ile harfi harfine (inspiration litterale) yazarları tarafından kaleme alındıkları görüşü üzerine kurulu bir inanç sistemi oluşturmuşlardır.[56]

İncillerin kutsiyeti konusunda yapılan eleştirilere, Hıristiyan âlimler Tanrı'nın kelamının İsa'da bedenleştiği inancı ile cevap vermişlerdir.

Genel kabule göre İsa'nın peygamberliği yaklaşık üç yıl, üç ay ve üç gün gibi kısa bir zaman sürmüştür.[57] İsa bu zaman zarfında ahlak üzerine bir din vazetmiş olup, Yahudilerin uzun bir zaman sözlü gelenekten kaynaklı iman ve ibadet şekillerini, tevhid inancı ile örtüşmeyen bazı uygulamalarını da tashih etmeye çalışmıştır. Ancak İsa'nın vaazlarının ilk Yahudi-Hıristiyan inananlar tarafından ne kadar anlaşıldığı ve içselleştirildiği günümüz açısından da şüphe götürmez bir yanılgının içinde olduklarını göstermektedir. İncillerin kanonizasyon edilme çalışmaları bilindiği üzere 325 İznik Konsili'nden yaklaşık yüz elli yıl önce kilise babaları tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışma Antakya kilisesinin Matta İncilini, İskenderiye ve Grek kiliselerinin Markos İncilini, Roma kilisesinin de Luka İncilini okumalarından ve bu doktrin üzerine vaaz etmelerinden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Kilise babalarının İncilleri sahih ve sahih olmayanlar olarak ayırdıklarını ve buna göre yorumlama çalışmaları (hermenötik çalışmalar) yaptıklarını görmekteyiz.

---

[56] Harman, *"İncil"*, DİA,2000, c.22,s.270-276.
[57] Gündüz, a.g.e, s.82.

II. BÖLÜM

MATTA İNCİLİ VE TAHLİLİ

Yeni Ahit, yirmi yedi kitaptan oluşmaktadır. Kitaplar, yazarının adı ya da yazarın ithaf ettiği kitlenin adı ile tanımlanmaktadır. Her kitap kendi içinde baplara ayrılmaktadır. Bu bağlamda Matta İncili yirmi sekiz baptan ve bin yetmiş cümleden oluşmaktadır. Ana hatları ile Matta İncili İsa'nın doğumu, dayandırıldığı nesebi ve çocukluğu[58], göreve hazırlanması[59], Celile ve civarındaki faaliyetleri, mucizeleri[60], Yeruşalim (Kudüs) yolunda yaşadıkları[61],Yeruşalimde öğretisini yayması, tutuklanıp çarmıha gerilmesi[62], ölümden dirilişini [63] kapsamaktadır. Matta İncili Yahudi toplumunun, düşünce ve duygu dünyasına hitap edilerek kaleme alınmıştır.

1. HAVARİ MATTANIN KİMLİĞİ?

Matta kitabının yazarı olarak kabul edilen Matta, Yahudi asıllı bir vergi memurudur. İsa'nın on iki havarisinden olup gerçek ismi Levi'dir. Levi'nin, Matta ismini havari olduktan sonra aldığı öngörülmekte olup İbranice 'Tanrının hediyesi' anlamındadır. Yahudi geleneğine göre kişilerin erişkin yaşlarda ikinci bir isim almaları yaygındır.

İsa, Nâsıra'da bir gün dolaşırken vergi toplayan Alfay'ın oğlu Levi'yi[64] görür ve kendisini "*Ardımdan gel*" diyerek tebliğcileri arasına davet eder[65]. İsa'nın havarileri hakkındaki bilgiler muhtelif olmakla birlikte Matta haricinde olanların balıkçı, marangoz gibi zanaatçılar olduğu bilinmektedir. Roma İmparatorluğu himayesindeki Yahudiye'de vergi memurlarının okuryazar olmaları ve Yahudiler tarafından özellikle de ferisiler tarafından sevilmedikleri bilinmektedir. Yeni Ahit'te İsa'nın havarilerini hangi kıstaslara göre seçtiği hakkında herhangi bir görüş bulunmamaktadır. Bundan dolayı havariler hakkında

---

58 Matta, 1/1-2/23.
59 Matta, 3/1-4/16.
60 Matta, 4/17-18/35.
61 Matta, 19/1-20/34.
62 Matta, 21/1-27/66.
63 Matta, 28/1-20.
64 Markos, 2/14.
65 Matta, 9/9, Markos, 2/13-14, Luka, 5/27-28.

İncil kaynaklı bir tartışma yapılmamakta olup diğer kaynaklardaki yorumlar ve Hristiyanların genel kabulleri göz önünde bulundurulmaktadır.

Matta'nın, İsa'nın havarisi olduktan sonra ona ve onun mesajına tam bağlılığı tartışmasız kabul edilmektedir. Matta, İsa'nın tebliğ sürecinde hiç yanından ayrılmamış, çarmıh hadisesine şahit olmuş ve dirilişine de iman edenler arasında yer almıştır. Matta'nın İncil'i hangi dilde yazdığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Kendisinin İbrani olması nedeniyle İbranice yazdığını iddia eden bir görüşün yanında İsa'nın konuşma dili olan İbranicenin bir lehçesi Aramice yazılmış olduğunu belirten diğer bir görüş bulunmaktadır. Kitabın M.S.65-110 yılları arasında kaleme alındığı kabul edilmektedir. İncillerin kanonize edilme döneminde Matta'nın kitabı ilk sırada yer almaktadır. Günümüzde de bir tartışma konusu olan kanonize çalışmalarında, Matta İncilinin niçin ilk sırada yer aldığı hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bu farklı görüşlere verilen cevaplardan biri Matta'nın İsa'nın havarisi olarak bu İncili yazmış olmasıdır. Markos İncili yazarı olan Markos'un daha önceden kaleme almış olduğu kitaptan esinlendiği konusunda derin şüpheler bulunmaktadır.[66]Her ne kadar bu yönde tartışmalar yapılmışsa da Matta İncili ilk sırada yer almaktadır.

2. MATTA İNCİLİNİN KALEME ALINIŞI

Matta İncili, Levili Matta tarafından Yahudi düşünce ve inanç yapısına göre yazılmıştır. İbranice kaleme alındığına dair görüşler bulunmakta olup günümüze kadar ulaşan nüshaları Yunancadan çoğaltılmıştır.

Levili Matta, İsa'nın ilk havarilerinden olduğu için İncilde yazdıklarının çoğunluğunun tanıklığına sahiptir. Kitapta, İsa (a.s) M.Ö.4'de doğumundan başlayarak M.S.33 yılında çarmıha gerilişini ve dirilişini anlatmıştır. Matta'nın kitabı nerede yazdığı kesin olarak bilinmemekle birlikte M.S.70'li yıllardan önce kaleme alındığı öngörülmektedir. Bu tarihi açıklayacak veri Yeruşalim'in yıkılışı ile izah edilmektedir. Araştırmacılar, Yeruşalim'in yıkılışı ile ilgili çalışmalarında M.S. 10. yüzyılda bazı el yazma nüshalardan M.S.41 yılında gerçekleştiğine dair bilgiler tespit etmişlerdir.[67] Matta'nın yazılarında İsa'nın Yeruşalim'in yıkılışı hakkında bilgiler verdiğini aktarmış ancak olayın nasıl

66 Muammer Ulutürk, *Havariler*, Konya: Mesa Bilişim Hizmetleri, 2009,s.112-117.

67 www.wikipedia.com/ Gospel of Matthew. (20.01.2002)

gerçekleştiği hakkında hiçbir bilgi sunmamıştır.[68] Matta İncil'inde Yeruşalim'in yıkılışı olayının anlatılmamasından yola çıkarak, havari Matta'nın yazılarını İsa (a.s)'ın çarmıh hadisesi ve dirilişinden sekiz yıl sonra kaleme aldığı varsayılmıştır.

Birçok kilise babasının, Matta İncili'nin havari Matta tarafından kaleme alındığına dair görüşleri Hıristiyanlık külliyatında mevcuttur. Örneğin Eusebius ve Origenes'in *"İlk İncil… Matta kaleme aldı… Matta İncili Yahudilikten gelen imanlılar için İbranice yazdı."* [69] ifadeleri mevcuttur.

3. NİÇİN MATTA İNCİLİ

Bu çalışmada Matta İncili'ni tahlil etmedeki amacımız, Yahudi kutsal kitabında geleceği beklenen, Müslümanlığın kutsal kitabında adı geçen ülü'l-azm peygamberlerden biri olan İsa (a.s)'ın doğumunu, yaşamını ve tebliğ ettiği sözlerini gerçeğe uygun bir şekilde ortaya koymaktır. Bunu yapabilmek için İsa (a.s)'ı bizzat görmüş, onunla birlikte tebliğ sürecinde bulunmuş, çarmıh hadisesinde yanında olmuş ve dirilişine şahitlik etmiş Havari Matta'nın kaleme aldığı İncil'i tahlil ettik. Çalışmamızda İnciller hakkında mevcut tüm tasnif, tahrif ve tenkitleri göz önünde bulundurarak, bir peygamberin söz ve eylemlerinin tutarlılığını ortaya koymaya çalıştık. Bu söz ve eylemleri doğrulayabilmek için Yahudi kutsal kitabı olan Eski Ahit'ten ve Müslümanlığın kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'den yararlandık. Her iki kitaptan yararlanmamızın nedeni İsa (a.s)'ın yaşamı ile ilgili birtakım gerçeklerden haber vermesidir. Her iki kaynakta da onun bakire Meryem'den doğduğu ve Meryem soyundan olduğu bildirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de onun havarilerinden bahsedilmekte ve Yahudilerin onu öldürdüklerini sanmalarının aksine Allah'ın onu öldürmediklerinin haberini vermesi, Matta İncilinde İsa (a.s)'ın yaşamı ve sözlerini açıklamamızda yardımcı olmuştur.

Bilindiği üzere dört İncil yazarlarından sadece Matta ve Yuhanna İsa (a.s)'ın havarisidir. Her iki havari İsa ile bulunmuş olmasına rağmen İncilleri kaleme alırken farklı bir üslup kullanmışlardır. Matta olayları daha gerçekçi ifadeler ile anlatırken, Yuhanna somut olayları dahi soyut kavramlar ile anlatmıştır. Bundan dolayı İsa (a.s)'ın söz ve eylemlerinin gerçekliğini ortaya koyabilmek için Matta İncili'ni çalışmayı uygun gördük.

---

[68] Matta, 23/37-38, 24/2; 15-16.

[69] www.ccel.org, Christian Classics, Ethereal Library, e-book: Eusebius, The Church History of Eusebius, Edit. Arthur Cushman McGıffert, XXIV.153.(24.01.2022)

4. İSA'NIN NESEBİ, DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU

"Bunun üzerine Yeşaya, -Dinleyin, ey Davut'un torunları! -dedi, İnsanların sabrını taşırmanız yetmezmiş gibi şimdi de Tanrı'mın sabrını mı taşırıyorsunuz? Bundan ötürü Rab'bin kendisi size bir belirti verecek: İşte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel koyacak. Çocuk kötüyü reddedip iyiyi seçecek yaşa gelince tereyağı ve bal yiyecek."*[70]

"Bununla birlikte sıkıntı çekmiş olan ülke karanlıkta kalmayacak. Geçmişte Zevulun ve Naftali bölgelerini alçaltan Tanrı, gelecekte Şeria Irmağı'nın ötesinde, Deniz yolunda, ulusların yaşadığı Celile'yi onurlandıracak."[71]

"Çünkü bize bir çocuk doğacak, bize bir oğul verilecek. Yönetim onun omuzlarında olacak. Onun adı Harika Öğütçü, Güçlü Tanrı, Ebedi Baba, Esenlik Önderi olacak. Davut'un tahtı ve ülkesi üzerinde egemenlik sürecek. Egemenliğinin ve esenliğinin büyümesi son bulmayacak. Egemenliğini adaletle, doğrulukla kuracak. Ve sonsuza dek sürecek. Her şeye Egemen Rab 'bin gayreti bunu sağlayacak."[72]

Tevrat'ta yer alan bu ifadeler Yahudilerin gelecek bir zamanda kurtarıcı bir peygamber beklentisi içinde olduklarının göstergesidir. İfadelerden açıkça anlaşılacağı üzere gelecek olan peygamber Davut soyundan olacaktır.

Matta İncili, Tevrat'ta yer aldığı gibi peygamberin soy silsilesi ile başlamaktadır. Bu, İbrahim peygamberden Meryem'in nişanlısı Yusuf ve Yusuf'un babası Yakup'a uzanan bir soy silsilesidir. İsa'nın, Yahudilerin beklediği bir peygamber olması nedeniyle soyunun da Davut peygambere dayandırılması zorunlu olmuştur. Meryem'in nişanlısı Yusuf'un Davut soyundan olması Yahudi inanışı açısından hiçbir sorun teşkil etmemektedir. Ancak:

"İsa Mesih'in doğumu şöyle oldu: Annesi Meryem, Yusuf'la nişanlıydı. Ama birlikte olmalarından önce Meryem'in Kutsal Ruh'tan gebe olduğu anlaşıldı."[73] denilmekte olup,

Hıristiyanlık açısından ise Meryem'in İsa'ya beşer eli değmeden hamile kalması, tarihsel süreç içerisinde İsa'nın zürriyetinin bir soya dayandırılması zorunluluğu açıklanması güç

---

70 Yeşaya, 7/13-15.
71 Yeşaya, 9/1.
72 Yeşaya, 9/6-7.
73 Matta, 1/18, Luka, 1/26-27.

bir çelişki meydana getirmiştir. Çünkü Davut'a soy bakımından bağlanan Yusuf'tur. İsa Yusuf'un nesebinden değildir. Meryem'e Kutsal Ruh'tan gebe olacağı bildirilmiştir. Bu söz ile İsa'nın yaratılışının insan eli değmeden vasıtasız olduğu açıkça ifade edilmektedir. Bundan dolayıdır ki İsa Meryem'in soyundan gelmektedir.[74]Matta İncilinde yer alan İsa'nın nesebi ile ilgili bilgi kendi içinde bir çelişkiyi barındırmaktadır. Bu İncil, yazarı Levi Matta'nın İbrani soyundan olması ve Yahudi inanışından gelmesi dolayısıyla Tevrat geleneğine uygun ve İbranilere yönelik bir kurgu ile kaleme alınmıştır.

Dönemin siyasal ve sosyal ortamı gergindir. Roma İmparatorluğu'nun dünyevi otoritesi, pagan inanış biçimi Süleyman peygamberden sonra derin travmalar yaşamış İsrail oğullarının toplumsal psikolojilerini daha da ağırlaştırmış ve zorlaştırmıştır. Bundan dolayıdır ki: Dönemin yıldızbilimcileri beklenen peygamberin, Celile'nin Beytlehem kentinde doğması üzerine, Yeruşalim (Kudüs)'e gelerek ona biat edeceklerini beyan etmişler, dönemin Kralı Hirodes Başkahinleri ve din bilginlerini toplayarak doğan çocuğun yani Mesih'in peşine düşmüştür.[75]

"Egemen Rabbin Ruhu üzerimdedir. Çünkü O beni yoksullara müjde iletmek için meshetti."*[76]

Kral Hirodes "*Yahudilerin Kralı olarak doğan çocuğu"* kendisine rakip görmüş, "Krallık" söylemini dünyevi (seküler) olarak yorumlamıştır. Yıldızbilimcilerin Beytlehem' de Meryem ve İsa'ya biat etmeleri, beklenen Mesih'in geldiğinin göstergesi sayılmıştır. Yahudi kültüründe Mesih ya da meshedilmek temel inanış unsurlarındandır.[77]Mesih, Tanrı tarafından özel, seçilmiş, kutsanmış ve güçlendirilmiş kişi demektir.

İsa'nın ilk çocukluğu ailesi ile Beytlehem'den Mısır'a kaçışı ve Kral Hirodes'in ölümünden sonra Nasıra'ya dönüşü ile geçen bir süreçtir.

5. İSA'NIN GÖREVE HAZIRLANMASI VE VAFTİZCİ YAHYA

Tanrının Ruh'ül Kudüs ile yarattığı ve birtakım mucizeler ile desteklediği İsa'nın tebliği niçin Yahya'nın vaftizi ile başlamaktadır? sorusuna cevap aramak gerekmektedir.

---

74 Bkz. Al-i İmran, 3/45 "… adı Meryem oğlu İsa'dır…"
75 Matta, 2/13.
76 Yeşaya, 61/1-3.
77 Jacques Waardenburg," *Mesih"* , DİA, Ankara, 2004,c.29,s.306-309.

Yahudiler bekledikleri peygamberin İsa olduğunun farkında değillerdi. Çünkü onlar Musa gibi kudretli, Davut gibi güçlü ve Süleyman gibi muhteşem karizmatik bir peygamber bekliyorlardı. Oysaki İsa, Celile'nin Nasıra kentinden, sıradan bir marangoz olan Yusuf ile nişanlı Meryem'den doğma bir kişiydi. Bundan dolayı Yahudileri tevhid inancına çağırabilmesi ve kendisinin Tanrının kulu ve peygamberi olduğunu anlatması zor bir işti. Ancak Tanrı İsa'yı yaratılışından itibaren kutsamış ve güçlendirmiştir. Bundan dolayı Yeşaya'nın Tevrat'ta işaret ettiği ve Zekeriya oğlu Yahya'nın önünü açtığı bir peygamber olarak tebliğine başlamıştır.

Vaftizci Yahya Ortadoğu kökenli dinlerde en çok adı geçen bir peygamberdir.[78]Vaftizci Yahya, Zekeriya peygamber ve eşi Elizabeth'in yaşlılık dönemlerinde Tanrı'nın lütfu ile dünyaya gelmiştir. Elizabeth bakire Meryem'in teyzesidir. Zekeriya peygamber ve eşi Elizabeth, kendilerini mabede adayan bir Yahudi ailesidir. Ancak Yahya erişkin yaşa gelince içinde bulunduğu cemaatini terk ederek Ürdün Nehri civarındaki çöle çekilir. Hristiyanlık açısından temel sorulardan biri de budur. Yahya'nın hayatı hakkında İncillerde doğumu[79] ve ölümü[80] dışında geniş bir bilgi bulunmamaktadır. Yahya'nın Hristiyanlığın başlangıcında önemli bir misyona sahip olması yine Yahudi geleneği ile cevap bulmaktadır. Roma İmparatorluğu yönetimi altında Yahudiler, kendi içlerinde üç gruba ayrılmışlardı. Roma İmparatorluğuna yakın; Kudüs'teki kutsal mabedin yönetimini elinde bulunduran ve Yahudilerin üst sınıfına mensup Sadukiler, Yahudi Şeriatına ve onun sözlü geleneğine sıkı sıkıya bağlı olan orta sınıf Ferisiler, Roma İmparatorluğunun Filistin işgalinden sonra Ölüdeniz bölgesine çekilen Essenilerdir.

Zekeriya Peygamber kutsal mabedin Kohen / Kâhin sınıfını temsil etmesine rağmen Yahya bu sınıf içerisinde kendisini konumlandıramamıştır. Yahya'nın bu davranışı hem siyasi hem de dini olarak Yahudiliğin içinden doğacak yeni harekete arka plan oluşturmuştur. Bu reddedişin siyasi yorumu Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki ve Yahudiler üzerindeki baskısıdır. Kutsal mabedin yönetimini elinde bulunduran Sadukilerin İmparatorluk yönetimi ile çıkar ilişkileri ve Essenilerin bölge yönetimi tarafından dışlanması siyasi nedenlerdendir. Bu reddedişin ikinci nedeni olan dini yorumu da Yahudilerin Musa şeriatını yozlaştırmaları ve inançlar esasında ayrılığa düşmeleri;

[78] Mahmut Aydın," *Yahya"* , DİA, İstanbul 2013,c.43,s.232-234.
[79] Luka, 1/13.
[80] Matta, 14/10, Markos, 6/27.

Ferisilerin Sadukiler ile dini akide ve Tevrat konusundaki uyuşmazlıkları ve Zekeriya oğlu Yahya'ya karşı tutumlarıdır.

Yahya'nın çöl hayatına çekilmesi, ölü deniz civarında yaşayan Essenilere tebliği ve Ürdün Irmağında insanları vaftiz etmesi peygamberliğine işaret olarak kabul edilmiştir. Vaftiz etmeden önce de "*Tövbe edin! Göklerin Egemenliği yaklaşmıştır.*"[81] ifadesini kullanması onun peygamberliğinin göstergesidir.

Vaftiz ve günahların itirafı,[82]günümüz Hristiyanlığının temel inanç akidesinden Kilisenin yedi sırrı içindedir.[83]Yahya insanları gerçek bir tövbeye çağırmakla birlikte Ferisi ve Sadukilerden vaftiz olmak isteyenleri samimiyetsizliklerinden dolayı sert bir dille eleştirmiştir.[84]Yahya'nın Hristiyanlık açısından en önemli yeri insanları arınmaya davet ederek asıl bu arınmadan sonra gelecek olan Allah'ın elçisine/tebliğcisine[85] tam bir iman ile bağlanmalarını sağlamaktır. İsa, Yahudilere gerek Tevrat'ta gerekse Vaftizci Yahya tarafından bildirilmiş bir peygamberdir. İsa'nın Yahya'ya vaftiz olması metinlere göre sembolik bir anlamdadır. Çünkü Yahya, İsa'nın kutsiyeti karşısında kendisinin böyle bir arınmaya ihtiyacı olduğunu bildirmesine karşılık İsa onun vasıtasıyla vaftiz olmuştur.[86] Peki, İsa'nın vaftiz olmaya ihtiyacı var mıydı? Temiz bir soydan gelen bakire Meryem'den doğan ve geleceği müjdelenmiş olan bir peygamber niçin İncillerde vaftiz ile arındırılmıştır?[87] Her ne kadar İsa Yahudi toplumunun beklediği peygamber olsa da ve Musa şeriatını yıkmak için değil tamamlamaya geldiğini ifade etse de, Yahudi toplumunun içinde bulunduğu inanç sistemindeki yozlaşmalara yeni bir söylem getirmesi sebebiyle bir arındırmaya tabi tutulmuştur.

Bu noktada Vaftiz'in gerçek manada neyi temsil ettiğini değerlendirecek olursak, Hristiyanlık akidesinde kilisenin yedi sırrında "Kutsal Ruh'taki yaşama giriş" (*vitea spiritualis ianua*)[88]olarak ifade edilmektedir. Oysa ki Meryem Kutsal Ruh'tan gebe olduğu[89]yani İsa'nın Kutsal Ruh mucizesi iken tekrar Kutsal Ruh ile bütünleştirme

---

81 Matta, 3/2.
82 Matta, 3/5-6.
83 Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, Çev. Dominik Pamir, Catechisme de l'Eglise Catholique, Paris,1998, s.302.
84 Matta, 3/7-8.
85 Matta, 3/11-12.
86 Matta, 3/13-16.
87 Matta, 3/13-16, Markos, 1/9-11, Luka, 3/21-22.
88 Pamir, a.g.e, s.302.
89 Matta, 1/18.

çabaları Yahudi inanışı ile aralarında kesin bir ayrılık ve sınır belirleme isteğinin bir sonucudur. İsa'nın vaftizi aynı zamanda peygamberliğinin/tebliğinin başlangıcıdır.

6. İSA'NIN CELİLE VE ÇEVRESİNDEKİ FAALİYETLERİ

İsa ilk tebliğini çocukluğunun geçtiği Celile, Nasıra, Kefarnahum ve Celile gölü civarında yapmaya başlamıştır. Vaftizci Yahya'nın dönemin siyasi iktidarı tarafından tutuklanması, İsa'nın da Şeria /Ürdün Nehri civarından ayrılmasına sebep olmuştur. İsa, doğduğu ve büyüdüğü topraklarda Yeşaya kitabında bildirilen[90] "*Tövbe edin! Çünkü Göklerin Egemenliği yaklaştı"* ifadesi ile tebliğine başlamıştır.

Bu süreçte İsa, Celile Gölü civarında ilk havarilerinden olan ve balıkçılık yapan Simun (Petrus) ile kardeşi Andreas'ı "*Ardımdan gelin! Sizleri insan tutan balıkçılar yapacağım"*[91] diyerek tebliğ sürecine davet etmiştir. Aynı şekilde Zebedi'nin oğulları Yakup ile Yuhanna ve daha sonra vergi memuru olan Levi Matta İsa'ya tam bir iman ile hiç sorgulamadan katılmışlardır.

İsa tüm bu süreçte geniş bir coğrafi alanda ilk havarileri ile tebliğ yapmaya başlamıştır. Çok geniş kitleler toplu halde İsa'nın çağrısına katılmışlardır.[92] İsa, kendisinden önceki birçok peygamber gibi Tanrı tarafından mucizeler ile desteklenmiştir. Halkı etkileyen en önemli mucizeleri; hastaları iyileştirmesi, cinli, felçli ve acı çeken kişileri kalabalıklar arasında şifalandırmasıdır. O günün koşullarında mucizeler insanlar için açıklanması zor ama inanması kolay olan bir gücü ifade etmektedir. İsa'nın Tanrı tarafından bu yetiler ile desteklenmesi havarileri için de imani bir kuvvettir. Çok kısa bir zamanda Celile, Yeruşalim, Yahudi'ye, Şeria Irmağı çevresi ve Suriye bütününde ünü yayılmış ve büyük kitleler tarafından takip edilmeye başlanmıştır.[93]

6.1. İsa'nın Dağdaki Vaazı

İsa'nın dağdaki vaazı Yahudi inanlılar arasında bir kırılma noktası olmuştur. Çünkü Yahudi inanlı kişilerin tarihsel süreç içerisinde geçirmiş oldukları birçok travmatik olaylar, kitap ve peygamberlik anlayışları[94],ahlaki ve dini akideler bu vaaz ile yeni bir

---

[90] Matta,4/13-16.
[91] Matta,4/19.
[92] Matta,4/25.
[93] Matta,4/24-25.
[94] Gürkan, a.g.e, s.41-56.

temelde şekillenmiştir. İsa, kendisine iman eden kişilere "*Göklerin Egemenliği*" ifadesi ile gerçek güç ve kudret sahibi olan Tanrı inancına yani tevhid inancına çağrıda bulunmuştur.

6.1.1. Gerçek Mutluluk

İsa vaazının bu ilk bölümünde insanlara içinde bulundukları manevi durumun tahlili ile başlamış ve şöyle seslenmiştir:

"*Ne mutlu ruhta yoksul olanlara! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarındır.*

Ne mutlu yaslı olanlara! Çünkü onlar teselli edilecektir.

Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar.

Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara! Çünkü onlar doyulacaklar.

Ne mutlu merhametli olanlara! Çünkü onlar merhamet bulacaklar.

Ne mutlu yüreği temiz olanlar! Çünkü onlar Tanrıyı görecekler.

Ne mutlu barışı sağlayanlara! Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek.

Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarındır.[95]"

Yahudilerin kendi içlerinde üç gruba ayrılması ve bu grupların toplumsal ahlak ve dini akideler konusundaki temel farklılıkları toplumun manevi dünyasında ıstırap, acı ve ötekileştirme duygusu meydana getirmiştir. İsa onu dinleyen kalabalığa içinde bulundukları durumun onların iman yolunda önlerini aydınlatan, "*Göklerin Egemenliği*" ifadesi ile tevhid inancına işaret ederek Tanrının merhametine nail olunacağını açıklamıştır. İçinde bulundukları zulme kendilerinden önceki peygamberlerin de maruz kaldığını ve bu zulme karşı gösterilecek sabrın Tanrı katında mükâfatlandırılacağının müjdesini vermiştir.

6.1.2. Tuz ve Işık

"*Yeryüzünün tuzu sizsiniz. Ama tuz tadını yitirirse, bir daha ona nasıl tuz tadı verilebilir? …*"[96]

[95] Matta,5/3-10, Luka,6/20-23.
[96] Matta, 5/13.

İsa bu vaazında tuz ve ışık ile metaforik bir anlatım yapmıştır. İnsanı tuz ile anlatmasındaki önemi; Tanrı'nın doğa aracılığı ile yaratmış olduğu tuz, bozulması, kimyasının değişmesi ya da tadını yitirmesi imkânsız bir maddedir. Aslında insan da tuz misali bir fıtrat üzere yaratılmıştır. İnsanın bozulması nefsani bir varlık olmasından dolayıdır. İsa, insanın nefsine yenik düşmesi durumunda tuzun tadını yitirmesindeki değersizliğe düşeceğini ifade etmiştir.

"Dünyanın ışığı sizsiniz... Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlasın ki, iyi işlerinizi görerek göklerdeki Babanızı yüceltsinler!"[97]

İsa, ışık benzetmesi ile havarilerine yönelik bir mesaj vermiştir. Havarilerin topluma rehber olduğunu işaret ederek, onların iyi işler yapması ile inanan topluluğun Tanrı'ya daha çok şükredeceğini ve Tanrı'nın onları yücelteceğini vurgulamıştır.

6.1.3. Kutsal Yasa

"*Kutsal yasayı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim.*[98]"

İsa'nın bu ifadesi onun Tanrı tarafından seçilmiş, gönderilmiş bir peygamber olduğunun açık bir kanıtıdır. Burada işaret ettiği Kutsal Yasa'dan kasıt Musa Şeriatıdır. Bahsi geçen peygamberlerin sözleri ise kendisinden önceki ve Hz. İbrahim'e kadar uzanan peygamber silsilesini işaret etmektedir. İsa bu ifadesi ile Musa Şeriatı'nın geçerli olduğunu ancak toplumun fiili olarak gerçek dini akidelerden uzaklaşması nedeniyle tevhid inancı çerçevesinde şeriatı tamamlamaya geldiğini açık bir şekilde beyan etmiştir. İsa bu konuda Kohenlerin ve Ferisilerin dini akidelerdeki aşırılık ve çarpıtmaları, kutsal mabedi kirletmeleri ve kurban ibadetini yozlaştırmalarından dolayı bu yeni kitleye onları takip etmemelerini ve dini konularda sağlam, samimi, doğru biçimde davranarak Tanrı'nın lütfunu kazanabileceklerini ifade etmiştir. Bu bölüm hem tam bir peygamber söylemi hem de tevhid inancına çağrıdır.

6.1.4. Öfke ve Cinayet

"*Adam öldürmeyeceksin. Öldüren yargılanacak.*[99]"

---

[97] Matta, 5/14-16, Markos, 9/50, Luka, 14/34-35.
[98] Matta, 5/17.
[99] Çıkış, 20/13, Yasanın Tekrarı, 5/17, Matta, 5/21.

Tanrı'nın Musa'ya Tur Dağın'da tebliğ ettiği on emirden biri olan bu yasayı İsa, ona inanan kitleye sadece öldürmeme ile ilgili bir yasa olmaktan öte insani ilişkilerde öfke, aşağılama vb. davranışların bile cezalandırmaya vesile olacağından bahsetmiştir. İnananların ibadetlerinde, özellikle de mabet ibadetlerinin gösteriş içerisinde değil bilakis helalleşerek herhangi bir kul hakkı olmadan yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bölümde özellikle ilahi dinlerin en temel ahlak kurallarından biri olan kul hakkı anlatılmıştır.

6.1.5. Zina ve Boşanma

"*Zina etmeyeceksin*[100]"

Musa şeriatının temel on emirinden bir diğeri genel toplumsal ahlakın aileyi koruyan temel yasasıdır. İsa'nın bu yasayı onu takip eden kitlelere vaaz etmesi, inançlı bir toplumda aile kurumunun önemini vurgulamak içindir. Bu konudaki uyarısı özellikle erkeklere yöneliktir. Erkeklerin namuslarını korumaları hem kendileri için hem de nefsi duygular taşıdıkları kadınların namusu açısından önem taşımaktadır. İsa, aynı zamanda boşanmayı tasvip etmemiş, bunun gerçekleşmesi durumunda da kadının hakkının gözetilmesini vurgulamıştır. Tüm ilahi dinlerde aileyi ve toplumun genel ahlakını koruyucu kurallar aynı çerçevede belirlenmiş ve peygamberler aracılığı ile tebliğ edilmiştir. Bu bölümde tevhid inancının gereği insanlara, ahiret inancına yönelik bir cezalandırma yeri olan cehennem işaret edilmiştir.

6.1.6. Ant İçme

"*Benim adımla yalan yere ant içmeyeceksin. Tanrınızın adını aşağılamış olursunuz. Rab benim.*[101]"

Yahudi toplumu ant içme ya da yalan yere ant içme konusunda Tanrı tarafından uyarılmıştır. Çünkü Yahudiler, ant içme ile Tanrı'yı günlük, sıradan, iyi ya da kötü dünya menfaatlerine ortak etmişlerdir. Oysa ki Tanrı, imanlı kişilerin hür iradeleri ile yapmış oldukları seçimlerine kendi adı ile başlanmaması için onları uyarmıştır. Bu konuda İsa "*…Şeriatı tamamlamaya geldim*" sözünün gereği*" Yine Atalarımıza, -Yalan yere ant içmeyeceksin, ama Rab'bin önünde içtiğin antları yerine getireceksin-dendiğini*

100 Çıkış, 20/14, Yasanın Tekrarı, 5/18, Matta, 5/27.
101 Levililer,19/12.

duydunuz"[102] ifadesi ile her türlü ant içmenin gereksizliğinden, imanlı bir kişinin gücünün yeteceği yükümlülüğün altına girmesini tavsiye etmiştir. O, aşırılığın kötü olduğunu ve hatta bunun şeytandan kaynaklandığını *"Evet'iniz evet, hayır'ınız hayır olsun. Bundan fazlası şeytan'dandır"*[103]*diye* ifade etmiştir.

6.1.7. Göze Göz, Dişe Diş

"… Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin."[104]

Şeriat toplumlarında adaleti sağlamanın temel ölçütü kısasa kısas ilkesidir. Kısas terim anlamı olarak "mutlak eşitlik, bir şeyin iki tarafının birbirine denk olması; işlenen fiile ona denk bir fiille mukabele edilmesi" anlamındadır.[105] Tarihsel süreçte Yahudi şeriatında bu ilkeler katı bir biçimde ifade edilmiştir.[106]Kısas cezası Yahudilik'te yegâne ceza türüdür.[107]Her ne kadar yasayı tamamlamaya geldiğini belirtmiş olsa da İsa bu tebliğinde toplumsal barışı, suçu ve suçluyu affetmeyi geliştirmek için ahlaki bir öğüt olarak kısastan vazgeçilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Toplumsal sosyo-kültürel yapının şeriat yasalarına uyma ve uygulamaları, o yasaları yorum kabiliyetleri ve önleyici yaptırımları ile ilintilidir. Bu bağlamda Yahudi toplumunda bu hükümler önleyici uygulamalar olmaksızın sevgisiz ve kindar bir yapı oluşturmuştur. İsa içinde bulunduğu toplumun ahlak yasalarının sevgi ve hoşgörü temelinde olması gerektiğini belirtmiştir.

6.1.8. Düşmanınızı Sevin

"Kardeşine yüreğinde nefret beslemeyeceksin. Komşun günah işlerse onu uyaracaksın. Yoksa sende günah işlemiş olursun. Öç almayacaksın. Halkından birine kin beslemeyeceksin. Komşunu kendin gibi seveceksin. Rab benim"[108]

Şeriatın bu yasasına rağmen, İsa Yahudi toplumunda biz ve ötekiler anlayışının meydana gelmiş, bölünmelere ve dışlamalara neden olmuş *"Komşunuzu seveceksiniz, düşmanlarınızdan nefret edeceksiniz"* ifadesinin doğru olmadığını vurguladığı vaazıdır.

---

[102] Matta, 5/33.
[103] Matta, 5/37.
[104] Matta, 5/39, Luka, 6/29-30.
[105] Şamil Dağcı," *Kısas"* , DİA, İstanbul 2002,c.25,s.488-495.
[106] Çıkış, 21/23-25.
[107] Levililer, 24/20, Yasanın Tekrarı, 19/21.
[108] Levililer, 19/18.

İsrail oğulları olarak Tanrı'nın seçilmiş kulları oldukları ön kabulü[109] ile kendi halkı dışındaki halklara veya topluluklara karşı da derin bir sevgisizlik gelişmiş olduğundan İsa *"Ama ben size diyorum ki, düşmanınızı sevin, size zulmedenler için dua edin. Öyle ki Göklerdeki Babanızın oğulları olasınız. Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerine doğurur; yağmurunu hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır"*[110] ifadesi ile kendisini takip eden topluluğa sevgi ve barış temelli kullar olmayı tebliğ etmiştir. Tanrının rızasını ve merhametini kazanmak için tevhid inancı gereği kibirden uzak durmaya davet etmiştir. Kendileri gibi düşünmeyen topluluklarla da sevgi ve hoşgörü temeline dayalı bir ahlak öğütlemiştir.

6.1.9. Yoksullara Yardım

"... Siz sadaka verirken sol eliniz sağ elinizin ne yaptığını bilmesin."[111]

İsa toplumsal ahlakın temel yapı taşlarından olan yardımlaşma ve paylaşım konusunda içinde bulunduğu toplumun yozlaşmasına dikkat çekerek yeni topluluğu uyarmıştır. Yardımlaşmanın doğruluk olduğunu ancak bunun, gösteriş unsuru yapılmaması gerektiğini vurgulamıştır. Tanrı'nın rızasını kazanmak için yapılacak yardımların ve sadakaların gizli yapılmasını öğütlemiştir.

6.1.10. Dua

"Dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi olmayın… Siz dua edeceğiniz zaman iç odanıza çekilip kapıyı örtün ve gizlide olan Babanıza dua edin… Çünkü Babanız nelere gereksinmeniz olduğunu siz daha O'ndan dilemeden önce bilir."[112]

Yukarıdaki sözleriyle İsa, imanlı bir kişinin gerçek güç ve kudret sahibi olan Tanrı'ya dua ederken kibir ve gösterişten uzak tevazu içinde ve samimi bir şekilde ibadet yapması konusunda topluluğunu uyarmıştır. İsa, Yahudi toplumunun içinde bulunduğu durumun, samimiyetsizliğin, ikiyüzlülüğün ve gösterişin Tanrı katında hiçbir mükâfatı olmadığını açık bir şekilde ifade etmiştir. İbadette gizliliğin önemini vurgulamış, duanın sade, anlamlı ve içten yapılması gerektiğini anlatmıştır. Örnek olarak putperestleri göstermiştir. *"Gerçek güç ve kudret sahibi olan Tanrı bizim içimizdekileri gizlesek de açığa vursak da*

---

[109] Levililer, 19/2, Yasanın Tekrarı, 18/13.
[110] Matta, 5/44-45, Luka, 6/27-33.
[111] Matta, 6/3.
[112] Matta, 6/5-6-8.

bilendir” [113] ifadesi, İsa’nın dua edilecek ve isteklerin iletileceği makamın Tanrı olduğunun net söylemidir. Bu ifade tevhid inancı temelli diğer dinlerin de Tanrı’nın yüce makamının işaretidir. İsa, Tanrı’nın bağışlayıcı kudretini örnek vererek insanların birbirinin hata ve kusurlarını bağışlamasının Tanrı’ya olan yakınlaşma ile örneklendirmiştir.

6.1.11. Oruç

“Oruç tuttuğunuz zaman, ikiyüzlüler gibi surat asmayın… Siz oruç tuttuğunuz zaman, başınıza yağ sürüp yüzünüzü yıkayın… Öyle ki, insanlara değil, gizlide olan Babanıza oruçlu görünesiniz. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir” [114]

İsa topluluğuna, Tanrı’ya ibadet etme şekillerinden biri olan orucu nasıl uygulamaları gerektiğini anlatmıştır. Bu ibadetin diğer Yahudi inanlılar tarafından gösteriş vesilesi yapılması, oruç tuttukları için surat asıp çevrelerini huzursuz etmeleri, perişanlık görüntüsü oluşturmalarından dolayı Tanrı katında herhangi bir değeri olmadığını izah etmiştir. Aslolanı yağ ile mesh edilip, temizlenip gösteriş için değil, Tanrı için oruç tutulması gerektiğini anlatmıştır. Orucun güzel söz ve davranışlar ile *makbul oruç* şeklinde tutulmasını öğütlemiştir.[115]

6.1.12. Göksel Hazineler

“Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin… Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin.” [116]

İsa, bu vaazında topluluğuna dünyevi hırsların aldatmacasına karşı uyarıda bulunmuştur. Para kazanma hırsı, açgözlülük ve aşırı mal düşkünlüğünün insanın imanı için bir düşüklük derecesi olduğunu belirtmiştir. Gerçek imanın Tanrı katında olduğundan ve Tanrı’nın merhametini kazanabilecek ölçüde bir dünyevi yaşamdan bahsetmektedir.

6.1.13. Kaygılanmayın

“Siz öncelikle O’nun egemenliğinin ve doğruluğunun ardından gidin, o zaman size bütün bunlar verilecektir.” [117]

---

[113] Bkz. Al-i İmran 3/29.

[114] Matta, 6/16-18.

[115] İlbey Dölek, *“Yeşaya:58 Bağlamında Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’da Makbul Orucun Anlamı”*, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt;10, sayı;23, Aralık 2019.

[116] Matta, 6/19-20, Luka, 13/33-36; 16/13.

[117] Matta, 6/33, Luka, 12/22-31.

İsa, insanların temel gereksinimleri için telaşlandıklarını görerek onların imanlarının kıt ya da eksik olduğunu vurgulamıştır. Oysaki doğadaki kuşlar, çiçekler, böcekler ve yarattığı birçok canlının rızkını veren Tanrı'nın, tüm canlılardan üstün yarattığı insanın[118]rızkını da vereceğini bundan dolayı dünya işlerine dalıp Tanrı'nın rızasından uzaklaşmamaları gerektiğini öğütlemiştir.

6.1.14. Başkasını Yargılamayın

"Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği fark etmezsin?"[119]

İsa bu vaazında toplumsal saygıyı ve hoşgörüyü öğütlemiştir. İnsanların birbirlerinin açıklarını aramanın, ayıplamanın yanlış olduğunu, kişinin önce kendisini eleştirmesi gerektiğini vurgulamıştır.

6.1.15. Tanrı'dan Dileyin

"Hanginiz kendisinden ekmek isteyen oğluna taş verir? Ya da balık isterse yılan verir" [120], *"Dileyin size verilecek; arayın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacak"*[121]

İsa, bu vaazında topluluğunu tevhid inancına çağırmıştır. Yahudi şeriatına göre öfkeli ve kızgın bir Tanrı figürünün yerine, merhametli bir Tanrı'ya işaret etmiştir. Kul her ne kadar yanlış yaparsa yapsın Tanrı'nın merhametinin ona ulaşacağından haber vermiştir. Tanrı tüm peygamberlerini yeryüzünde kendisinin bilinmesi, yüceltilmesi ve kendisine inanılması için topluluklar arasından seçmiştir. O'nun sözleri insanlar için bir düzen, ahlak, iman ve ibadet temellidir. İşte İsa da diğer peygamberler gibi Tanrı kelamını onu takip eden topluluğa tebliğ etmiştir.

6.1.16. Dar Kapı, Geniş Kapı

"Dar kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı geniş ve yol enlidir. Bu kapıdan girenler çoktur. Oysa yaşama götüren kapı dar, yol da çetindir. Bu yolu bulanlar azdır." [122]

Bu vaazında İsa topluluğa metaforik bir anlatım yapmıştır. İnsanların sonsuz sınırsız istekleri, dünyevi âlemde bir rahatlık, genişlik, kuralsızlık ve inançta zayıflık meydana

---

[118] Bkz. İsra, 17/70.
[119] Matta, 7/3, Luka, 6/37-38; 41-42.
[120] Matta, 7/9.
[121] Matta, 7/7, Luka, 11/9-13.
[122] Matta, 7/13-14, Luka, 13/24.

getirmiştir. Toplumun çoğunluğunun bu yaşamı tercih ettiğini ancak gerçek hayatın züht ve takva ile yaşanması gerektiğini ifade etmiştir.

6.1.17. Ağaç ve Meyvesi

"Onları meyvelerinden tanıyacaksınız. Dikenli bitkilerden üzüm, devedikenlerinden incir toplanabilir mi? Bunun gibi, her iyi ağaç iyi meyve verir, kötü ağaç ise kötü meyve verir… Böylece sahte peygamberleri meyvelerinden tanıyacaksınız."[123]

İsa, kendisine inanan topluluğu sahte peygamberler konusunda uyarmıştır. Peygamberin sahih mi yoksa sahte mi olduğunu anlamaları için peygamber olan kişinin eylem ve söylemlerine bakılması gerektiğini vurgulamıştır. İlahi dinlerin coğrafyasında sahte peygamberlik olayları bir hayli fazladır. Gerek Yahudilikte gerekse İsa'nın kendi döneminde bu konuda iddia sahibi kişilerin olduğunu bir kez de İsa yinelemiştir.

"Bana Ya Rab, ya Rab! diye seslenen herkes Göklerin egemenliğine girmeyecektir. Ancak göklerdeki Babamın isteğini yerine getiren girecektir"[124]

İsa bu ifadesinde kendisine yakınlık gösterilmesinden daha çok, mutlak egemen olan Tanrı'ya yakın olmayı işaret etmiştir. Kendisini bir kul ve beşer, Tanrı'nın ise mutlak güç ve kudret sahibi olduğunu çok net bir biçimde vurgulamıştır. Çevresinde ona inanan birtakım kimselerin de gerçekte samimi olmadıklarını, sahte peygamberler gibi olduklarını kıyamet günü olarak işaret ettiği *"o gün…"* bu insanları tanımayacağını ve kötülük yapanlar olarak değerlendireceğini de vaat etmiştir.

6.1.18. Sağlam Temel, Çürük Temel

"İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes, evini kaya üzerine kuran akıllı adama benzer."[125]

İsa vaazının bu son bölümünde topluluğa, inançlarını doğru ve sağlam bilgiler ile temellendirmelerini öğütlemiştir. Şayet sağlam bir inanç sistemi oluştururlarsa, Yahudi inanlıların başına gelen olaylar sonucu inançları nasıl yozlaştıysa aynı akıbetin kendilerini bulmaması için uyarıda bulunmuştur.

---

[123] Matta, 7/16-17;20, Luka, 6/43-44.
[124] Matta, 7/21.
[125] Matta, 7/24, Luka, 6/47-49.

6.2. İsa ve Mucizeleri

Kanonik İnciller İsa'nın hayatı ve mucizelerinin bütününden oluşan kitaplardır. Bu bağlamda mucizenin epistemolojik ve ilahi dinler açısından önemi açıklanmaya değerdir. Mucize epistemolojik olarak "*bir şeye güç yetirememek"* manasında acz kökünden türeyen "*mucizin*" (aciz bırakan) isim şeklidir.[126] Mucizeler peygamberlere ilahi kudret tarafından peygamberliklerinin bir ispatı niteliğinde verilmiş özel güçtür. Bu bağlamda ilahi dinler açısından bu kavrama yüklenen manalar da değişmektedir. İslamiyet'te keramet mucize ile eş anlamda kullanılmamaktadır. Çünkü *"iyi, ahlak ve cömert olmak"* anlamına gelen keramet, kerem anlamındaki *"iyilik, cömertlik'* 'in isim şeklidir.[127] Bu özel durum ise veliler olarak nitelendirilen kişilerde bulunmaktadır. İslamiyet'te Peygamberler ve veliler buna bağlı olarak aynı kategoride değillerdir. Yahudilikte mucize *"Tanrının insanlar üzerindeki gücü ve iradesini ortaya koymak için tarihe müdahale etmesi olarak anlaşılmıştır."*[128] Bu anlayış Hıristiyanlığa da sirayet etmiştir. Batı dillerinde *"miraculum"* dan türeyen *"miracle"* ile ifade edilen mucize peygamberler harici havariler, melekler ve azizlere sadece araç olarak verilen bir yetkidir. Mucize'nin gerçek yetkin gücü Tanrı'dır. Buna bağlı olarak İncillerde mucize *"Tanrının parmağı"*[129] ifadesi ile zikredilmektedir.[130]

İncillerde İsa'nın mucizelerinin geniş yer tutması Yahudi toplumunun inanç yapısının tarihe müdahale eden bir Tanrı ile kurtarıcı olarak beklenen Mesih'in ortak bir olguda vuku bulmasının ispatı niteliğindedir. Özellikle İsa dağdaki vaazı ile kendisini izleyen topluluğun maneviyatına hitap ederek onları gelecekte yeni bir sürece hazırlamak istemiştir. Bu süreç İsa'nın mucizeler ile topluluğun imanını yenilemesidir. Matta İncilin'de İsa'nın şifa ile ilgili gerçekleştirdiği mucizeler cüzzamlıları iyileştirmesi[131], Yüzbaşının uşağının iyileştirilmesi[132], kitleleri toplu halde iyileştirmesi[133], iki cinlinin iyileşmesi[134], bir felçlinin iyileşmesi[135], dirilen kız ve iyileşen kadın[136], iki kör ve bir

---

[126] Halil İbrahim Bulut," *Mucize"* , DİA, İstanbul, 2005,c.30,s.350-352.
[127] Süleyman Uludağ," *Keramet"* , DİA, İstanbul, 2002,c.25,s.265-268.
[128] Salime Leyla Gürkan," *Mucize"* , DİA, İstanbul, 2005,c.30,s.352-356.
[129] Luka, 11/20.
[130] Gürkan," *Mucize"* , DİA, İstanbul, 2005,c.30,s.352-356.
[131] Matta, 8/2-3, Markos, 1/40-45, Luka, 5/12-16.
[132] Matta, 8/5-13, Luka, 7/1-10.
[133] Matta, 8/14-16.
[134] Matta, 8/28-33, Markos, 5/1-20, Luka, 8/26-30.
[135] Matta, 9/1-7, Markos, 2/1-12, Luka, 5/17-26.
[136] Matta, 9/18-26, Markos, 5/21-43, Luka, 8/40-56.

dilsizin iyileşmesi[137], Tanrı'nın seçtiği kul[138], İsa ve Baalzevul[139] ve iki körün gözleri açılıyor[140] bölümlerinde kıssalar halinde anlatılmaktadır.

Matta İncil'ine göre İsa, şifa mucizeleri haricinde doğa mucizeleri ile de topluluğunu imana davet etmiştir. Bunlar, İsa fırtınayı dindiriyor[141], meyvesiz incir ağacı[142] bölümleridir. İsa'nın bereket mucizeleri ise, İsa beş bin kişiyi doyuruyor[143], İsa dört bin kişiyi doyuruyor[144], İsa fırtınayı dindiriyor[145] gibi başlıklar altında anlatılmaktadır.

Bu bölümler İsa'dan önceki bütün peygamberlere verilen mucizelerin ve olağanüstü güçlerin benzerlerindendir.

6.3. İsa'nın Kendini İnsanoğlu Diye Tanımlaması

Yeni Ahid, Trent Konsili'nde tespit edilen haliyle yirmi yedi kitaptan oluşmaktadır. Bunlar, üçü sinoptik olmak üzere dört İncil, Resullerin İşleri, Pavlusun on üç Mektubu, yedi adet genel Katolik Mektuplar, Yuhanna'nın Vahyi olan iki bölümden oluşmaktadır.[146] Matta İncili İsa dönemini, İsa'nın ontolojik yapısını ve onun kendisini gerçekte nasıl konumlandırdığını ifade eden kitaptır. Bu bağlamda Matta İncili'ndeki İsa figürü gerçeğe en yakın anlatımdır. Matta İncil'inde İsa'nın kendini ifade ettiği bazı kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar, İnsanoğlu ve Peygamber'dir.

6.3.1. İsa'yı İzlemenin Bedeli

"O sırada din bilginlerinden biri ona yaklaşıp, -öğretmenim-dedi, -Nereye gidersen, senin ardından geleceğim-.İsa ona,-Tilkilerin ini, kuşların yuvası var, ama insanoğlunun başını yaslayacak bir yeri yok-dedi."

İsa bu ifadesinde kullanmış olduğu "insanoğlu" kavramı ile kendisini tanımlamaktadır.[147] İsa sonrası dönemde özellikle Pavlus 'un Hristiyanlığında Tanrı-oğlu, Tanrı, Rab, Trinity-

137 Matta, 9/27-34.
138 Matta, 9/15.
139 Matta, 9/22-28, Markos, 3/20-30, Luka, 6/43-45; 11/14-23.
140 Matta, 20/29-34, Markos, 10/46-52, Luka, 18/35-43.
141 Matta, 8/23-27, Markos, 4/35-41, Luka, 8/22-25.
142 Matta, 21/18-22, Markos, 11/12-14; 20-24.
143 Matta, 14/13-21, Markos, 6/30-44, Luka, 9/10-17, Yuhanna, 6/1-14.
144 Matta, 15/29-39, Markos, 8/1-10.
145 Matta, 8/23-27.
146 Hikmet Tanyu, "*Ahd-i Cedid*", DİA, İstanbul, 1998, c.1,s.501-507.
147 Daniel, 7/13-14, Matta, 8/20, Luka, 9/57-62.

üçleme ile Tanrı'nın İsa'nın bedeninde cisimleşmesi yani hulul inancının aksine, Tanrı'nın "ol" emrinin gereği insanoğlu olduğunun açık ifadesidir.

6.3.2. Gelecekteki Sıkıntılar

"Benim adımdan ötürü herkes sizden nefret edecek. Ama sonuna kadar dayanan kurtulacak. Bir kentte size zulmettikleri zaman ötekine kaçın. Size doğrusunu söyleyeyim, İnsanoğlu gelinceye dek İsrail'in bütün kentlerini dolaşmış olmayacaksınız."[148]

İsa, havarilerine ve kendisine inanan topluluğa geçmiş dönemlerdeki toplumların kendilerine gönderilen peygamberlere ve inananlarına yaptıkları zulümlerden bahsetmiş, buna karşın dirençli olmalarını tavsiye etmiştir. Bu ifade "*...İnsanoğlu gelinceye dek…"* ile işaret etmek istediği iki manada olabilir. Bunlardan birincisi kendi yaşadığı dönem içerisinde Yahudiyede topluluklara ulaşması olabilir, ikinci olarak öldükten sonra dirileceğini ve tekrar yeryüzüne geleceğini bildirmek istemiş olabilir. Burada görülmektedir ki İncillerde karşılaşılan en büyük zorluklardan biri de kaleme alınmış orijinal dilden diğer dillere çeviri esnasında kavram ve anlam kayıplarına uğramış olmasıdır.

6.3.3. İsa ve Vaftizci Yahya

"Yahya geldiği zaman oruç tutup içkiden kaçındı, ona –cinli-diyorlar. İnsanoğlu geldiği zaman yiyip içti…"[149]

İsa, bu bölümde Vaftizci Yahya'dan önceki peygamberlerden ve İlyas Peygamberden bahsetmektedir. Vaftizci Yahya bu dönemde siyasi iktidar tarafından hapse atılmıştır. Yahya, İsa'nın tebliğ hareketinin ve havarilerinin çalışmalarının bilgisine sahiptir. Bundan dolayıdır ki Yahya kendisine gelen havariler aracılığı ile *"Gelecek olan sen misin, yoksa başkasını mı bekleyelim?*" diye İsa'ya soru yöneltmiştir. Bu, Vaftizci Yahya'nın Musa Şeriatına bağlılığının bir göstergesidir. Çünkü Yahudiler Davut soyundan çıkacak bir peygamber beklemektedirler. Vaftizci Yahya bu sorusu ile İsa'nın peygamberliğini kendisine doğrulatmıştır.

---

148 Matta, 10/22-23, Markos, 13/9-13, Luka, 21/12-17.
149 Matta, 11/18-18, Luka, 7/18-35.

İsa ile Vaftizci Yahya'nın havariler ve inanalar aracılığı ile diyalogları, İnsanoğlu bir peygambere ve kendilerinden önceki toplumlara gelmiş peygamberlere olan inanca işaret etmektedir.

"Yahya'nın öğrencileri ayrılırken İsa halka Yahya'dan söz etmeye başladı… Öyleyse ne görmeye gittiniz? Evet! Size şunu söyleyeyim, gördüğünüz kişi peygamberden de üstündür."[150]

Bu ifade Vaftizci Yahya'nın mertebesini vurgulamaktadır. Vaftizci Yahya, sadece Hıristiyanlık açısından değil Ortadoğu kökenli Sabii kutsal yazıları olan Ginza'da *Yahya'nın Kitabı'n*da [151], Yahudilikte ve Müslümanlıkta adı geçen bir peygamberdir. İsa, Vaftizci Yahya'nın peygamberliğini yine Musa şeriatına olan inancı ve bağlılığının işareti olan Tevrat kaynaklı şu ifade ile bildirmiştir:

"İşte, habercimi senin önünden gönderiyorum. O önden gidip senin yolunu hazırlayacak."[152]

İsa, Vaftizci Yahya'ya gelinceye dek bütün peygamberlerin ve Kutsal Yasa'nın geleceğe yönelik haberleri bildirdiğini ifade etmiş ve Yahudilerin tekrar geleceğine inandıkları İlyas Peygamberin[153] Vaftizci Yahya olduğunu işaret etmiştir. Tabi ki bu açık bir ifade olmamakla birlikte Vaftizci Yahya'nın aynı şahsiyet mi yoksa İlyas Peygamberin makamı ile aynı makamda mı olduğunun ifade edilmeye çalışıldığı hem Hıristiyanlık hem de diğer dinler açısından sınırlı yorumlamalar içerisinde kalmıştır.

"Yahya geldiği zaman oruç tutup içkiden kaçındı, ona-cinli-diyorlar. İnsanoğlu geldiği zaman yiyip içti. Bu kez de diyorlar ki-Şu obur ve ayyaş adama bakın! Vergi görevlileri ve günahkârlarla dost oldu! -Ne var ki bilgelik, ortaya koyduğu işlerle doğrulanır."[154]

İsa, kendisini bir kez daha insanoğlu olarak tabir etmiştir. İsa içinde bulunduğu toplumun inanç ve düşünce yapısını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Yahudi toplumu her koşulda kendilerine gelen uyarıcılar hakkında olumsuz ve karalayıcı yorumlar yapmışlardır. Yahudi toplumunda vergi memurları sevilmeyen ve günahkâr görülen bir kitle idi.

---

150 Matta, 11/9, Luka, 7/18-35.
151 Mahmut Aydın, "*Yahya*", DİA, İstanbul, 2013, c.43,s.232-234.
152 Malaki, 3/1, Matta, 11/10, Luka, 7/18-35.
153 Ömer Faruk Harman, "*İlyas*", DİA, İstanbul, 2000, c.22,s.160-162.
154 Matta, 11/18-19, Luka, 7/18-35.

Yahudiler İsa'nın vergi memurları ve günahkârlar ile yemek yemesini[155]yargılamışlar ve bu durumdan duydukları rahatsızlığı yüksek sesle dillendirmişlerdir. İsa da bu tepkileri cevaplandırmıştır: *"Sağlamların değil, hastaların hekime ihtiyacı var. Ben doğru kişileri değil, günahkârları çağırmaya geldim."*[156]

6.3.4. Şabat Günü

"... Çünkü İnsanoğlu Şabat Günü'nün de Rabbi'dir [157]*."*[158]

Şabat, Yahudilerin cuma günü günbatımından başlayıp cumartesi günü günbatımına kadar dinlenme ve ibadet etme günüdür. Yahudi inancında Şabat günü yasaklardan uzak durup ibadet ile geçirilmesi gereken bir öneme sahiptir. Şabat günü Tevrat'ta şöyle ifade edilmektedir:

"Rab Musa'ya şöyle buyurdu: *-İsrailliler'e* de ki, *Şabat günlerimi kesinlikle tutmalısınız. Çünkü o sizinle benim aramda kuşaklar boyu sürecek bir belirtidir. Böylece anlayacaksınız ki, sizi kutsal kılan RAB benim. Şabat gününü tutmalısınız, çünkü sizin için kutsaldır. Kim onun kutsallığını bozarsa, kesinlikle öldürülmelidir. O gün çalışan herkes halkının arasından atılmalıdır. Altı gün çalışılacak; ama yedinci gün RAB 'be adanmış Şabat'tır, dinlenme günüdür. Şabat günü çalışan herkes öldürülmelidir. İsrailliler, sonsuza dek sürecek bir antlaşma gereği olarak, Şabat Günü'nü kuşaklar boyu kutlamaya özen gösterecekler.* Bu, *İsraillilerle benim aramda sürekli bir belirti olacaktır…"*[159]

"Şabat Günü konutlarınızda ateş yakmayacaksınız."[160]

"Altı gün çalışacaksınız. Ama yedinci gün olan Şabat dinlenme ve kutsal toplantı günüdür. Hiçbir iş yapmayacaksınız. Yaşadığınız her yerde Şabat'ı RAB 'be ayıracaksınız."[161]

Matta İncil'inde Şabat günü, İsa ile Ferisiler arasında yaşanan bir diyalog ile başlamaktadır. Bu diyalogda havarilerin bir ekin tarlasından geçerken karınlarını

---

[155] Matta, 9/10-13, Markos, 2/15-17, Luka, 5/17-26.
[156] Matta, 9/12.
[157] Rabbi kelimesi, kutsal yasa uzmanlarına verilen ve "hocam" anlamına gelen Aramice bir unvandır. Mukaddes Kitap, s.1618.
[158] Matta, 12/8, Markos, 2/23-3:6, Luka, 6/1-11.
[159] Çıkış, 31/12-17.
[160] Çıkış, 35/3.
[161] Levililer, 23/3.

doyurmak için buğday başaklarından yemeleri üzerine yaşanan bir olay üzerine gerçekleşmiştir. Yaşanan bu olay bir ekin tarlasında geçmesine rağmen, Ferisiler tapınak içerisinde uygulanan kurallar ile havarileri eleştirmişlerdir. İsa Ferisilere Kutsal Yasa ile cevap vermiştir:

"İsa onlara, -Davut'la yanındakiler acıkınca Davut'un ne yaptığını okumadınız mı? -diye sordu. Tanrının evine girdi, kendisinin ve yanındakilerin yemesi yasak olan, ancak kâhinlerin yiyebileceği adak ekmeklerini yedi."[162]

İsa, kutsal yasayı Ferisilere kaynak göstererek büyük peygamberlerden olan Harun ve Davut'un da bu şekilde davranmış olduklarını örnek vermiştir. Hatta kâhinlerin tapınakta Tanrı için sunulan sunaklardan yediklerini ama inanan topluluğun bunu eleştirmediğini, suçlayıcı bir üslup kullanmadıkları konusunda hatırlatma amacı ile uyarmıştır. İsa Şabat gününde aslolanı şöyle söylemiştir:

"Size şunu söyleyeyim, burada tapınaktan daha üstün bir şey var. Eğer siz, -Ben kurban değil, merhamet isterim-sözünün anlamını bilseydiniz, suçsuzları yargılamazdınız."[163]

İşte *"... İnsanoğlu Şabat Günü'nün de Rabbi'dir"* ifadesi ile İsa, bir peygamber olarak kutsal yasayı bilen ve ona inanan bir kişi olduğunu ortaya koymuştur. Ancak Yahudilerin Şabat günü adına Tanrı öğüdünü değil tapınağı ve kâhinleri kutsamalarını eleştirmiştir. Şabat Günü'nün önemi Tanrı'ya teslimiyet, şükür ve O'nun merhametine nail olunacak bir üslupta ibadet etmektir. Hatta İsa bir adım daha ileri giderek Yahudilerin havrasına girerek oradaki bir özürlü hastaya şifa mucizesi gerçekleştirmiştir. Bunun üzerine Ferisililer:

"... Şabat Günü bir hastayı iyileştirmek Kutsal Yasa'ya uygun mudur? diye sordular" İsa ise onlara şöyle bir cevap vermiştir:

"...Şabat Günü iyilik yapmak Yasa'ya uygundur." İsa'nın *"yasayı tamamlamaya geldim"* tebliği gerçek manada yozlaşmış bir Yahudi inancına Tanrı'nın iradesi ile müdahale şeklinde vuku bulmuştur. İsa, Şabat Gününün önemini arz edip, inanan topluluğun yaptığı ibadetlerin o gün içinde sadece tapınakta, kurban sunma ya da sunak şeklinde değil gün içerisinde ihlasla her şekilde ibadet edilebileceğini vurgulamıştır. Gerçek imanlı kişiler

---

162 Matta, 12/3-4, Levililer, 24/9.

163 Matta, 9/13, Hoşea, 6/6 "Çünkü ben kurbandan değil, bağlılıktan hoşlanırım, Yakmalık sunulardan çok beni tanımanızı isterim".

inancının gereği olan iyilik, doğruluk ve samimiyet içerisinde Tanrı'ya ibadet etmelidir. Gerçek bir İslam peygamberi ardından gelen topluluğa Tanrı'nın inananlardan beklediği şekilde ibadet etmeleri konusunda uyarmıştır. İsa, içinde bulunduğu toplulukta ilk tepkiyi Ferisiler tarafından almıştır. Ferisiler İsa'yı yok etmek için kendi aralarında sözleşmişlerdir.[164]

6.3.5. İsa ve Baalzevul

İsa'nın kendisi için "insanoğlu" kavramını kullandığı bir başka bölüm de "İsa ve Baalzevul"[165]bölümüdür.

"...İnsanoğluna karşı bir söz söyleyen bağışlanacak; ama Kutsal Ruh'a karşı bir söz söyleyen, ne bu çağda, ne de gelecek çağda bağışlanacaktır."[166]

İsa kendisini takip eden imanlı topluluğun yanında Ferisilerin ona karşı oluşturmuş oldukları tepkilerine karşı kutsiyetinin kaynağı olan Tanrıyı-Kutsal Ruh-işaret ederek uyarıda bulunmuştur. İsa'yı takip eden Ferisiler, onun etrafındaki inanan topluluğun İsa'nın gerçekleştirdiği mucizeler karşısında[167] *"Bu Davut oğlu olabilir mi?"* diye şaşkınlık ve şüphelerine karşın, bu mucizelerin cinlerin önderi Baalzevul gücü ile gerçekleştirdiğini iddia etmişlerdir. İsa bu iddia üzerine çok sert ve içerisinde tevhid barındıran bir söylem ile onlara karşılık vermiştir. İsa, yaptığı şifa mucizelerinin Baalzevul 'a[168] isnat edilmesine şu sözlerle tepki göstermiştir:

"Eğer ben cinleri Baalzevul'un gücüyle kovuyorsam, sizin adamlarınız kimin gücüyle kovuyor? Bu durumda sizi kendi adamlarınız yargılayacak. Ama ben cinleri Tanrı'nın Ruhu ile kovuyorsam, Tanrı'nın egemenliği üzerinize gelmiş demektir."[169]

İsa'nın Ferisilere verdiği cevap, Tanrı egemenliği ifadesi ile tevhid inancıdır. Kendisine söylenecek sözlerin ve ithamların önemli olmadığını ancak Yahudi inancı içerisindeki yozlaşmanın Tanrı iradesine karşı olmasını sert bir dille reddetmiştir.

---

[164] Matta, 12/14.
[165] Matta, 12/32, Markos, 3/20-30, Luka, 6/43-45; 11/14-23.
[166] Matta, 12/32, Markos, 3/20, Luka, 6/43-45; 11/14-23.
[167] Matta, 12/32, Markos, 3/20, Luka, 6/43-45; 11/14-23.
[168] Baalzevul;" Sineklerin efendisi' 'anlamına gelen Baalzevul, İsrailliler' in "Yüksek yerin Tanrısı" adlı bir Filistin ilahına taktıkları alaylı bir isimdir. Yeni Antlaşmada geçen Baalzevul, Şeytan anlamında kullanılmıştır. Bkz. Mukaddes Kitap, s.1612.
[169] Matta, 12/27-28, Markos, 3/20-30, Luka, 6/43-45; 11/14-23.

6.3.6. Yunus'un Belirtisi

"… Yunus, nasıl üç gün üç gece o koca balığın karnında kaldıysa, İnsanoğlu'da üç gün üç gece yerin bağrında kalacaktır."[170]

İsa'dan doğaüstü bir belirti görmek isteyen Ferisilere, İsa bu sözleri ile karşılık vermiştir. Ferisilerin ve diğer Yahudilerin içinde bulundukları samimiyetsiz duyguları ve vefasızlıkları İsa'nın en çok rahatsız olduğu durumdur. İsa bu duruma hiçbir kaygı duymadan sert eleştirilerde bulunmuştur. İsa, peşinden gelen topluluğa zaman zaman "kıt imanlılar" sözü ile ikazda bulunmuştur. Bu bölümdeki en önemli mesajı ise Yunus peygamberi örnek vererek kendi akıbeti hakkında bilgi vermiş olmasıdır.*" …İnsanoğlu' da üç gün üç gece yerin bağrında kalacak"* ifadesi ile kendi ölümüne işaret etmiştir.

Burada öncelikle Yunus Peygamber, Ortadoğu kökenli dinler olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlığın ortak peygamberi olduğu için Yunus kıssası farklı ifade biçimleri ile olsa da ilahi dinlerin her birinde anlatılmaktadır.

"Yunus balığın karnından Tanrısı Rab 'be şöyle dua etti: … Rab balığa buyruk verdi ve balık Yunus'u karaya kustu"[171]

"Yunus, nasıl üç gün üç gece o koca balığın karnında kaldıysa …"[172]

"Doğrusu Yunus da gönderilen peygamberlerdendir. Hani o, dolu bir gemiye binip kaçmıştı. Gemide olanlarla karşılıklı kur'a çektiler de kaybedenlerden oldu. Yunus kendisini kınayıp dururken onu bir balık yuttu. Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı"[173]

İsa'nın Yunus Peygamber'in kıssası üzerinden en önemli mesajı insanları tövbe etmeye teşvik etmesidir.

"Ninova halkı, yargı günü bu kuşakla birlikte kalkıp bu kuşağı yargılayacak. Çünkü Ninovalılar, Yunus'un çağrısı üzerine tövbe ettiler…"[174]

Yine Kur'an-ı Kerim'de bir ifade ise:

---

[170] Matta, 12/40, Markos, 8/11-12, Luka, 11/24-26; 29; 32.
[171] Yunus, 2/1-10.
[172] Matta, 12/40.
[173] Bkz. Saffat, 37/139-143.
[174] Matta, 12/41, Luka, 11/32.

"Yunus'un kavmi müstesna, (halkını yok ettiğimiz ülkelerden) herhangi bir ülke halkı, keşke (kendilerine azap gelmeden)iman etse de bu imanları kendilerine fayda verseydi! Yunus'un kavmi iman edince, kendilerinden dünya hayatındaki rüsvaylık azabını kaldırdık ve onları bir süre (dünya nimetlerinden) faydalandırdık"[175]

Tüm peygamberlerin en temel görevlerinden biri insanların hem bireysel hem de toplu halde tövbe etmelerine davettir. Geçmiş kavimler ve toplulukların tevhid inancını kavrayamamaları, peygamberleri yalanlamaları, içinde bulundukları isyan ve sapkınlıklar toplu halde helaklarına sebep olmuştur. Bundan dolayıdır ki tüm peygamberler geldikleri kavmi öncelikle tövbeye davet etmişlerdir. İsa gerek kendisini takip eden topluluğa gerekse ona inanmakta güçlük çeken Ferisilere Ninova halkının kıssası ile mesajını vermiştir. Bu bölümdeki bir diğer kıssa ise Süleyman Peygamber ve Sebe Melike'si kıssasıdır.

"Güney Kraliçesi, yargı günü bu kuşakla birlikte kalkıp bu kuşağı yargılayacak. Çünkü Kraliçe, Süleyman'ın bilgece sözlerini dinlemek için dünya'nın ta öbür ucundan gelmiştir…"[176]

İsa'nın bu ifadesinde bahsettiği Süleyman kıssası Kur'ani bir ifade ile:

"Çok geçmeden (Hüdhüd) gelip: Ben, dedi, senin bilmediğin bir şey öğrendim. Sebe'den sana çok doğru (ve önemli) bir haber getirdim. Gerçekten, onlara (Sebe'lilere) hükümdarlık eden, kendine bir şey verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadınla karşılaştım… Melike dedi ki: Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum"[177]

İsa'nın bu ifadesinde bahsettiği "Güney Kraliçesi", Yemen'de dedelerinin adı ile anılan Sebe kavminin [178]ve onun kadın yöneticisi olan kraliçe/Melike'nin kıssasıdır. Yine burada İsa, topluluğuna tevhid inancı için tövbe eden bir başka topluluktan örnek vermiştir. İsa bu vaazını, içinde yaşadığı toplumsal kuşağın düşünsel ve inanç boyutunu değerlendirerek kötülük ile mücadele etmedikleri sürece daha da kötü bir duruma düşecekleri konusunda uyarıda bulunmuştur.[179]

---

[175] Bkz. Yunus, 10/98.
[176] Matta, 12/42.
[177] Bkz. Neml, 27/22-44.
[178] Bkz. Neml, 27/22-44.
[179] Matta, 12/43-45.

6.3.7. İsa'nın Annesi ve Kardeşleri

"Göklerdeki Babamın isteğini kim yerine getirirse, kardeşim, kız kardeşim ve annem odur."[180]

İsa bu vaazında topluma belki de en çarpıcı tebliğini yapmıştır. Çünkü İsrailoğullarında geleneksel aile yapısı tarihsel süreç içerisinde zaman zaman değişim göstermiş olsa da İbrahim Peygamberin aile hayatı örnek alınarak Yahudi aile yapısı oluşmuştur.[181] Yahudilikte aile hem kavimsel hem de dini bir kurumdur. İsrail oğullarının kan bağı ile soylarını çoğaltmaları ne kadar önem arz ediyorsa inanç birliği ve devamlılığı da o derecede önem arz etmektedir. İsa bir Yahudi'dir. Bu aile yapısı içerisinde dünyaya gelmiş ve bu geleneğe sahip olmuştur. Ancak vaazında:

"Birisi İsa'ya, -Bak, annenle kardeşlerin dışarıda duruyor, seninle görüşmek istiyorlar- dedi. İsa, kendisiyle konuşana, -Kimdir annem, kimdir kardeşlerim? -karşılığını verdi. Eliyle öğrencilerini göstererek, -İşte annem, işte kardeşlerim! -dedi."[182]

İsa bu tepkisel ifadesi ile inanan topluluğa şu mesajı vermiştir. Asıl olan kan ve kavimsel bağlılık değil, Tanrının birliği altındaki bağlılıktır.

6.3.8. İsa Benzetmeler ile Anlatıyor

İsa vaazlarının büyük bir bölümünü benzetmeler şeklinde anlatmıştır. Çünkü İbranice 'mashal' yani 'mesele' anlamındaki kelime, Yahudi sözlü geleneğinde bir anlatım yöntemidir. Bu yöntem benzetmeler kullanarak, öğretilmek istenen ya da mesaj verilmek istenen konuyu, hitap edilen kitlenin anlayacağı şekilde gerçek yaşam içinden bazı figürler kullanarak kısa hikâyeler biçiminde aktarmadır. Kanonik İnciller ve özellikle Sinoptik İncillerin alegorik anlatım biçimi metaforik ve sembolik benzetme biçimleri ile yapılmıştır.[183]

İsa alegorik biçimli vaazlarında kullandığı metaforik ve sembolik benzetmeleri görünüşte basit, akılda kalıcı ve topluluğun günlük hayatında aşina oldukları öğeler ile yapmıştır.

---

180 Matta, 12/50, Markos, 3:31-35, Luka, 8:19-21.

181 Roland de Vaux, Yahudilikte Aile, çev. Ahmet Güç, Arasta yayınları, Bursa 2003.

182 Matta, 12/48-49.

183 Alegorik anlatım biçiminde, metaforik ve sembolik benzetmeler kendi içinde ufak nüansları vardır. Metaforik anlatım aynı zamanda "mecaz" olarak da adlandırılmaktadır. Bu anlatımda "gibi", "kadar" sözcükler kullanılmaz. Sözcük, deyim ya da cümle gerçek anlam dışında bir fikri belirtmek için kullanılır. Sembolik anlatım ise metnin içinde bulunan ama başka bir şeyi ifade eden nesne ya da düşünce şeklidir.

Bu benzetmeler basit görünmesine rağmen inanan topluluğa yaşam dersi vermektedir. Bu anlatım biçimi mesajlara derinlik ve Tanrı merkezli öğretiler katmıştır.

"…Ekincinin biri tohum ekmeye çıktı. Ektiği tohumlardan kimi yol kenarına düştü. Kuşlar bunu gelip yedi. Kimi, toprağı az, kayalık yerlere düştü; toprak derin olmadığından hemen filizlendi. Ne var ki, güneş doğunca kavruldular, kök salamadıkları için kuruyup gittiler. Kimi dikenler arasına düştü. Dikenler büyüdü, filizleri boğdu. Kimi ise iyi toprağa düştü. Bazısı yüz, bazısı altmış, bazısı da otuz kat ürün verdi. Kulağı olan işitsin!"[184]

Havarileri İsa'nın bu alegorik anlatımını kendisine sordular:

"Öğrencileri gelip İsa'ya-Halka neden benzetmelerle konuşuyorsun? -dediler"[185]

İsa'nın, havarilerine verdiği cevap ise Tanrı'nın varlığı ve birliği bilgisinin gerçek imanlı kişilere ilham edildiğini ve bu konuda havarilerin seçilmiş özel kişiler olduklarını belirtmiştir. Havarilerin rehberlik konusunda İsa gibi davranabilecekleri buna bağlı olarak da kendilerinde var olan iman güçlerinin daha da artırılacağı İsa tarafından müjdelenmiştir. Oysaki İsa kendisini takip eden topluluğun, Tanrı'nın varlığı ve birliğini idrak konusunda yoksun olduklarından dolayı iman konusunda zayıflıklarından bahsetmiş ve bundan dolayı da onların anlayabileceği gündelik hayattan öğeler kullanarak bir takım benzetmelerle vaaz ettiğini söylemiştir. İsa, Tevrat'tan Yeşaya Peygamberin sözlerini doğrulayarak peşinden gelen inanan topluluğun genel perspektifini açıklamıştır:

"Böylece Yeşaya'nın peygamberlik sözü onlar için gerçekleşmiş oldu: -Duyacak duyacak, ama hiç anlamayacaksınız, Bakacak bakacak, ama hiç görmeyeceksiniz! Çünkü bu halkın yüreği duygusuzlaştı, kulakları ağırlaştı. Gözleri kapandı. Öyle ki, gözleri görmesin, kulakları duymasın, yürekleri anlamasın. Ve bana dönmesinler. Dönselerdi onları iyileştirirdim.-"[186]

İsa, havarilerine tohum benzetmesindeki öğeleri açıklamış: Göksel Egemenlik ile Tanrının varlığı ve birliğinde imanlı olmaya, şayet Tanrı'nın varlığı ve birliği bilgisini bilip bunu idrak edemeyenlerin kötü olan[187](şeytan) tarafından aldatılacağını

---

[184] Matta, 13/3-9, Markos, 4/13-20, Luka, 8/4-15.
[185] Matta, 13/10.
[186] Matta, 13/14-15.
[187] Kötü olan: Şeytan ya da İblis ifade edilmektedir. Mukaddes Kitap, s.1616.

vurgulamıştır. Yol kenarındaki ekinlerin kıssası bunu ifade etmektedir. Kayalıktaki tohumlar benzetmesi ile inananların, Tanrı'nın varlığı ve birliğini kabul edenler olduklarını ancak zayıf imanlarından dolayı zulme ve sıkıntıya düştüklerinde dayanamayıp inançlarından vazgeçtiklerini anlatan bir benzetmedir. Dikenler arasına ekilen tohumlar benzetmesi ile insanların nefislerine yenik düşerek dünya kaygısına teslim olduklarını bundan dolayı da imanlarının zayıflaması sonucu Tanrının varlığı ve birliğini idrak edemediklerini ifade etmiştir. İyi toprağa ekilen tohum benzetmesinde ise hakiki imanlı topluluğun benzetmesini yapmıştır.

6.3.9. Delice Benzetmesi ve Açıklaması

"İsa onlara başka bir benzetme ile anlattı: -Göklerin egemenliği, tarlasına iyi tohum eken adama benzer-dedi. Herkes uyurken, adamın düşmanı geldi, buğdayın arasına delice ekip gitti. Ekin gelişip başak salınca, delicelerde göründü. Mal sahibinin köleleri gelip ona şöyle dediler: -Efendimiz, sen tarlana iyi tohum ekmedin mi? Bu deliceler nereden çıktılar? Mal sahibi-bunu bir düşman yapmıştır-dedi."[188]

İsa bu kıssanın açıklamasını şöyle yapmıştır:

"…İsa, -İyi tohumu eken, İnsanoğludur-diye karşılık verdi. Tarla ise dünyadır. İyi tohum Göksel Egemenliğin oğulları, deliceler de kötü olanın/Şeytanın oğullarıdır. Deliceleri eken düşman iblistir. Biçim vakti, çağın sonu; Orakçılar ise meleklerdir."[189]

Delice benzetmesinde tarlaya iyi tohum eken adam Göklerin Egemenliği ile Tanrı'ya işaret etmektedir. İsa burada düşmanlık yapanın şeytan olduğunu belirtmektedir. Tanrı, yeryüzünde iyilik ve doğruluk üzerine bir yaşam var etmektedir. İyi tohumlar da bu iyilik ve doğruluklar üzere bir yaşam süren inananları temsil etmektedir. Ancak Delice benzetmesinin açıklamasında iyi tohumu ekenin İnsanoğlu olduğunu söyleyerek İsa kendisini ya da daha genel çerçevede peygamberleri işaret etmektedir. İyi tohumları Tanrı'ya iman eden kullara, deliceleri ise şeytana inanan ve onun yolundan giden imansız ve günahkârlara benzetmektedir. Kıssanın içindeki mal sahibi kölelerin, açıklama kısmında melekler olduğunu ifade etmiştir.

"Deliceler nasıl toplanıp yakılırsa, çağın sonunda da böyle olacak."[190]

---

188 Matta, 13/24-28.
189 Matta, 13/37-39.
190 Matta, 13/40.

İsa bu benzetmede orak zamanı ile kıyameti işaret etmektedir. Burada Tanrı'ya inanan, iyi ve doğru yoldan gidenlerin mükâfatlandırılacağını ve şeytana uyanların ise uğrayacağı akıbeti açıklamıştır. Ancak burada *"Göklerin egemenliği, tarlasına iyi tohum eken adama benzer"* ifadesi ile *"İyi tohumu eken İnsanoğludur"* ifadesi çelişki oluşturmaktadır. Çünkü İsa Matta İncilinde Göklerin egemenliği ile Tanrı'yı kastederken, İnsanoğlu ile de kendisini kastetmiştir.

"İnsanoğlu meleklerini gönderecek, onlar da insanları günaha düşüren her şeyi, kötülük yapan herkesi O'nun egemenliğinden toplayıp kızgın fırına atacak. Orada ağlayış ve diş gıcırtısı olacaktır."[191]

İsa bu ifadesinde kıyamet çağında yeryüzünde Yahudilerin beklediği kurtarıcı Mesih'in[192] kendisi olduğunun kapalı bir işaretini vermiştir. Çünkü Melekler Tanrı'nın iradesi ve yönetiminde olan, insanoğlunun sınırlı bilgisi ile onları kavrayamayacağı varlıklardır. Bundan dolayıdır ki insanoğlu ya da bilinen hiçbir peygamber meleklere hükmedememişlerdir. İsa bu bağlamda melekleri yönlendirici vasfa sahip olarak varlığının ve görevlendirilmesinin farkını beyan etmiştir.

6.3.10. Define ve İnci Benzetmesi

"Göklerin Egemenliği, tarlada saklı bir defineye benzer. Onu bulan yeniden sakladı, sevinçle koşup gitti, varını yoğunu satıp tarlayı satın aldı."[193]

İsa, kendisini takip eden topluluğa onların gündelik hayatından bir örnek ile benzetme yapmıştır. İsa, Tanrı imanı gözle görülebilen somut bir şey olmadığını, bir insanın iman gücüne sahip olabilmesi için öncelikle onu araması gerektiğini, bu hususta da bir çaba harcaması gerektiğini işaret etmiştir. Burada tarla insanın içinde yaşadığı topluma, saklı hazine de o toplum içinde bulunan iman gücüne sahip şeylere tekabül etmektedir. İsa, bu vaazında Tanrı imanı ile birleşen bir kişinin, imanı için dünyevi her şeyden vazgeçebileceğini anlatmıştır.

"Yine Göklerin Egemenliği, güzel inciler arayan tüccara benzer. Tüccar, çok değerli bir inci bulunca gitti, varını yoğunu satıp o inciyi satın aldı."[194]

---

191 Matta, 13/41-42.
192 Mesih: Temel anlam olarak, elle yağ sürülmüş, yağlanmış manasındadır. Ancak dini literatürde, Tanrı tarafından kutsanmış anlamında kullanılmaktadır.
193 Matta, 13/44.
194 Matta, 13/45-46.

İsa, bu benzetmesinde de Tanrı'ya imanı eşsiz ve değerli olan inci ile ifade etmiştir. Burada kullanılan inci benzetmesi ile İsa, sıradan insanların anlayabileceği bir dil kullanmış olup Tanrı imanının ne derece değerli olduğunu ifade etmek istemiştir. Bu benzetme Tanrı'ya imanın, tevekkülün ve bağlanmanın ne denli değerli olduğunun dünyevi bir anlatımını içerir.

6.3.11. Ağ Benzetmesi

"Yine Göklerin Egemenliği, denize atılan ve her çeşit balığı toplayan ağa benzer. Ağ dolunca onu kıyı'ya çekerler. Oturup işe yarayan balıkları kaplara koyarlar, yaramayanları atarlar."[195]

İsa'nın Tanrı'nın iradesi hakkındaki bu alegorik anlatımında "ağ" gerçek manada Tanrının kuşatıcılığını sembolize etmiştir. Tanrı, kâinatta yarattıkları ile iyinin de kötünün de, doğrunun da yanlışın da, inananın da inanmayanın da hulasa her şeyin Rabbidir.

"Çağın sonunda da böyle olacak. Melekler gelecek kötü kişileri doğruların arasından ayırıp kızgın fırına atacaklar. Orada ağlayış ve diş gıcırtısı olacak"[196]

Bu ifadesinde İsa *"Çağın sonu"* ile kıyameti, "*kızgın fırın"* ile de cehennemi tasvir etmiştir. Yahudi inanışına göre *"belirlenen zaman"*[197]*,"O gün"*[198]*,"O gün büyük boru çalınacak"*[199]*,"...Bütün ulusları ve dilleri bir araya toplayacağım an geliyor..."*[200] ifadeleri ile kıyamet ve hesap günü inancının var olduğu ve bunun İsa'nın ifadeleri ile de pekiştiği anlaşılmaktadır.

"İşte böylece Göklerin Egemenliği için eğitilmiş her din bilgini, hazinesinden hem yeni hem eski değerler çıkaran bir mal sahibine benzer"[201]

İsa bu bölümdeki mesajını din adamları üzerinden tamamlamıştır. Çünkü Yahudi din adamları yani Kohenler halktan kopuk, şeriatı bir baskı aracı olarak kullanan bir ruhban sınıfına dönüşmüşlerdir. İsa'nın en büyük tepkisel mesajlarından biri de budur. Bu ruhban sınıfı, alıcı, satıcı, para bozan ve güvercin satan kişilerin tapınakta ticaret yapmasına izin

---

195 Matta, 13/47.
196 Matta, 13/49-50.
197 Daniel, 11/35.
198 Yeşaya, 12/4.
199 Yeşaya, 12/13.
200 Yeşaya, 66/18.
201 Matta, 13/52.

vermiştir. Bu kişiler de ibadet evi[202] olarak Tanrı tarafından kutsanan yeri amacı dışına çıkarmışlardır.

6.3.12. İsa Reddediliyor

"Bir peygamber, kendi memleketinden ve evinden başka yerde hor görülmez"[203]

Peygamberler içinde bulundukları kavimlere bir öğütçü, rehber, öğretici, önder ve tebliğci olarak gönderilmişlerdir. Gerek İsrailiyyat'ta gerekse İslami kaynaklarda peygamberler geldikleri kavimler tarafından hemen kabul edilmemişler, içinde bulundukları büyük yozlaşma, bozulma ve sapkınlıklarından dolayı kendilerine gönderilen peygamberleri büyücü, yalancı, sapkın olarak nitelendirmiş ve iman etmekte direnmişlerdir. Bazı kavimler bu yozlaşma ve sapkınlıklarından dolayı helaka uğramışlardır. Eski Ahitte bir kavme peygamber gönderilmesi Nuh (a.s) ile başlamıştır. Nuh (a.s), kavmi tarafından alaya alınmış ve tevhid inancı kavmine sirayet etmemiştir. Aynı şekilde İbrahim (a.s)' dan İsa'ya kadar gelen tüm peygamberler kavimleri tarafından farklı şekillerde farklı taşkınlıklar ile karşılanmıştır. Ancak tevhid inancı peygamberlerin haklılığı ve güçlülüğü ile yayılmıştır.

İsa'nın bu ifadesi içine doğduğu toplum tarafından reddedilmesi üzerine söylenmiştir. İsa yaşadığı toplumun iman yoksunluğu karşısında doğduğu yerden ayrılmıştır.

6.3.13. Yahya'nın Öldürülmesi

Vaftizci Yahya'nın öldürülmesi hem siyasal hem de sosyal bozulmanın sonucunda gerçekleşmiştir. Yahya'nın ölümüne neden olan, Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki siyasi varlığının ikinci kuşağı temsil eden Hirodes Antipa'dır. Vaftizci Yahya dönemin siyasi en üst makamında bulunan kişi Hirodes Antipa'ya yasaya uygun olmayan davranış olan kardeşinin eşi ile evlenmesi üzerine uyarıda bulunmuş ve tutuklanmıştır. Ancak tek sebep bu da değildir. Çünkü gerek Vaftizci Yahya gerekse İsa geniş bir coğrafi alanda tebliğlerde bulunmuş, kitleler toplamış ve bu nedenle de Ferisi ve Sadukilerin tepkisini çekmişlerdir. Özellikle Sadukilerin dönemin iktidar güçleri ile çıkar ilişkileri içinde bulunmaları Göklerin Egemenliği söylemi ile beklenen peygamberin kral olacağına ilişkin algıyı güçlendirmiştir. Bundan dolayıdır ki Roma iktidarını temsil eden Hirodes Vaftizci Yahya'nın ve İsa'nın eylemlerini siyasi olarak algılamıştır. Vaftizci Yahya'nın

[202] Matta, 21/12, Markos, 11/15-16, Luka, 19/45-46, Yuhanna, 2/13-22.
[203] Matta, 13/57.

öldürülmesi hem siyasi hem de kişisel hırslar sonucu gerçekleşmiştir. Bu olayın arka planı Hirodes'in kardeşinin eşi ile evlenmesi ve bu konuda Vaftizci Yahya tarafından kutsal yasaya karşı çıkılması olsa da asıl neden Hirodes'in yeni eşi Hirofiya'nın kişisel hırsından kaynaklı olarak kendi kızını kışkırtması üzerine vuku bulan bir olaydır.[204]

Vaftizci Yahya'nın ölümü öncelikle İsa'yı ve sonra inanan topluluğu derinden sarsmıştır. Yahya, İsa'nın peygamberliğine giden yolda bir öncü konumundadır. Daha önce İsa'nın belirttiği gibi makamı peygamberlik üstüdür. Vaftizci Yahya'nın öldürülmesi Yahudi toplumunun içinde bulundukları dini, siyasi ve sosyal durumun sonucudur.

6.3.14. İsa Su Üstünde Yürüyor

"Sabaha karşı İsa, gölün üstünde yürüyerek onlara yaklaştı. Öğrenciler, O'nun gölün üstünde yürüdüğünü görünce dehşete kapıldılar.-Bu bir hayalet! -diyerek korkuyla bağrıştılar. Ama İsa hemen onlara seslenerek-Cesur olun, benim, korkmayın! -dedi. Petrus buna karşılık, -Ya Rab-dedi, -Eğer sen isen, buyruk ver suyun üstünden yürüyerek sana geleyim-.İsa-Gel!-dedi. Petrus da tekneden indi, suyun üstünden yürüyerek İsa'ya yaklaştı. Ama rüzgârın ne kadar güçlü estiğini görünce korktu, batmaya başladı.-Ya Rab beni kurtar! -diye bağırdı. İsa hemen elini uzatıp onu tuttu. Ona, -Ey kıt imanlı, neden kuşku duydun? -dedi.[205]

Bu kıssada İsa'ya ilk inananlar olarak havarilerin iman konusunda sınanması anlatılmıştır. Havarilerin İsa'ya iman etmeleri akli ve hissi açıdan göreceli olarak yorumlanabilmekte ancak tevhid açısından İsa'nın söylemlerini anlamakta zorlanmaktadırlar. Bundan dolayıdır ki İsa, havarileri de dâhil peşinden gelen inanan topluluğa yaptığı tebliğleri sürekli benzetmeler ile anlatmaktadır. Bu hadisede ise İsa Petrus'un şahsında diğer inananlara büyük mesaj vermiştir. İsa, iman ile şüphenin bir arada olamayacağını vurgulamıştır. İsa'nın suyun üzerinde yürümesi tam bir teslimiyettir. Hiçbir dünyevi duyguya yer vermeden Tanrı'ya olan teslimiyetini ortaya koymuş ve Petrus' un talebi ile bunu sınamasını sağlamak istemiştir. Ancak gerek Petrus gerekse diğerleri zihinsel anlamda ve iman açısından Tanrı'ya teslimiyette kuşku içinde bulunmuşlardır.

---

[204] Matta, 14/6-11, Markos, 6/14-29, Luka, 9/7-9.
[205] Matta, 14/25-31, Markos, 6/45-56, Yuhanna, 6/15-21.

Bu olay Celile Gölü diğer adı ile Taberiyye ya da Kinneret Gölü'nde geçmiştir. İsa ve havarileri bu göl üzerinde yaşanan olaydan sonra bölgenin Ginnesar Ovası'na çıkmışlardır. Bölge coğrafi olarak İsa'nın çocukluğunun geçtiği Nasıra civarıdır.

6.3.15. Töre mi, Tanrı Sözü mü?

"Ey ikiyüzlüler! Yeşaya'nın sizinle ilgili şu peygamberlik sözü ne kadar yerindedir:

-Bu halk dudaklarıyla beni sayar, ama yürekleri benden uzak, Bana boşuna taparlar, Çünkü öğrettikleri, sadece insan buyruklarıdır.-"[206]

Yeruşalim yani Kudüs'ten bazı Ferisiler Nasıra bölgesine gelerek İsa ile töresel bazı konuları tartışmak istemişlerdir. İsa bu konuda törenin insan buyrukları olduğunu Yeşaya Peygamberin Tevrat'taki sözleri ile açıklamış ve Ferisilere öncelikli olarak Tanrı'nın buyruklarına uyulması gerektiğini ve kendilerinin gelenekler uğruna Tanrı buyruklarını çiğnediklerini söyleyerek onları uyarmıştır.

6.3.16. İnsanı Kirleten Nedir?

"Ağızdan giren insanı kirletmez. İnsanı kirleten ağızdan çıkandır."[207]

İsa, inanan topluluğa söylediği bu sözü iyi dinlemelerini ve iyi bellemelerini tavsiye etmiştir. Çünkü ağza giren şeylerin insanın biyolojik ihtiyacı olduğunu ve bunlarda insanı kirletecek hiçbir unsur olmadığını ancak ağızdan çıkan yani dil ile söylenen şeylerin insanın yüreğinden geldiğini bundan dolayı da söylenen sözlerle ilgili daha dikkatli olunması gerektiğini vurgulamıştır. İnsanın sahip olduğu kötü düşüncelerin ya da hissiyatların onu günaha, suça, kötülüğe iteceğini ve bunun sonucu olarak da insanın Tanrı katında günahkâr olacağını vurgulamıştır. Bu bölümde söylediği sözler bir önceki bölümde töre konusunda Ferisilere verdiği cevabı desteklemektedir. Çünkü Ferisilerin Tanrı'nın kurallarını ve kelamını bir kenara bırakıp zaman içerisinde insan topluluklarının ortaya koydukları kuralların peşine düşmeleri, onların içinde bulundukları durumun ne kadar yozlaştığının bir göstergesi olmuştur. Ferisilerin havarilere getirdikleri *"…Yemekten önce ellerini yıkamıyorlar"*[208]eleştirisi, İsa'nın bu bölümde onlara *"İnsanı kirleten bunlardır. Yıkanmamış ellerle yemek yemek insanı kirletmez."*[209] cevabını

[206] Matta, 15/7-9, Markos, 7/1-13.
[207] Matta, 15/11, Markos, 7/14-23.
[208] Matta, 15/1-2.
[209] Matta, 15/20.

vermiştir. Ferisileri kör kılavuzlar olarak nitelendirmiş ve onların rehberlik ettiği toplumu da aynı şekilde değerlendirmiştir. Onları değerlendirdiği sözü şöyledir: *"Bırakın onları; onlar körlerin kör kılavuzlarıdır. Eğer kör köre kılavuzluk ederse ikisi de çukura düşer."*[210]

"Ne var ki ağızdan çıkan, yürekten kaynaklanır. İnsanı kirleten budur. Çünkü kötü düşünceler, cinayet, zina, fuhuş, hırsızlık, yalan yere tanıklık ve iftira hep yürekten kaynaklanır."[211]

İsa bu vaazında, dinin ahlak üzerine olduğunu ifade etmiştir. Yahudilerin içinde bulunduğu yozlaşmanın nedeni gerçek Tanrı buyruklarını bir kenara bırakıp siyasal-sosyal, iktidar-güç ya da kavimciliğin getirdiği birtakım kaygılar ile davranmış olmalarıdır. İsa bu bölümde Yahudilerin, toplumun kendi içinde geleneksel-kültürel bir takım davranış ve düşünüş tarzını dinsel kurallar içine katarak topluma sunmuş olmalarını eleştirmiştir. İsa'nın bu ikazı gerçek toplumsal yozlaşmanın ahlaksal çerçevede yaşandığını göstermektedir.

6.3.17. Kenanlı Kadının İmanı

Bu bölümde İsa'nın tebliğ yaptığı bölgenin sosyolojik yapısı hakkında da bilgi verilmektedir. İsrail oğullarının Kudüs ve çevresine yerleşmeden önce bu bölgede Akdeniz kıyılarından gelen ve Kenanlılar topluluğu adı ile anılan Finike kökenli bir nüfus yaşamaktaydı. Tarihi süreç içerisinde bu topluluk ile İsrail oğulları sulh çerçevesinde yaşamayı başarmış olsalar da zaman zaman çatışmalar da yaşanmıştır. Bundan dolayıdır ki gerek İsrail oğullarının tarih içerisinde yaşamış oldukları travmatik olaylar gerekse Kenanlı topluluğu ile aralarında yaşanan çatışmalar, bu topluluğa karşı İsrail oğullarının ötekileştirici bir tavır içine girmelerine neden olmuştur. Burada geçen *"Kenanlı Kadın"* ifadesi ile tarihsel süreç içerisinde gelişmiş olan olumsuz bakış açısı vurgulanmaktadır. Bu bölümde Yahudi olmayan Finike kökenli bir kadının İsa'ya imanı anlatılmaktadır. Havariler, kendileri gibi Yahudi olmayan kadının İsa'dan şifa beklentisini hoş karşılamamışlar ve hatta İsa'ya *"…Sal şunu gitsin… arkamızdan bağırıp duruyor"*[212] telkininde bulunmuşlardır. Bunun üzerine İsa;

---

[210] Matta, 15/14.
[211] Matta, 15/18-19.
[212] Matta, 15/23.

“Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim”[213] diyerek kadını kendisinden uzaklaştırmak istemiştir. Burada iki mesaj vardır; birincisi İsa’nın sadece İsrailoğullarına gelmiş bir peygamber olması, ikincisi ise bölgede bulunan diğer toplulukların yani Musa şeriatına tabi olmayan farklı inançlara sahip grupların içinde de İsa’nın tebliğinin karşılık bulmasıdır. Peygamberler her ne kadar kendi kavimleri içinden çıkıp ilk tebliğlerini bu kavme yönelik yapsalar da bütün insanlığın ortak rehberleridir. Bu bölümde İsa’nın kendisini sadece İsrail halkına gönderilmiş bir peygamber olarak tanımlaması Yahudi bir İsa karakterini pekiştirmektedir.

*“İsa ona, -Çocukların ekmeğini alıp köpeklere atmak doğru değildir-*dedi. *Kadın, -Haklısın, Ya Rab-dedi.-Ama köpeklerde efendilerinin sofrasından düşen kırıntıları yer.”*[214]

İsa ile Kenanlı kadın arasında geçen bu diyalog metaforik bir anlatım içerir. İsrail oğullarının Tanrı tarafından kutsanmış ve seçilmiş bir topluluk olduklarına inanmaları onların kendilerini yeryüzünün efendisi olarak değerlendirmelerine neden olmuştur. Bu sebeple de kendileri haricindeki tüm insanlığın köle oldukları inancı onlarda hâkim olmuştur. İsa burada çocuklar diyerek İsrailoğullarını kastetmektedir. Burada verilmek istenen mesaj metaforik bir dille anlatıldığı için ekmek nimete karşılık gelen bir kutsiyet olduğunu, tebliğin doğruluk, köpekler ise köle olarak değerlendirildiği benzetmeler ile diğer halklara karşılık gelmektedir. Kenanlı kadın, İsa’nın bu ifadesindeki ötekileştirmeye karşın *“…efendilerinin sofrasından düşen kırıntıları yer”* cevabı ile ona iman ettiğini ve ondan bir ekmek kırıntısı kadar da olsa yardım ve şifa beklediğini söylemiştir. İsa bu teslimiyet karşısında onun isteği olan şifa mucizesini gerçekleştirmiştir.

6.3.18. Petrus ’un Mesih’i Tanıması

İsa havarilerine, bölge halkının kendisi hakkında neler söylediklerini sormuştur. Havarileri, *“Kimi Vaftizci Yahya, kimi İlyas, kimi de Yeremya ya da peygamberlerden biri diyor”*[215]diye cevap vermişlerdir. Oysaki İsa asıl havarilerinin kendisi hakkında ne düşündüklerini öğrenmek istemiş ve onlara *“Sizce ben kimim”* [216]sorusunu yöneltmiştir.

---

[213] Matta, 15/24.
[214] Matta,15/26-27, Markos, 7/24-30.
[215] Matta, 16/14, Markos, 8/27-30, Luka, 9/18-21.
[216] Matta, 16/15.

Büyük havarilerden Simun Petrus,*" Sen, yaşayan Tanrı'nın oğlu Mesih'sin"*[217] diyerek Yahudilerin beklediği kurtarıcı bir peygamber olan Mesih'in İsa olduğunu ilk kez beyan etmiştir.

Bu diyalog üzerine İsa, bu bilginin Petrus'a Tanrı tarafından verildiğini bu bağlamda da onun gelecekte Yahudilikteki bu yeni tevhid hareketinin rehberi olacağını bildirmiştir.

"Ben de sana şunu söyleyeyim, sen Petrus'sun ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım. Ölüler diyarının kapıları ona karşı direnemeyecek. Göklerin Egemenliğinin anahtarlarını sana vereceğim. Yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde de bağlanmış olacak; yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde de çözülmüş olacak"[218]

Petrus ile geçen bu diyalogda İsa, insanoğlu İsa olarak Mesih tanımlamasını ilk defa onaylamıştır. Daha önce Vaftizci Yahya'nın hapishanede iken havarileri aracılığı ile beklenen Mesih'in kendisi olup olmadığını İsa'ya sordurmasına rağmen, İsa bu soruya sadece yaptığı işleri örnek göstererek kendisini Mesih olarak tanımlamamıştır. İsa'nın Mesihliği ilk kez Petrus ile meşrulaşmıştır. Ancak İsa yine de halk tarafından Mesih olarak tanınmak istememiş ve havarilerine bunu topluluğa duyurmamaları için ikazda bulunmuştur.

Yahya oğlu Simun, İsa'nın kendisini havari olarak seçmesinden sonra Petrus ismini almıştır. Petrus grekçe "Petros, Petra" yani büyük taş kütlesi, taş ya da kaya anlamındadır.[219] Kilise ise grekçe "ekklesia" kökünden gelen topluluk anlamına gelmektedir. Çünkü İsa döneminde günümüz manasında anlaşılan kurumsal bir kilise yapısı yoktur. Bu bölümdeki *"...kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım"* ifadesi ile Petrus'un yeni inanan topluluğun rehberi olacağına işaret edilmiştir.

6.3.19. İsa Ölüp Dirileceğini Önceden Bildiriyor

İsa, çok uzun bir süre doğduğu bölge olan Nasıra ve civarında tebliğ yaptıktan sonra havarilerine Yahudiliğin merkezi olan ve Süleyman Tapınağı'nın bulunduğu Yeruşalim'e (Kudüs) gideceğini, o bölgedeki ileri gelenlerle, baş kâhinlerle ve din adamlarıyla yüzleşeceğini ancak bundan dolayı çok acı çekeceğini, öldürülüp, üçüncü gün tekrar

---

217 Matta, 16/16.
218 Matta, 16/18-19.
219 Petrus: Kelime anlamı 'Kaya, sert kaya, taş' manasındadır.

dirileceğini ifade etmiştir.[220] Geleceğin bilgisi sadece Tanrı'ya ait iken zaman zaman peygamberler, peygamber olmaları hasebiyle kendileri ya da kavimlerinin geleceğiyle ilgili olaylar hakkında inanan topluluğa ikazda bulunmuşlardır.

İsa Matta İncil'inde, Yeruşalim'e gidişine kadar geçen sürede; insanoğlu, kul ve nebi olan bir profil ile anlatılmıştır. Ancak Yeruşalim'e gitme sürecinde havarileri ile girdiği diyaloglarda değişime uğrayan bir İsa vardır. Bu İsa Yahudi profiline göre dizayn edilmiş yenilmez, yok olmaz, güçlü ve ulaşılamaz bir kişidir. İsa'nın Petrus ile girdiği diyalogda, ona "*…Bana engel oluyorsun. Düşüncelerin Tanrıya değil, insana özgüdür."*[221] diyerek kendisinin anlaşılamamasına tepki göstermiş ve havarilerine sert mesajlar vermiştir.

"Ardımdan gelmek isteyen kendini inkâr etsin, çarmıhını yüklenip beni izlesin. Canını kurtarmak isteyen onu yitirecek, canını benim uğruma yitiren ise onu kurtaracaktır… İnsanoğlu Babasının görkemi içinde melekleriyle gelecek ve herkese, yaptığının karşılığını verecek. Size doğrusunu söyleyeyim, burada bulunanlar arasında, İnsanoğlunun kendi egemenliği içinde gelişini görmeden ölümü tatmayacak olanlar var."[222]

İsa bu vaazında "*…kendini inkâr etsin"* ifadesi ile dünyevileşmiş ruhlardan ve kişiliklerden arınmayı,*"…çarmıhını yüklenip…"* ifadesi ile de tüm günahları ve sevapları ile kendisinin izlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Burada ifade edilen çarmıh, bölgede suçluların cezalandırılmasında kullanılan bir araçtır. Çarmıh seküler yapı içerisinde bir cezalandırma aracı olarak kullanılırken dini açıdan da günahkârlığın simgesi olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayıdır ki İsa *"…çarmıhını yüklenip beni izlesin"* sözüyle ona inanan topluluğa vermek istediği mesaj, geçmişte her ne günah işlemiş olursa olsunlar, bunun sorumluluğunu kabul ederek kendisinin tebliğ ettiği yolda yürümelerini ifade etmiştir.

"İnsanoğlu, Babasının görkemi içinde melekleriyle gelecek ve herkese yaptığının karşılığını verecek"[223]

İsa bu ifadesinde ileri bir zamanda kendisinin geleceği ve herkesin yaptığının karşılığını alacağı mesajıyla kıyameti mi işaret etmekte yoksa çarmıh hadisesi üzerine temellenen

---

220 Matta, 16/21, Markos, 8/31, 9/1, Luka, 9/22-27.
221 Matta, 16/23.
222 Matta, 16/24-27.
223 Matta, 16/27.

ölümden dirilmeyi işaret eden bir gelişi mi ifade etmekte çok net anlaşılamamaktadır. Ancak şu ifadesi nettir ki *"İnsanoğlunun kendi egemenliği…"* ile peygamberlik süreci içerisinde ölüp üç gün sonra tekrar dirileceğini kendisini takip eden öğrencilerinin mutlaka göreceklerini belirtmiştir.

6.3.20. İsa'nın Görünümü Değişiyor

"Sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum. Onu dinleyin!"[224]

Bu bölümde İsa'nın havarileri Petrus, Yakup ve Yakup'un kardeşi Yuhanna ile yüksek bir dağda yaşadıkları hadisenin anlatıldığı havarilerin ilk defa Tanrı'nın sesini duydukları, Musa ve İlyas Peygamberi gördükleri kıssa ele alınmaktadır. Havariler İsa'nın ibadet ederken görünümünün değiştiğine tanıklık etmişler, Tanrı katındaki üç ilahi kişiliği bir arada görmüşler ve dünyevi akılları ile bundan korkmuşlardır. İsa'nın havarilerine böyle bir tecrübe yaşatmasındaki amaç hem onların imanının kuvvetli olmasını sağlamak hem de kendisinden sonra onları zorlu bir sürecin beklediğini göstermek içindir.

İsa ve havarilerinin dönüş yolunda İlyas Peygamber hakkında yaptıkları sohbette, İsa İlyas Peygamberin geldiğini daha önce de havarilerine müjdelemiş[225]ancak insanların onu tanımadıklarını hatta ona zulüm yaptıklarını açıklamıştır. Beklenen İlyas Peygamber İsa'nın işaret ettiği gibi Vaftizci Yahya'dır.

Yahudilerin beklediği İlyas Peygamber kimdi? Harun soyuna bağlanan İlyas Peygamber İsrailoğullarının Kral Ahab ve Kraliçe İzebel (M.Ö. 874-853) döneminde yaşamış olan bir peygamberdir. Kralın öncülüğünde Yahudi halkı, Tanrı'ya olan iman ve ibadetini terk ederek Ba'l putperestliğini yaşamakta olup, İlyas Peygamber buna karşı çıkarak Kral ve halkını tevhid inancına çağırmıştır. İlyas Peygamber, Kral Ahab ve eşi Kraliçe İzebel 'in büyük zulümlerine karşı koymuş ve tevhid inancını her fırsatta Yahudi halkına tebliğ etmiştir. Tanrı'nın İlyas Peygamberi mucizeler ile desteklemesi ve onun yağmurlara hükmetmesini sağlayarak Yahudi toplumunun büyük bir kuraklık yaşamasına neden olmuş ve bu şekilde onların tevhide dönmesini sağlamak istemiştir. Ancak Yahudilerin içinde bulundukları siyasal ve sosyal yapı onların sapkın inanışlardan geri dönmelerine engel teşkil etmiştir. İlyas Peygamberin Tanrı'ya özel niyazı ile ölümü tatmadan önce yeryüzünden ateşten bir atlı ile gökyüzüne kaldırıldığı İsrailiyyat'ta yer almaktadır. İlyas

[224] Matta, 17/5, Markos, 9/2-13, Luka, 9/28-36, Yeşaya, 42/1-7.
[225] Matta, 11/14.

Peygamberin ölmeden göklere çıkışı Yahudiler arasında büyük etki göstermiş olup onlarda İlyas Peygamberin tekrar yeryüzüne geleceği inancını oluşturmuştur.[226]

Bu bölümde İsa'nın, Yahudilerin ölümden dirilme, peygamberlik inancı, mesh edilme ve beklenen Mesih inancı hakkında tebliği bulunmaktadır.

"İlyas gerçekten gelecek ve her şeyi yeniden düzene koyacak" [227] İsa bu sözünün hemen arkasından şunları söylemiştir:

"Size şunu söyleyeyim, İlyas zaten geldi, ama onu tanımadılar, ona yapmadıklarını bırakmadılar. Aynı şekilde İnsanoğlu da onların elinden acı çekecektir."[228]

İsa'nın her iki cümlesi arasında farklı bir mana bulunmaktadır. İlyas Peygamberin geleceğini müjdelediği birinci cümle Yahudilikteki Mesih inancına yapılan bir vurgudur. İkinci cümlesinde ise *"…İlyas zaten geldi…"* ifadesi ile Vaftizci Yahya'yı işaret etmektedir. Vaftizci Yahya'nın bizzat İlyas Peygamber olduğu konusunda farklı görüşler bulunsa da İsa'nın asıl işaret etmek istediği Vaftizci Yahya'da İlyas Peygamberin ruhunun ve karakterinin vuku bulmuş olmasıdır. Çünkü her iki dini ve tarihsel karakter deki ortak nokta da yozlaşmış bir toplumu uyarmak ve gelecek olan peygambere iman konusunda ön hazırlık yapmak ve her şeyden önemlisi de tevhid inancını tekrar toplumda tebliğ etmiş olmalarıdır.

6.3.21. İsa Ölüp Dirileceğini Tekrar Bildiriyor

"İnsanoğlu, insanların eline teslim edilecek ve öldürülecek, ama üçüncü gün dirilecek"[229]

İsa havarileri ile Celile bölgesinde yaptığı bir sohbette onlara ikinci kez ölüp dirileceği konusunda uyarıda bulunmuştur. Ancak İsa'nın havarileri konusunda yaşadığı en büyük sıkıntı ise onu anlayamamalarıdır. İsa iman, ibadet ve ahlak konularında havarilerin ve topluluğun anlayabileceği, günlük hayattan metaforik anlatımlar yapmakta ancak kendi akıbeti konusunda açıklayıcı ya da metaforik bir dil kullanmamaktadır. Bundan dolayıdır ki cümleleri kısa ve sadedir.

Dönemin siyasal ve dini otoriteleri birlikte hareket etmektedir. Yahudi din adamları, Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki siyasal otoritesini temsil eden güç ile kendi

[226] Ömer Faruk Harman,*" İlyas"*, DİA, İstanbul,2000,22.cilt, syf.160-162.
[227] Matta, 17/11, Markos, 9/12-13.
[228] Matta, 17/12, Markos, 9/12.
[229] Matta, 17/22-23, Markos, 9/30-31, Luka, 9/45.

menfaatleri doğrultusunda ilişkiler kurmaktadırlar. İsa'nın bölgedeki tebliği sonucu onu takip edenlerin artması, havarilerinin faaliyetleri ve her şeyden önemlisi Tanrı Krallığı yani Tanrı'nın gücü ve kudreti üzerine bir tevhid hareketinin oluşması onun ortadan kaldırılması yani öldürülmesi yönünde kararların alınmasına sebep olmuştur.

İsa bu bölümde kendisinin"… *İnsanların eline teslim edileceği"* ifadesi ile içinde bulunduğu topluluktan birilerinin samimiyetsizliğine ve ihanetine dikkat çekmiştir.

6.3.22. En Büyük Kim

"Göklerin Egemenliğinde en büyük kimdir?"[230]

Havarilerin zihinsel alt yapıları Yahudi inanış biçimi ile yapılanmış olmasından dolayı iman konusunda sorgulamalarda bulunmakta olup, bu sorularını İsa ile paylaşmaktadırlar. Kefarnahum civarında havariler kendi aralarında "*Göklerin Egemenliğinde en büyük kimdir?"* sorusu üzerine kendi aralarında tartışmış ve bu soruyu İsa'ya yöneltmişlerdir. İsa, Havarilerine bir çocuk üzerinden açıklama yapmıştır:

"İsa, yanına küçük bir çocuk çağırdı, onu orta yere dikip şöyle dedi; -Size doğrusunu söyleyeyim, yolunuzdan dönüp küçük çocuklar gibi olmazsanız, Göklerin Egemenliğine asla giremezsiniz. Kim bu çocuk gibi alçakgönüllü olursa, Göklerin Egemenliğinde en büyük odur."[231]

İsa'nın havarilere vermiş olduğu çocuk örneği, insan kişiliğinin dünyevi saflığına ve kirlenmemişliğine işaret etmektedir. Bir çocuğun akli baliğ oluncaya kadar geçirdiği dönem, onun insan olma hasebiyle en saf, temiz duygu ve düşüncelere sahip olduğu bir dönemdir. İnsan fıtratı gereği bu saf, temiz duygu ve düşüncelerini korumalı yaşamını ona göre düzenlemelidir. Bu mesajında İsa, Tanrı katında halis bir kul olmanın saf, temiz ve alçakgönüllü olmaktan geçtiğini vurgulamıştır. Burada özellikle çocuk saflığının vurgulanması ile inananların günahtan uzak duracakları ve çocuk saflığı ile inanan kişilerin kandırılıp tuzağa düşürülmesinin de bu tuzağı kuranlar açısından felaketle sonuçlanacağı vurgulanmıştır. İman eden bir kişinin kandırılmasının Tanrı katında kabul edilemez olduğunu ve iman edilen kişilerin yani peygamberlerin melekler tarafından korunduğunu ifade etmiştir.

---

230 Matta, 18/1, Markos, 9/33-37,42-48, Luka, 9/46-48,17/1-2.
231 Matta, 18/2-4.

6.3.23. Kaybolan Koyun Benzetmesi

"Siz ne dersiniz? Bir adamın yüz koyunu olsa ve bunlardan biri yolunu şaşırsa, doksan dokuzunu dağlarda bırakıp yolunu şaşıranı aramaya gitmez mi? Size doğrusunu söyleyeyim, eğer onu bulursa, yolunu şaşırmamış doksan dokuz koyun için sevindiğinden daha çok onun için sevinir. Bunun gibi, göklerdeki Babanız da bu küçüklerden hiçbirinin kaybolmasını istemez."[232]

Ferisiler, İsa'nın vergi memurları ile yakınlaşması ve onlara tebliğ sunmasından dolayı rahatsızlık duymuşlar ve onu eleştirmişlerdir. İsa daha önce de Ferisiler tarafından bu konuda eleştirilmiştir.[233] İsa bu konuda Ferisilere Tanrı'ya gerçek imanın tövbe etmekten geçtiğini, vergi memurları ile birlikteliğini de onları gerçek manada tövbe etmeye davet ederek açıklamıştır. Burada yaptığı benzetme ile bir koyun sürüsünü imanlı topluluğa benzeterek onların içinden bir tanesinin bile iman yolundan çıkması, günahkâr olması Tanrı tarafından kabul edilemez olduğunu anlatmak istemiştir. Her bir günahkârın, yoldan sapmışın tövbesi Tanrı için değerli ve gereklidir. Çünkü Tanrı affedici, mağfiret edicidir. Tanrı'nın yarattığı her bir kul ona kulluk ile yükümlüdür.

7. YERUŞALİM (KUDÜS) YOLUNDA

İsa bu bölümde zor ve meşakkatli sürecin sonunda Celile bölgesinden ayrılıp, Şeria Irmağı civarlarında büyük kitlelere vaaz vermektedir. Daha önce de belirttiği gibi amacı İsa, Yeruşalim (Kudüs)'e gidip Yahudi topluluğunu tevhid inancına davet etmektir. İsa, Yeruşalim'de Süleyman Tapınağın da din adamları ile hesaplaşmak, dönemin siyasi otoritesi ile iş birliği yapan Sadukiler ve Ferisiler ile yüzleşmek istemektedir. İsa'nın havarilerine iki sefer ölümden dirileceğini söylemesi hem kendisini hem de ona inananları psikolojik olarak hazırlama süreci oluşturur.

7.1. Boşanma ile ilgili Soru

"İsa'nın yanına gelen bazı ferisiler, O'nu denemek amacıyla şunu sordular: Bir adamın, herhangi bir nedenle karısını boşaması Kutsal Yasa'ya uygun mudur? İsa şu karşılığı verdi: Kutsal Yazıları okumadınız mı? Yaradan başlangıçtan insanları erkek ve dişi olarak yarattı ve şöyle dedi: Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına

[232] Matta, 18/12-14, Luka, 15/3-7.
[233] Matta, 9/9-13.

bağlanacak, ikisi de tek beden olacak. Şöyle ki, onlar artık iki değil, tek beden olacak. O halde Tanrı'nın birleştirdiğini, insan ayırmasın." [234]

İsa, Celile bölgesinden sonra Yahudiye'nin Şeria Irmağı civarına gelerek vaazlarına devam ettiği bir zamanda, İsa'ya şüphe ile yaklaşan Ferisiler ona bilgisini ve imanını sınamak için kutsal yasadan soru sormuşlardır. Kutsal yasaya göre topraktan yaratılan Âdem'e burnundan yaşam soluğu üflenerek yeryüzünün ilk elçisi yaratılmıştır.[235]Aden cennet bahçesine yerleştirilen Âdem'in yalnız kalmaması için Tanrı, kadını (Havva'yı) erkeğe(Âdem'e) yardımcı olarak yaratmıştır.[236]İsrail oğullarının kadının ve erkeğin yeryüzündeki konumuna referans gösterdikleri bu ayetler, onların kadın erkek ilişkilerini, evlilik ve boşanma gibi medeni durumlarını belirleyicisi olmuştur. Yahudi hayat tarzında evlilik önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü Tanrı On Emir'de *"Zina etmeyeceksin"* emrini kesin bir kural olarak bildirmiştir. Bundan dolayıdır ki kadın ve erkeğin birlikteliği kutsanmış olup buna biçimsel olarak evlilik denmiştir. Her ne kadar kutsal yasada evlilik kutsansa da Yahudi toplumu bu konuda daha Musa döneminde yasanın uygulanabilirliği konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve sürdürülebilir bir yasa olmadığını belirtmeleri üzerine;

"İsa onlara: İnatçı olduğunuz için Musa karılarınızı boşamanıza izin verdi, dedi. Başlangıçta bu böyle değildi."[237]

İsa, Ferisilerin kendisini denemek istediklerini bildiği için onlara bu konuda hem yasanın ne dediğini hem de kendi atalarının neler talep ettiğini açıklamıştır. İsa, erkeğin karısından boşanması için karısının fuhuş, zina vb. gibi toplumsal ahlak ilkelerini ihlal etmesi gerektiğini, bunun dışında herhangi bir sebebin boşanmaya neden olmayacağını, bu sebep dışında yapılan boşanmaların zina etmekle eşdeğer olduğunu ifade etmiştir. Yahudi toplumunun tarihsel süreç içerisindeki isyankârlığı, yasayı kendi istek ve arzularına uydurma çabaları İsa'nın vaaz döneminde de devam etmiştir;

"Öğrenciler İsa'ya: Eğer erkekle kadın arasındaki ilişki buysa, hiç evlenmemek daha iyidir! dediler."[238]

---

234 Matta, 19/3-6, Markos, 10/1-12.
235 Yaratılış, 2/7.
236 Yaratılış, 2/18.
237 Matta, 19/8.
238 Matta, 19/10.

İsa'nın topluluk ile yaptığı bu konuşma günümüz Hıristiyan Ruhban sınıfının kendisine referans olarak aldığı şu cümleler ile devam etmektedir;[239]

"İsa onlara, -herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı'nın güç verdiği kişiler kabul edebilir-dedi. Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!"[240]

İsa bu ifadesinde hadım sözcüğünü iki manada kullanmıştır. Birincisi kelimenin kök anlamı olup zürriyetini çoğaltacak güçte olamamaktır. Zürriyetini çoğaltacak güçte olmamak, ya doğuştan gelen bir yetersizlik ya da tarih içerisinde birçok örneği olan insan müdahalesi ile olmaktadır. İkinci anlamı ise dini değerler ve adanmışlık hissiyatı ile bekâr kalma, cinsel arzu ve hissiyatları reddetme, saflık, fiziksel bedene karşı mücadele ile bir özdenetim anlamını taşımaktadır. İsa bu vaazında topluluğuna açıkladığı hadım kalmayı bir tercih olarak sunmaktadır. Ancak *"Göklerin Egemenliği uğruna…"* cümlesindeki vurgu tercihten öte bir irade ve imanı işaret etmektedir. İsa'nın bu sözleri bakire bir anneden doğan bakir bir peygambere atıfta bulunmak için kurumsal Hristiyanlığın oluşum sürecinde Ruhban sınıfın ortaya çıkışında kullanılmıştır. Günümüz Hristiyanları bu ifadeyi daha çok *"Tanrıda çocuk kalmak"*[241] olarak açıklamaktadırlar.

7.2. İsa Küçük Çocukları Kutsuyor

"Bana gelmelerine engel olmayın! Çünkü Göklerin Egemenliği böylelerinindir."[242]

İsa, topluluğuna gerçek imanın bir çocuk saflığında olması gerektiğini açıklayarak çocuklara göstermiş olduğu hassasiyeti ifade etmiştir. İsa, yine topluluğuna vaaz ettiği bir ortamda inananların ona çocuklarını getirip İsa'nın da onları kutsaması üzerine Havarileri buna izin vermek istememişlerdir. Oysaki İsa havarilerini uyararak Tanrı katında çocukların özel bir yeri olduğunu ve gerçek imanın da çocuk saflığına dönüş ile gerçekleşeceğini bildirmiştir.

---

[239] Pamir, a.g.e, s.381.
[240] Matta, 19/11-12.
[241] www.Encyclopedia.com/ Din ve Felsefe/Terimler/Bekârlık mad. (27.11.2021)
[242] Matta, 19 / 14, Markos, 10 / 13-16, Luka, 18 / 15-17.

7.3. Zenginlik ve Sonsuz Yaşam

Bu bölümde İsa ile ona sonsuz yaşam hakkında soru soran bir adamla aralarında geçen diyalog üzerine vermiş olduğu mesajları vardır.

"Adamın biri İsa'ya gelip, - Öğretmenim, sonsuz yaşama kavuşmak için nasıl bir iyilik yapmalıyım?- diye sordu. İsa, -Bana neden iyilik hakkında soru soruyorsun?- dedi.-İyi olan yalnız biri var. Yaşama kavuşmak istiyorsan, O'nun buyruklarını yerine getir.-Hangi buyruklarını-diye sordu Adam."[243]

İsa adama Eski Ahit'teki On Emri[244] yinelemiştir. Ancak adam bununla gençliğinden beri amel ettiğini fakat kendisinde bir eksiklik hissettiğini söylemiştir. Bunun üzerine İsa daha önce inanan topluluğu uyardığı şu sözler ile *"Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve pas onları yiyip bitirir, hırsızlarda girip çalar. Bunun yerine kendinize Gökte hazineler biriktirin…"*[245] tebliğini *"Eğer eksiksiz olmak istiyorsan, git, varını yoğunu sat, paranı yoksullara ver; böylece göklerde hazinen olur. Sonra gel beni izle"* diyerek yinelemiştir. Adam İsa'nın sözleri üzerine büyük bir üzüntü ile oradan ayrılmıştır. Çünkü adamın çok malı vardır. Bu olay üzerine İsa topluluğa:

"Zengin kişi Göklerin Egemenliğine zor girecek. Yine şunu söyleyeyim ki, devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin Tanrı Egemenliği 'ne girmesinden daha kolaydır."[246]

Burada olduğu gibi her vaazında da belirtiği üzere İsa, göklerin egemenliği veya Tanrı'nın egemenliği ile mutlak bir imanı ve takvayı öğütlemiştir. Bundan dolayıdır ki dünya nimetleri ve dünya işlerinin insanı iman ve ibadetten alıkoyması nedeniyle onları *"… yer yüzü hazineleri biriktirmeyin…"* diyerek uyarmıştır. Bu vaazın üzerine havarileri, İsa'ya kimin kurtuluşa erebileceğini sormuşlardır. İsa, insanın mutlak kurtuluşa ermesinin zor olduğunu ancak Tanrı'nın iradesi dâhilinde bunun mümkün olabileceğini söylemiştir. Ancak havarilerinin kendilerine olan güveni üzerine onları uyararak:

"Ne var ki, birincilerin çoğu sonuncu, sonuncuların birçoğu da birinci olacak."[247] demiştir.

---

[243] Matta, 19 / 16-19, Markos, 10/17-31, Luka, 18 / 18-30.
[244] Çıkış, 20 / 12-15, Yasanın Tekrarı, 5 / 17-19.
[245] Matta, 6/19-20.
[246] Matta, 19/23, Markos, 10/23-24, Luka, 18/24.
[247] Matta, 19/30, Markos, 10/31.

7.4. İsa Ölüp Dirileceğini Üçüncü Kez Bildiriyor

"Şimdi Yeruşalim'e gidiyoruz. İnsanoğlu, baş kâhinlerin ve din bilginlerinin eline teslim edilecek, onlarda O'nu ölüm cezasına çarptıracaklar. O'nunla alay etmeleri, kamçılayıp çarmıha germeleri için O'nu öteki uluslara teslim edecekler. Ne var ki O, üçüncü gün dirilecek."[248]

İsa, daha önce bildirdiği üzere ölüp dirileceğini üçüncü kez yinelemiştir. Bu olay on iki havarisi ile Yeruşalim'e giderken yolda gerçekleşmiştir. Kendisini insanoğlu olarak tanımlayan İsa, bir peygamber olma sıfatı ile hakkında oluşacak akıbeti bildirmiştir. İsa'nın bu sözlerinin karşılığı dönemin siyasi ortamı idi. Bunun nedeni ise Roma İmparatorluğu'nun bölgeye hâkim oluşu ve Yahudi'ye bölgesinin Roma valileri tarafından sevk, idare edilmesidir. Tarihsel süreçte kâhinlerin ve din adamlarının dönemin siyasi otoritesi ile ters düşmeleri İsrail oğulları adına büyük sürgünler ve travmalar yaşattığı (Süleyman Tapınağının yıkılışı) için, din adamları tekrar Kudüs'e döndükten sonra hiçbir siyasi otorite ile ters düşmeme geleneği oluşturmuşlardır. Bundan dolayıdır ki Roma İmparatorluğu ve ona bağlı valiler ile de bu gelenek üzerine ilişkiler kurmuşlardır. Bölgede *"Tanrı Krallığı"* söylemleri seküler anlamda Roma yönetimini, dini anlamda da kâhinleri ve din adamlarını rahatsız etmiştir. Bu sebeple İsa'nın bölgedeki vaazları, köyleri ve kentleri gezmesi nedeniyle, on iki havarisi ve ona inanan topluluğu tehdit olarak algılamışlardır. İsa'nın bu akıbeti bildirmesinde birkaç amacı olabilir. Birincisi Havarilerini olacak olaya karşı uyarmak ve onların tepkilerini görmek, ikincisi dönemin dini önderlerinin içinde bulunduğu duruma dikkat çekmek, üçüncüsü ölümünün diğer uluslar üzerinden gerçekleşeceğini bildirmesi, dördüncüsü ise ölümden dirilişi ile mesajını tamamlayacağını belirtmiştir.

7.5. Bir Annenin İsteği

"O sırada Zebedi oğullarının annesi oğulları ile birlikte İsa'ya yaklaştılar. Önünde yere kapanarak kendisinden bir dileği olduğunu söylediler. İsa kadına, -ne istiyorsun?-diye sordu. Kadın, -Buyruk ver, senin egemenliğinde bu iki oğlumdan biri sağında, biri

[248] Matta, 20/17-19, Markos, 10/32-34, Luka, 18/31-33.

solunda otursun-dedi.-Siz ne dilediğinizi biliyormusunuz-diye karşılık verdi İsa.-Benim içeceğim kâseden siz içebilirmisiniz?"[249]

Bu bölümde *"Zebedi oğullarının annesi"* olarak tanıtılan kişi Celile bölgesinde balıkçılık ile uğraşan Zebedi adlı kişinin eşi Salomedir.[250] Salome, balık tutarlarken İsa'nın *"ardımdan gelin sizi insan tutan balıkçılar yapacağım "*dediği iki kardeş olan Yakup ve Yuhanna'nın annesidir.[251]Salome'nin oğullarının İsa'nın sağında ve solunda oturmalarını istemesi çok iddialıdır. Ancak dönemin düşünce ikliminde Tanrı egemenliğinin yeryüzü krallığı ile tecelli edeceği anlayışı hâkimdir. Bu da Yahudilerin paganizm ile kültürlenmesinin bir sonucudur. Antropomorfik Tanrı anlayışı ile Tanrı'nın bir beşerde tecessüm etmesi ya da hulul etmesi gibi Tanrı anlayışının zihin dünyalarında tevhid inancı ile örtüşmediği bir düşünce ya da inanç ortamı mevcuttur. Salome İsa'dan bu düşünce çerçevesinde bir istekte bulunmuştur. Kendisini insanoğlu olarak tanımlayan İsa'nın buyruk vermesi, havarilerinden sadece ikisinin sağında ve solunda oturması yeryüzüne ait talepler değildir. Tanrı'ya ait buyruk verme ve Tanrı katına ait derecelendirme yeryüzünde İsa'dan istenmiştir. İsa bu talebe tepki göstermiş ve:

"…Ama sağımda ya da solumda oturmanıza izin vermek benim elimde değil. Babam bu yerleri belirli kişiler için hazırlamıştır."[252] dedi. Salome'nin bu isteğinin anlamı dünyevi bir onurlandırmada olabilir dini bir onurlandırmada.[253]Ancak İsa burada Salome 'ye bir soru yöneltmiş *"Benim içeceğim kâseden siz içebilirmisiniz?"*, kadın da bu soruya *"Evet içebiliriz"* diye cevap vermiştir. İsa'nın ifadesindeki *"kâse"* çekeceği acının, meşakkatin ve sıkıntının[254] metaforik anlatımıydı. Beşer bir İsa olarak Salome'nin Tanrısal bir kudrete işaret ederek istekte bulunması kabul görmemiştir.

"Bunu işiten on öğrenci iki kardeşe kızdılar"[255]

Aynı zamanda kadının gösterdiği bencillik havariler tarafından Yakup ve Yuhanna' ya karşı tepki göstermelerine neden olmuştur. İsa, havarileri arasındaki huzursuzluk karşısında:

---

249 Matta,20/20-22, Markos, 10/35-45.
250 www.hristiyankitaplar.com.
251 Osman Cilacı, *"Havari"* , DİA, İstanbul, 1997, *c. 16,s.513-516.*
252 Matta, 20/23.
253 Julyan Lidstone, Mordan Vazgeçmek, çev. Ufuk Demirgil, 1.bas, İstanbul: Gdk Yayınları.
254 Mukaddes Kitap, *"kâse"*, s.1616.
255 Matta, 20/24.

"Bilirsiniz ki, ulusların önderleri onlara egemen kesilir, ileri gelenleri de ağırlıklarını hissettirirler. Sizin aranızda böyle olmayacak. Aranızda büyük olmak isteyen, ötekilerin hizmetkârı olsun. Aranızda birinci olmak isteyen ötekilerin kulu olsun. Nitekim İnsanoğlu, hizmet edilmeye değil, hizmet etmeye ve canını birçokları için fidye olarak vermeye geldi."[256]

İsa, havarileri arasında oluşabilecek bir huzursuzluğa karşı, Salome'nin bu isteğinin dünyevi olduğuna işaret etmiştir. Bölgede Roma İmparatorluğu iktidarı mevcuttur. İsa, bunu da *"ulusların önderleri"* ifadesi ile belirtmiştir. Yerel yöneticiler olarak da kâhinleri işaret ederek onların "ileri gelenler" olduğunu söylemiştir. Hem siyasi hem de dini egemenlerin bölgede zaman zaman kaoslara, ayrımcılık ve çatışmalara neden olduğuna dikkat çekmiştir. Pagan siyasal gücün tek tanrı anlayışına sahip bir toplumu yönetimi altında bulundurması, dünyevi bir Tanrı ile uhrevi bir Tanrı anlayışının çatışmasına neden olmuştur. İsa havarilerini özellikle bu konuda uyararak, mütevazılık, tefekkür ve iman ile davranmalarını belirtmiştir.

Salome'nin isteği uhrevi olarak da yorumlanabilir. Çünkü İsa'nın mucizeleri, havarileri ve ona inananlar için Tanrısal bir güç idi. Tanrı oğlu ifadesi bölgede sadece Yahudi inancı içinde değil, çevrelerinde yaşayan farklı inançlar içinde de mevcuttur. Bundan dolayıdır ki inanan topluluğun Tanrı oğlu İsa yaklaşımı, onun yarı Tanrı olduğu yönünde olup onun tebliğ etmeye çalıştığı inancın handikabı oluşturmaktadır. İsa'nın havarileri ve onu takip eden topluluğa zaman zaman kullanmış olduğu *"kıt imanlılar… anlamıyorsunuz…"* vb. sözleri tam da bu noktada ısrarla tevhid inancına yapılan çağrıya rağmen, insanların zihinlerinde oluşmuş olan Tanrı anlayışları ile İsa'yı yorumlamalarına neden olmuştur.

Bu bölümde İsa'dan istenen şey Tanrı'dan istenebilecek ve Tanrı katında mümkün olan bir istektir.

---

[256] Matta, 20/25-28.

III. BÖLÜM

İSA’NIN YERUŞALİMNDEKİ TEBLİ SÜRECÜ

1.1. İSA’NIN YERUŞALİM’DE ÖĞRETİSİNİ YAYMASI, TUTUKLANIP ÇARMIHA GERİLMESİ

1.1. İsa’nın Yeruşalim’e Girişi

“Rab çağrısını dünya’nın dört bucağına duyurdu: -Siyon kızına, ’İşte kurtuluşun geliyor’ deyin, Ücreti kendisiyle birlikte, ödülü önündedir. Siyon halkına, -Rab’bin fidye ile kurtardığı halk diyecekler.”[257]

“Ey Siyon kızı, sevinçle coş! Sevinç çığlıkları at, ey Yeruşalim kızı! İşte Kralın! O adil kurtarıcı ve alçakgönüllüdür. Eşeğe, evet, sıpaya, Eşek yavrusuna binmiş sana geliyor.[258]

Bu bölümde İsa’nın Yeruşalim (Kudüs) halkı ile ilk buluşması anlatılmıştır. Artık İsa tüm tebliğ ve peygamberlik vazifesini ölümüne kadar Yeruşalim’de yani Yahudi inancının merkezinde gerçekleştirecektir. İsa havarileri ile birlikte Yeruşalim’e yakın olan Zeytin Dağı civarındaki Beytfaci köyüne geldiğinde, iki öğrencisine:

“- Karşınızdaki köye gidin-dedi.-Hemen orada bağlı bir dişi eşek ve yanında bir sıpa bulacaksınız. Onları çözüp bana getirin. Size bir şey diyen olursa ’Rab’in bunlara ihtiyacı var, hemen geri gönderecek’ dersiniz”[259]

Yahudilerin beklediği peygamber Yeruşalim’e girmek için Tevrat’ta peygamberlerin bildirdiği şekilde:[260]

“Siyon kızına deyin ki, -İşte alçak gönüllü Kral’ın, Eşeğe, evet sıpaya, Eşek yavrusuna binmiş, Sana geliyor.-[261]

Tevrat’ta ve Matta İncilin’de *“Siyon kızı’* ’olarak geçen ifadedeki Siyon, Yeruşalim’de (Kudüs’te)bulunan bir tepenin adıdır. *“Tanrının konutu* ya da *Tanrının halkı”*

---

257 Yeşaya, 62/11-12.
258 Zekeriya, 9/9.
259 Matta, 21/1-3.
260 Matta, 21/4.
261 Matta, 21/5.

manasındadır. *"Siyon kızı"* ise Yeruşalim halkı anlamındadır.[262] İsa'nın Yeruşalim'e girişinin tasvir edildiği bu bölümde, İsa'yı büyük bir kalabalık karşılamıştır. Bu kalabalığın İsa'nın gelişi hakkında nasıl bilgi sahibi oldukları belirtilmemiştir. Ancak onun kente girişi kalabalık arasında büyük bir coşku yaratmıştır. Bu büyük kalabalık İsa'yı:

"Davut oğluna hozana! Rab'bin adıyla gelene övgüler olsun. En yücelerde hozana!"[263] nidaları ile karşılamışlardır. İsa'nın geçeceği yola giysilerinden ve bazı ağaçlardan kestikleri dalları sermişlerdir. Bu bir şükran ifadesidir. Beklenen peygamberin şehre girişi Yahudilerin atalarına şu sözlerle bildirilmiştir:

"Ne olur, ya Rab kurtar bizi, ne olur başarılı kıl bizi! Kutsansın Rab'bin adıyla gelen! Kutsuyoruz sizi Rab'bin evinden."[264]

İsa'nın şehre girişi ile kalabalık arasındaki şaşkınlık, sevinç ve merak baş göstererek *"Bu kimdir?"*[265] sorusunu birbirlerine sormaya başlamışlardır. Bunun üzerine bazıları:

"Bu, Celile'nin Nasıra kentinden Peygamber İsa'dır."[266] diyerek merakı gidermişlerdir. Bu bölümden anlaşılacağı üzere Yahudiler Davut soyundan bekledikleri peygamber'in İsa olduğunu ifade etmişlerdir. Yahudiler, ona karşı şükranda bulunmuşlar ve onu içinde bulundukları durumdan çıkarıp aynı Davut ve Süleyman peygamber dönemindeki gibi en yüksek dini ve dünyevi imkânlara kavuşacakları kurtarıcı olarak karşılamışlardır. *"Hozana (Hoşana)"* Aramice olan bir selamlama biçimidir. Tevrat'ta ve bu bölümde "şimdi kurtar bizi" manasında kullanılmıştır.[267]

Yeruşalim'deki kalabalığın İsa'yı *"Davut oğlu"* olarak karşılamaları İsa'nın Yeruşalim'e gelene kadar geçen sürede kendisini insanoğlu ve peygamber olarak tanıtması ile örtüşen bir davranıştır. Matta İncili'nin bu bölüme kadar olan kısmında İsa, bölgede kullanımı yaygın olan *"Tanrı oğlu"* kavramını kendisi için hiç kullanmamıştır ve yaşadığı süre içerisinde de kendisine bu kavramla hitap edilmesini önlemek adına insanoğlu ve

---

[262] Mukaddes Kitap, s.1618.
[263] Matta,21/8.
[264] Mezmurlar,118/25-26.
[265] Matta,21/10.
[266] Matta,21/11.
[267] Mukaddes Kitap, s.1615.

peygamber kavramlarını kullanmıştır. Bundan dolayıdır ki Davut oğlu ifadesi beşerî bir ifade olup beklenen peygamberi işaret etmiştir.

1.2. İsa Satıcıları Tapınaktan Kovuyor

İbrahim peygamber ile başlayan İbraniler'in tarihi Yeşu peygamberin onları Yeruşalim'e ulaştırmasına kadar geçen süre içerisinde göçebe bir yaşam tarzında gerçekleşmiştir. Bundan dolayıdır ki İbraniler Tanrı'ya olan bağlılık ve ibadetlerini sunak, mezbaha, altar[268] denilen küçük gösterişsiz ibadethanelerde yapmışlardır.[269] Musevilerin, Yeruşalimde yerleşik hayata geçmeleri onların dini bir inanan topluluk olmalarının yanı sıra siyasi bir topluluk olmalarını da gerekli kılmıştır. Yerleşik hayata geçmenin göstergesi öncelikle Kral-Peygamberlerin ve mabedin olmasıydı. Yahudiler'in hayatına yerleşik bir mabed tasavvuru Davut peygamber ile girmiştir.

"…Rab senin için bir soy yetiştireceğini belirtiyor: Sen ölüp atalarına kavuşunca, senden sonra soyundan birini ortaya çıkarıp krallığını pekiştireceğim. Adıma bir Tapınak kuracak odur."[270]

Ancak bu ifadeden anlaşılacağı üzere Tanrı adına tapınak yapımı Davut döneminde değil onun oğlu Süleyman döneminde gerçekleşmiştir.

"Rab, babam Davut'a-Tahtına oturtacağım oğlun benim adıma bir tapınak yapacak-diye söz verdi. Ben de Tanrım RAB'bin adına bir tapınak yapmaya karar verdim."[271]

Süleyman Peygamber ve sonraki dönemde Yahudiler, mabedi dini birlikteliklerinin merkezi olmakla birlikte siyasi güçlerinin de merkezi olarak kullanmışlardır. Yahudiler mabetlerini "Tanrı'nın evi" olarak adlandırmışlardır.[272] Yahudiler için Tanrı evi (Beyt-i Makdis) bir yaşam merkeziydi. Burası Tanrı'ya ibadet ettikleri, O'na sunu sundukları ve kurban adaklarını[273] gerçekleştirdikleri aktif bir yaşam alanıydı. Ancak Yahudiler'in Süleyman Mabedi'nin etrafında şekillenmiş yaşamları daha sonra yaşadıkları büyük sürgünler sonucu dağılmışlıklarının sonrasında tekrar Yeruşalim'e dönmüşlerdir. Bu geri

[268] Ahmet Güç, *"Mabet',* DİA, Ankara,2003,c.27,s.276-280.
[269] İnsanlığın Kırmızı Çizgisi: Kudüs, Editör:Mefail Hızlı, Ahmet Güç, Süleyman Sayar, 1.bas .2019, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı, s.34.
[270] II. Saul,7/11-13, I. Tarihler,7/11; 22/2-12.
[271] I.Krallar,5/5, I. Tarihler,28/1-7, II. Tarihler, 2/1-17; 3/1-17.
[272] I.Krallar, 8/29.
[273] Ahmet Güç, Çeşitli Dinlerde ve İslam'da Kurban, Bursa: Emin Yay./Düşünce Kitapevi,2018,s.276-277.

dönüş onların farklı bir sosyo-psikolojik yapı içinde davranmalarına neden olmuştur. Yahudiler mabedi tekrar kaybetme korkusu ile gerek inançlarındaki zayıflıklar gerekse tevhid inancındaki bozulmalar nedeniyle dini bir merkez olmaktan çok ticari bir alana çevirmişlerdir.

İşte İsa tam da buna itiraz ederek Yeruşalim'e ve tapınağa yönelmiştir.

"Onlara şöyle dedi-Evime dua evi denecek-[274]*diye yazılmıştır. Ama siz onu haydut inine çevirdiniz!"*[275]

İsa, Yeruşalim'de halk tarafından büyük bir coşku ile karşılandıktan sonra on iki havarisi ile tapınağa yönelmiştir. Tapınakta gördüğü manzara üzerine belki de bir peygambere uygun olmayan tavır ile onları azarlayarak, tapınağın iç avlusunda bulunan satıcıları ve onlara müşteri olan halkı, para bozanları ve güvercin satıcılarını kovmuştur. Çünkü orası bir ibadethanedir. Tapınak, Tanrı'nın Yahudiler'e kendisinin her daim içinde olacağını vaat ettiği dua evidir. İsa'nın bu davranışı öncelikle tapınağın içinde bulunan Kohenlerin yani din adamlarının hoşuna gitmemiştir. Tapınakta bulunan çocukların İsa'yı şükranla *"Davut oğluna hozana!"*[276] diyerek selamlamaları İsa ve din adamları arasında ilk diyalogu gerçekleşmiştir. İsa bu kısa diyalogdan sonra tapınaktan çıkarak Beytanya denilen yere gitmiş ve geceyi orada geçirmiştir.

1.3. İsa'nın Yetkisi

İsa Yeruşalim'de onu karşılayan halkın tanıklığında tapınakta göstermiş olduğu ilk iradesinden sonra artık düzenli bir şekilde tapınağa giderek halka öğretilerini ve tevhid inancını tebliğ etmeye başlamıştır. Bu durum kohenleri ve kentteki bazı ileri gelenleri rahatsız etmiştir. Bunun üzerine İsa ile şu diyalog yaşanmıştır:

"…-Bunları hangi yetkiyle yapıyorsun, bu yetkiyi sana kim verdi? diye sordular. İsa onlara şu karşılığı verdi-Bende size bir soru soracağım. Bana yanıt verirseniz, bende size bunları hangi yetki ile yaptığımı söylerim. Yahya'nın vaftiz etme yetkisi nereden geldi, Tanrıdan mı, insanlardan mı?"[277]

---

[274] Yeşaya, 56/7.
[275] Matta, 21/13, Markos, 11/17, Luka, 19/45.
[276] Matta,21/15.
[277] Matta,21/24-25, Markos,11/27-30,Luka,20/1-8.

Kentin ileri gelenleri olarak işaret edilen kitle, her dönem peygamberlerin karşısına çıkan tüccarlar, zenginler ve gücünü maddiyattan alan öncü kişilerdir. Kohenler ve din adamları da dinin öncüleri olup güçlerini Tanrı'nın hakikatleri üzerine yaptıkları ilimden alan kesimdir. Burada her iki kesimin de İsa'nın karşısında yer aldıkları vurgulanmış olup, İsa'nın tapınakta halka tebliğ yapmasından hoşlanmamışlar ve bunu hangi yetki ile yaptıklarını sorgulamak istemişlerdir. Kentin ileri gelenleri seküler kaygılar taşımakta iken, din adamları ise dini paradigmalar üzerine kurulu dünyevi konumlarının sarsılması endişesi içinde davranmışlardır. İsa özellikle din adamlarına yönelttiği soru ile onların içinde bulundukları durumu kendi ağızlarından cevaplandırmalarını istemiştir. Vaftizci Yahya bir peygamber oğlu ve halk tarafından kabul görmüş bir peygamber olmasına rağmen, onun dönemin siyasi otoritesi tarafından itibarsızlaştırılarak öldürülmesi üzerine İsa, din adamlarının düştükleri durumu onlara sorgulatmak istemiştir. Yahya'nın vaftiz yetkisi Tanrı'dan mı, insanlardan mı kaynaklı sorusuna din adamları doğru yanıt verememişlerdir. Çünkü bu soruya Tanrı'dan kaynaklı cevabını vermeleri üzerine Yahya'ya iman etmediklerini itiraf etmiş olacaklardı, insanlardan demeleri üzerine de Tanrı'ya iman etmedikleri ortaya çıkacağı için bu soruyu yanıtlamamayı tercih etmişlerdir. İsa kendisini Vaftizci Yahya'nın konumuna göre şekillendirmiştir. Vaftizci Yahya'ya halk tarafından peygamber olarak iman edilmesi ve yetkilerinin Tanrısal olduğunun kabul edilmesi üzerine din adamlarının buna herhangi bir itirazda bulunmamışlardır. Bunun üzerine İsa kendi yetkisinin Tanrısal kaynaklı mı yoksa insanlardan kaynaklı mı sorusunun cevabını onlara bırakmıştır. Çünkü İsa Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilip, kutsanmıştır.

1.4. Dirilişle İlgili Soru

Yahudiliğin içinde bir mezhep olan Sadukiler, tevhit inancının gereği olan ahiret inancına yani ölümden sonra Tanrı'nın hesap günü tekrar insanları dirilteceği inancına sahip değillerdi. Sadukiler ölümden sonraki dirilmeyi dünyevi bir dirilik olarak yorumlamaktaydılar. Bu düşünüş tarzına da referans olarak Musa'nın şu örneğini vermişlerdir:

"Öğretmenim Musa şöyle buyurmuştur; eğer bir adam çocuk sahibi olmadan ölürse, kardeşi onun karısını alsın, soyunu sürdürsün."[278]

Musa'nın bu buyruğu tamamıyla dünyevi bir hayatın devamlılığı için söylenmiştir. Ölen kardeşin karısı ile evlenmenin kural olarak emredilmesinin mahiyeti, ölen kişinin İsrail'de soyunun yürümesi içindir.[279] Musa'nın ifadesi dünyevi yaşamın gereği uyulması gereken bir yasadır. Oysaki Sadukiler Musa'nın yasası ile ahiret yaşamında gerçekleşecek dirilişi kastederek İsa'yı sınamak istemişlerdir. İsa Sadukilere şöyle cevap vermiştir:

"Siz Kutsal Yazıları ve Tanrı'nın gücünü bilmediğiniz için yanılıyorsunuz… Dirilişten sonra insanlar ne evlenir, ne de evlendirilir, gökteki melekler gibidir. Ölülerin dirilmesi konusuna gelince, Tanrı'nın size bildirdiği şu sözü okumadınız mı? Ben İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakup'un Tanrısıyım."[280]

İsa bu ifadesi ile ölüler diyarı olan ahiret inancının dünyevi bir yaşam ile karıştırılmaması gerektiğini vurgulamıştır. Tevhid inancının gereği Tanrı'nın gücü ve kudreti sınırsız ve sonsuzdur. Bunun sorgulanması inancın zayıflığına işaret etmektedir. Burada İsa, Sadukilere *"…Tanrının gücünü bilmediğiniz için yanılıyorsunuz…"* ifadesi ile onların inançlarının zayıflığını vurgulamış bundan dolayı da yanıldıklarını açıkça ifade etmiştir. Zaten Yahudilerin kutsal yazılar hakkında farklı görüşler içerisine girip ayrı mezhepler oluşturmaları kitabı hakkı ile anlayamadıklarının da göstergesi olmuştur. İsa onu dinleyen topluluğa son söz olarak:

"Tanrı ölülerin değil, dirilerin Tanrısıdır."[281] demiştir.

İsa bu sözü ile insanların içinde bulundukları dünyevi yaşamı kutsal saymış, Tanrı'nın dirilerin Tanrısı olarak bilinmesi ve O'na inanılması gerekliliğini vurgulamıştır.

1.5. En Büyük Buyruk

İsa'nın, Yeruşalim'e beklenen peygamber olarak girmesi, tapınak ve çevresinde tebliğ faaliyetlerini yapması, Yahudilerin en önde gelen mezheplerinden Sadukiler ve Ferisilerin şüphelerini artırmıştır. Bundan dolayıdır ki onlar İsa'ya sürekli sorular yönelterek onu sınamak istemişlerdir. İsa'nın, Sadukiler ile diriliş hakkında yaptığı

[278] Matta,22/23-24, Markos,12/18-19,Luka,20/27-28, Yasanın Tekrar,25/5-10.
[279] Yasanın Tekrarı, 25/6.
[280] Matta, 22/29-32, Markos,12/24-26, Luka, 20/34-37, Çıkış, 3/6.
[281] Matta, 22/32, Markos, 12/27, Luka, 20/38.

konuşmada onu dinleyen halkın ve Sadukiler'in şaşkınlığı Ferisileri cesaretlendirmiştir. Ferisi bir kutsal yasa uzmanı İsa'ya şunu sormuştur:

"Öğretmenim, Kutsal Yasada en önemli buyruk hangisidir?"

İsa'nın bu soruya verdiği cevap bir İslam peygamberinin vermesi gereken cevap olmuştur. İslam[282] bütün ilahi dinlerin genel adıdır.[283]Tevhid inancı esastır.[284]Yahudilerin atalarının tevhid temelli inancını yozlaştırmalarından dolayı Tanrı onlara İsa'yı rehber kılmıştır. Ancak içinde bulundukları sosyal, siyasal ve dini yapı onların beklenen peygamberi anlamamalarına ve ona şüphe içinde yaklaşmalarına neden olmuştur. İsa'nın bir peygamber olarak onlara verdiği cevap şöyledir:

"Tanrın Rab'bi bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün aklınla seveceksin. İşte ilk ve en önemli buyruk budur."[285]

İsa, kutsal yasadaki en önemli buyruğun bu olduğunu ifade ederek gerçek bir Tanrı sevgisinin mutlak teslimiyetle gerçekleşebileceğini ifade etmiştir.

1.6. Mesih Kimin Oğlu?

İsa, topluluk önünde Ferisilere şu soruyu yöneltmiştir:

"Mesih'le ilgili olarak ne düşünüyorsunuz? O kimin oğludur?"[286]

İsa'nın daha önce Mesih hakkında konuşulmaması konusunda Petrus ile yaşadığı diyaloğa[287] karşılık bir topluluk önünde ve onun hakkında şüphe içinde olan Ferisilere Mesih'in kim olduğu hakkında soru sorması Yahudilerin içinde bulundukları inanç sisteminde *"Mesih olarak kimi"* bekledikleri konusunda düşünmelerine sevk etmek istemiştir. Ferisilerin "*Davut'un oğlu"* olduğunu söylemelerine karşılık, İsa:

---

282 Ömer Faruk Harman, *"İslam"*, DİA,2001, c.23,s.2-5, Ebu Mansur el-Maturidi, Kitabü-l Tevhid, çev. Bekir Topaloğlu, 10.bas. İstanbul 2017, İSAM Yay, s.397.
283 Bkz. Al-i İmran,3/19, Hac, 22/78.
284 Ekrem Sarıkçıoğlu, *"Tevhid", DİA, 2012, c.41, s.22-24.* Bkz. Bakara, 2/163;255, Al-i İmran, 3/62-64, Nisa, 4/27;125;171, Tegabun, 64/1-4.
285 Matta, 22/37-38, Markos, 12/29-30, Luka, 28, Yasanın Tekrarı, 6/5.
286 Matta, 22/41-42, Markos,12/35, Luka, 20/41.
287 Matta, 16/16.

"O halde nasıl oluyor da Davut, Ruhtan esinlenerek O'ndan Rab diye söz ediyor?"[288]diye bir soru daha yöneltmiştir. Ve bu sorusuna Davut'un Mezmurlar kitabından bir de örnek vermiştir:

"Rab Rabbime dedi ki, ben düşmanlarını ayaklarının altına serinceye dek sağımda otur."[289]

Mezmurlar, Kur'an-ı Kerim'deki ifadesi ile Zebur kitabı Hz. Davut'a verilmiş kutsal kitabın adıdır. Mukaddes kitapta bulunan Mezmurlar bölümü Davut peygamberin Tanrı'ya yaptığı, övgü, bağışlanmak için yalvarış, ağıtlar, tapınma ilahileri, korunma ve kurtuluş için yaptığı dualar, düşmanların cezalandırılması için yapılan dilekler ve Tanrı'dan kutsanması için yaptığı özel niyazları kapsamaktadır. İsa'nın Ferisilere sorduğu soruya Davut peygamberin Mezmurlar'daki sözü ile açıklamalarını istemesi öncelikle Davut'un sözünün anlaşılmasını gerekli kılmıştır.

"Rab efendime: -Ben düşmanlarını ayaklarının altına serinceye dek sağımda otur- diyor"[290]

Bu ifadede "*Rab"* kavramı ile Tanrı, "efendi" kavramı ile de peygamber tanımlamaktadır. Oysaki İsa'nın sözlerinde *"Rab Rabbime dedi ki…"* şeklinde ifade edilmiştir. Her iki cümlede yer alan kavramlara farklı anlamlar yüklenerek aktarım yapılmıştır. Mezmurlar'da Davut'un sözündeki Tanrı-peygamber ilişkisi Rab-efendi şeklinde ifade edilirken, İsa'nın aktarımında Rab-Rabbi kavramlarının anlam olarak birbirine karıştırıldıkları görülmüştür. Hıristiyan düşüncesinde kullanım alanında sorunlu bir kavram olan "Rab" bu bölümde ortaya konmuştur. Bir peygamber olarak İsa'nın Hz. Davut'un bu sözünü anlamamış olması mümkün olmamakla beraber bu İncillerin kaleme alınışında yaşanan bir takım bilinen problemlerin tezahürü olabilmektedir.

İsa'nın ifadesi ile bu durum şöyle açıklanmıştır:

"Davut O'ndan Rab olarak söz ettiğine göre, O nasıl Davut'un oğlu olur."[291]

---

288 Matta,43, Markos,37, Luka, 44.
289 Mezmurlar, 110/1, Matta, 22/44, Markos, 12/36, Luka, 20/42-43.
290 Mezmurlar, 110/1.
291 Matta,22/45, Markos, 12/37, Luka, 20/44.

Oysaki Davut'un cümlesindeki birinci Rab Tanrı'ya ithafen kullanılmıştır. Buradaki her iki cümle anlamsal olarak örtüşmemekle birlikte İsa'nın ağzından *"Rab"* kelimesi kendisine ithaf edilmiş gibi aktarılmıştır.

Bu bölümde Matta İncilinin temel kavramlarından biri olan insanoğlu ve temel anlayışından biri olan İnsanoğlu İsa'ya, Yahudilerin beklediği Davut oğlu bir peygamber olarak bölgedeki Mesih inanışı ve bölgede kullanılan Tanrı oğlu kavramının gizil bir şekilde İsa'nın ağzından birbiri içine giydirilmiş sözler ile söyletildiğini görmekteyiz. Bu bölümde yapılan anlatımın kendi içinde tutarsız olduğunu şöyle anlamaktayız: Yahudilerin beklediği peygamberin Davut soyundan bir Mesih olacağı inancı olmasına rağmen İsa'nın Davut soyundan olmadığı görülmektedir. Burada İsa kendi durumunu Davut peygamberin ortaya koyduğu Rab-peygamber ilişkisi ile değil Rab-rabbi olarak kavramların yeri değiştirilmiş ve anlamları bozulmuş bir şekilde ortaya koymuştur. Oysaki İsa, Yahudilerin bekledikleri peygamberi ve Mesih inançlarını çok iyi bilmekteydi. Rabbi kelimesi Aramice rehber, öğretmen, efendi ve din adamlarına ithafen kullanılmaktadır. Burada özellikle Rab ve Rabbi kavramları anlam değişimine uğratılmıştır.

1.7. Vay Halinize!

Bu bölümde İsa, Yahudi din adamlarına karşı sert eleştiriler yapmıştır. Yahudi geleneğine göre din adamları Hz. Musa döneminden itibaren iki temel soydan oluşmuştur. İlki Kohen denilen din adamı grubudur. Kohenler Harun soyundan olan özel bir sınıftır. İkincisi ise Yakup'un üçüncü oğlu Levi soyundan gelen din adamlarıdır.[292] Levi soyundan gelenler genelde Kohenlere ibadethanelerde yardım eden kişilerdir.[293]Yahudilerin tarihsel süreç içerisinde geçirdikleri sosyolojik değişimler, din adamları için de geçerli olmuştur. Özellikle Krallar döneminde din adamları siyasi otorite ile girdikleri karşılıklı ilişkilerde, dini alandan kohenlik gibi dini görevi hükümdarların da sahiplenmesine göz yummuşlardır, dünyevi anlamda da siyasi otoritenin gücünü kendi adlarına ve mabetteki güçleri adına kullanmışlardır.[294]Bundan dolayıdır ki Mabed ortamı ve din adamları büyük

---

292 Çölde Sayım, 18/1-7.
293 Mehmet Güngör, Yahudilikte Özel Bir Sınıf: Yahudi Din Adamları, Oksident,1/2,2019, s.193-218.
294 İbrahim Hilmi Karslı, Kur'an'da Yahudi Din Adamları-Yahudi Geleneğiyle Mukayeseli Bir Çalışma, MİLEL ve NİHAL İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırma Dergisi, c.7, sayı1,1 Ocak-Nisan 2010,s.61-93.

bir yozlaşma içerisine düşmüşlerdir. İsa'nın Yeruşalim'e girdiği ilk gün, tapınağa girmiş satıcıları, para bozanları vd. oradan kovmuş, *"…evim dua evi olacak" ve "…haydut inine çevirdiniz"* sözleri ile tepki göstermiştir.

Bu bölümde İsa, tapınağın bu duruma gelmesinde en büyük etkenin din adamları olduğunu ona inananlara vaaz etmiştir. İsa'nın en büyük rahatsızlığı din adamları ve Ferisilerin samimiyetsiz ve ikiyüzlü olmalarıdır. Bu zümrenin, inanan kimselere vaaz ettikleri dini esaslara kendilerinin uymaması[295], manevi anlamda kişilerin uygulayamayacakları kurallar dayatmaları[296], bulundukları dini konumu kibir ve gösteriş unsuru olarak kullanmaları[297] ve Tevrat'ta Tanrı buyruğu olan özel kıyafetlerini[298] abartılı hallere getirerek topluluk karşısında üstünlük sağlamaları İsa'nın öfke duymasına sebep olmuştur. İsa, Kohenler ve Ferisililerin dini bilgileri inanan topluluğa aktarırken onları yanıltmalarına ve Tanrıya inanacak kişilerin bile inançlarının zayıflamalarına sebep olmalarından dolayı ağır bir dille eleştirmiştir.[299]Rabbi kelimesi Süryanice kökenli olup, Rabbe tabi olan din ve ilim konusunda derinleşen, rehber, öğretmen anlamında olup[300]İsa, Yahudi din adamlarının bunu sınıfsal bir üstünlük durumuna getirmiş olmalarını eleştirmiştir. Oysaki din adamlarının da öğretmen, rehber, peygamberlerinin tek ve aynı kişi olduğunu, onlarında diğer inananlar ile eşit olduklarını vurgulamıştır.[301]Tanrı için kullanılan *"Baba"* kelimesini yeryüzünde hiç kimse için kullanmamalarını, çünkü tek bir yaratıcı olduğunu sadece ona *"Baba"* denmesi gerektiğini vurgulayarak din adamlarının bile tevhid inancındaki zayıflığına dikkat çekmiştir.[302]İsa, din adamlarına topluma önder olamadıklarını ve bundan dolayı kendilerine *"Önder"* denmesini istememelerini çünkü gerçek önderin Mesih olduğunu söylemiştir.[303]Mesih inancı, Yahudiler arasında büyük Babil sürgününden sonra ortaya çıkmıştır. Bu inanç Yahudilerin manevi anlamda bir araya gelmelerini sağlamış ve ortak birçok sosyolojik, politik, dini hareketliliğin itici gücü olmuştur.[304]İsa, din adamlarının toplumda yaratmış oldukları üstünler sınıfına karşı

---

295 Matta, 23/3.
296 Matta, 23/4.
297 Matta, 23/5, Markos, 12/38-39, Luka, 11/43.
298 Levililer, 8/5-9.
299 Matta, 23/13-15.
300 Salime Leyla Gürkan, *"Rabbaniyyun"*, DİA,2007, c.34,s376-377.
301 Matta, 23/8.
302 Matta, 23/9.
303 Matta, 23/10.
304 Ekrem Sarıkçıoğlu, Kanonik-Apokrif İncillere Göre Hz. İsa'nın Hayatı ve Mesajı, 1.bas. Ankara, Ankara Okulu Yay, s.162.

tepki göstermiş, kibir ve üstünlük gösterenlerin Tanrı katında alçaltılacağını, teslimiyet ve mütevazılık ile davrananların yüceltileceğini ifade etmiştir.[305] İsa, Ferisililer ve din adamlarına *"Göklerin Egemenliğinin kapısını insanların yüzüne kapıyorsunuz; ne kendiniz içeri giriyorsunuz, ne de girmek isteyenleri bırakıyorsunuz!"*[306] ifadesi ile onların tevhid inancındaki zayıflıklarından dolayı inanan topluluğun inancında zayıflık oluşturdukları konusunda sert bir ikazda bulunmuştur. Oysaki inanan bir topluluk oluşturmak için sözde çaba sarf ettiklerini ancak samimiyetsiz tutum ve davranışlarından dolayı ve insanlara dini uygulamalar konusunda güçlerinin yetemeyeceği mesuliyetler yükledikleri için insanların dinden uzaklaşmalarına ya da inançsız olmalarına neden olmak hasebiyle cehennemlik yaptıklarını ifade etmiştir.[307]

İsa bu bölümde din adamlarının Mabetteki uygulamalarında kutsal olan değerlerin içinin boşaltılıp, gösterişli ancak Tanrı'ya yakınlaşma konusunda hiçbir anlamı olmayan bazı ritüeller gerçekleştirdiklerinden bahsetmiştir.[308]İsa, din adamlarının dinin temel değerlerinden adalet, merhamet, sadakat, doğruluk gibi konuları bir kenara bırakıp sadaka, yardım, bağış adı altında ondalık sistemi inancın merkezine oturtmalarından dolayı dini yozlaştırdıklarını ifade etmiştir.[309]Samimi inanan topluluk için en ince ayrıntıya kadar incelemelerini ama kendi içlerinde samimiyetsiz ve ikiyüzlü davrandıklarını söylemiştir.

İsa'nın, din adamlarına en büyük tepkisinden biri de özde arınma konusundaki samimiyetsizlikleridir. İnanan topluluğa vaaz ettikleri arınma ritüellerine karşılık, kendi içlerinde kötülük ve ikiyüzlülük içerisinde olduklarının tepkisini göstermiştir.[310]İsa, din adamları ve Ferisililer ile tam bir hesaplaşma içerisine girmiştir. Çünkü Tanrının elçileri her toplumda, o toplumun kendi içinden çıkmıştır. Peygamberlerin çoğu da kavmi tarafından hemen kabul görmemiş ve hatta içlerinden öldürülenler olmuştur. Peygamberlere ilk inanmayan kişilerde genelde o kavmin önde gelenleri ve sahip oldukları inanç önderleri olmuştur. Bu inanç önderleri ya da kavmin önde gelen kesimi peygamberlere çeşitli eziyetler ederek onları kavmin dışına çıkararak mevcut güç ve

305 Matta, 23/11.
306 Matta, 23/13-14.
307 Matta, 23/15.
308 Matta, 23/16-22.
309 Matta, 23/23.
310 Matta, 23/25-28.

konumlarını korumaya çalışmışlardır. İsa, din adamlarına ve Ferisililere bu konuda uyararak, geçmiş atalarının yapmış olduklarının karşılığının olacağını isterlerse kendilerinin de ataları gibi davranıp kendisi ve öğrencilerine aynı muameleyi yapabileceklerini, ancak *"Rabbin adıyla gelene övgüler olsun"* diyerek gerçek bir tövbeye davet etmiştir.[311]İsa'nın ahiret inancı konusunda en net ifadeleri din adamları ve Ferisililer ile hesaplaştığı vaazındadır.

1.8. Sonun Belirtileri

Diğer ilahi dinlerde de insanların gelecekte karşılaşabilecekleri olaylar, sapmalar, saptırılmalar ve kıyamet alametleri konusunda ikazlar bulunmaktadır.[312] Özellikle bu bölümde İsa, kendi ölümünden sonraki dönemlerde vuku bulabilecek olaylar hakkında bilgilendirme yapmıştır. İsa, Tanrı tarafından bildirilmiş olan, kendi akıbetinin bilgisine sahipti. Bundan dolayıdır ki yeryüzündeki tebliğ vazifesini, inanan topluluğu Tanrı egemenliği dediği tevhid inancına çağırmayı ve havarilerini kendi ölümü sonrasına hazırlamak için vaaz sürecini hızlandırmış ve vaaz dilini sertleştirmiştir. Havariler, İsa ile yaşanılan olaylara anlam vermekte zorlandıkları bir süreçte Tapınağın muhteşemliğini ona göstermek istemişlerdir. Ancak İsa, Tapınak dâhil o bölgeyi işaret ederek taş üstünde taş kalmayacağını söylemiştir.[313]İsa bu söylemi ile gelecekte vuku bulacak bir olayı işaret etmiştir. İlerleyen bir zamanda İsa havarileri ile Zeytin Dağında otururlarken, havariler meraklarını yenemeyerek *"Söyle bize, bu dediklerin ne zaman olacak? senin gelişini ve çağın bitimini gösteren belirti ne olacak?"*[314]*diye* sordular. İsa bunun üzerine kıyamet alametleri hakkında onlara şu bilgileri vermiştir. Gelecekte Mesih olduğunu iddia eden birçok kişinin ortaya çıkacağını ve gerçek imanlı kişileri kandırmaya, tevhid inancından saptırmaya çalışacağını ve birçok kişinin de aldanacağını söylemiştir.[315] Yeryüzünde savaşlar çıkacak, devlet devlete, ulus ulusa savaş açacak ancak korkulmaması gerektiğini, bunların vuku bulmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Yer yer kıtlıklar, depremler, salgın hastalıklar, korkunç olaylar ve gökte olağanüstü belirtiler olacağını bütün bunların kıyametten önceki doğum sancıları olduğunu ifade etmiştir.[316] Kıyamete yakın bir

---

311 Matta, 23/29-39.

312 Yeşaya, 3/3-12, 13/5-16, 29/5-6, Zekeriya, 14/1-12, Bkz. En'am, 6/156-158; Enbiya, 21/96-97; Neml, 27/82; Duhan, 44/11-12; Kamer, 54/1-2; Rahman, 55/37.

313 Matta, 23/1-2, Markos, 13/1-2, Luka, 21/5-6.

314 Matta, 23/3, Markos,13/3-4, Luka, 21/7.

315 Matta, 24/4-5, Markos,13/5-6, Luka, 21/8.

316 Matta, 24/6-8, Markos, 13/7-8, Luka, 21/9-11.

zamanda imanlılar sıkıntıya düşecek ve hatta öldürülecekler, Mesih beklentisi ya da Mesih'in adından dolayı başka milletler imanlılardan nefret edecekleri söylemiştir.[317] Birçok sahte peygamberin türeyeceğini ve bu sahte peygamberlerin birçok kimseleri saptıracağını beyan etmiştir. [318]İnsanların arasında sevgisizliğin baş göstereceğini ve bundan dolayı kötülüklerin çoğalacağına işaret etmiştir.[319]

1.9. Bilinmeyen Gün ve Saat

"O günü ve saati, ne gökteki melekler, ne de Oğul bilir; Babadan başka kimse bilmez"[320]

İsa'ya, Havariler ve inanan topluluktan birtakım kimseler tekrar ne zaman geleceği hakkında sorudukları soruya karşılık, onun verdiği cevaptır. İsa bu vaazında Havarilerine ve topluluğa Hz. Nuh'un, Tufan öncesi ve sonrası kıssasını örnek vererek açıklamıştır.[321]İsa, inanan topluluğa ne zaman geleceğini bilmediğini, onların da bilemeyeceği söyleyerek her zaman hazır olmalarını ve dua etmelerini tavsiye etmiştir.[322]İsa vaazını benzetmeler ile anlatmış, Mesih'in gelişine her daim hazırlıklı bulunulması gerektiğini eğer gaflete düşülürse gelecekte pişmanlık duyacaklarını söylemiştir.[323]

Bu bölümde Yahudilerin eskatolojik kıyamet tasavvurlarından önce gelmesini bekledikleri Mesih'in ne zaman geleceği konusunda İsa ve Havarilerinin yaptığı konuşmadır. İlahi kaynaklı dinlerde ve Ortadoğu kökenli felsefi dinlerde Mesih inancı farklı şekillerde bulunmaktadır. Mesih inancını bütün dinlerin ortak inancı biçiminde izah edilecek olursa, kıyamet kopmadan önce Kurtarıcı Mesih (İsa) yeryüzüne tekrar geleceği, Deccal ile mücadele edeceği ve onu yeneceği beklentisidir. Yeryüzünde bin yıl sürecek Tanrı Egemenliğini kurarak, insanların tevhid inancı içinde yaşamalarını refah ve huzuru sağlayacaktır. İlahi ve felsefi dinlerin beklediği Mesih, Deccal ve zaman farklı olsa da ortak bir noktada birleşmektedir. Buda insanlığın ve dünyanın sonunun geleceği eskatolojik düşünce yapısıdır. Yahudilikte yeryüzü krallığına dayalı yani seküler bir

---

317 Matta, 24/9-10, Markos, 13/9, Luka, 12-13.
318 Matta, 24/11, Markos, 13/22.
319 Matta, 24/12.
320 Matta, 24/36, Markos, 13/32, Bkz. A'raf, 7/187; Hac,22/7; Lokman, 31/34; Sebe, 34/29-30.
321 Matta, 24/37-39.
322 Matta, 24/42-44.
323 Matta, 24/43-51.

Kurtarıcı Mesih inancı, İsa sonrası dönem ilk hıristiyanlıkta ise Tanrı krallığının yeryüzünde hâkim olmasına dayalı bir inanca dönüşmüştür.[324]

1.10. Yargı Günü

"İnsanoğlu kendi görkemi içinde bütün melekleriyle birlikte gelince, görkemli tahtına oturacak. Ulusların hepsi O'nun önünde toplanacak, O da koyunları ve keçilerden ayıran bir çoban gibi, insanları birbirinden ayıracak. Koyunları sağına, keçileri soluna alacak."

Yargı günü, ilahi dinlerde kıyametin kopup insanların Tanrı önünde hesap verdiği gün olarak inanılmaktadır. Erken dönem Yahudi inanışında yargı günü Tanrı'nın günü (Day of Yahve)[325] iken, sonraki dönemlerde Yahudilerin ahiret inancındaki değişim ve dönüşüme göre anlam yitimine uğramış bir kavramdır. Erken dönem hıristiyanlıkta Yargı günü, Mesih İsa'nın yeryüzüne gelişi ve Tanrı adına iyi ve kötüleri yargılayarak ayrıştıracağı bir gün olarak inanılmaktadır.

Bu bölümde İsa, Havarileri ve ona inanan topluluğa yeryüzüne gelişini tasvir etmiştir. Büyük hesap günü olarak inanılan kıyamet koptuktan sonra Tanrı huzurunda hesaba verilecek günden önce İsa, yeryüzüne insanoğlu olarak Tanrı katında bulunan melekler ile geleceğini ve küçük bir hesap günü ile iyileri ve kötüleri ayırt edeceğini vaat etmiştir. Bunu da Tanrı adına yaptığını şu sözleri ile belirtmiştir:

"…Sizler Babamın kutsadıkları gelin!... Dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan egemenliği miras alın!"[326]

İsa, iyilerin ve kötülerin nasıl belirlendiğini de açıklamıştır. Kendini örnek vererek insanların birbirine gösterdikleri merhamet ve paylaşımlarının[327] ona gösterilmiş merhamet ve paylaşımlar olarak Tanrı katında kabul edildiğini ifade etmiştir.

1.11. İsa'yı Öldürme Tasarısı

"İki gün sonra Fısıh Bayramı olduğunu biliyorsunuz "dedi, " İnsanoğlu çarmıha gerilmek üzere ele verilecek"[328]

---

[324] Jacques Waardenburg, *"Mesih"*, DİA, Ankara 2004,c.29,s.306-309.
[325] Dictionary of Bible, *"Judgment"*, 2.Edition,1963, Edinburgh, Morrison and Gıbb ltd.s.542.
[326] Matta, 25/34.
[327] Matta, 25/36-45.
[328] Matta, 26/1-2.

Fısıh Bayramı, İsrail oğullarının Mısır'dan, Musa'nın önderliğinde çıkışını ve kölelikten kurtuluşlarını kutladıkları önemli bayramlarından biridir. Bahar mevsiminde Nisan ayının 15 ile 21 tarihleri arasında, bir hafta boyunca kutladıkları mayasız (hamursuz) ekmek adı ile özleştirdikleri özel gündür.[329] İsa, havarilerine yargı günü ile ilgili bilgileri verdikten sonra, sonun başlangıcı olan kendisi ile ilgili akıbet hakkında da bilgi sunmuştur. İsa, havarilerine iki gün sonra çarmıha gerileceğinin haberini vermiştir. Onun bir peygamber olmasından dolayı bu bilgiyi biliyor olması şaşırtıcı değildir. Yahudi din adamları İsa'dan rahatsız olduklarını artık gizlememişlerdir. Baş kâhin ve kentin ileri gelenleri, Kayafa adındaki baş kâhinin sarayında toplanıp, bir hile kurup İsa'yı nasıl tutuklayıp, öldüreceklerinin hesabını yapmışlardır. Ancak Fısıh Bayramı nedeni ile böyle bir olayı gerçekleştirmeden korkmuşlardır. Çünkü Fısıh Bayramı Yahudi inananlar için çok önemli olmakla birlikte, İsa Yeruşalimde peygamber olarak karşılanmıştır. Halkın teveccühünü kazanmış birinin kutsal bir günde cezalandırılması, halkın tapınağa ve din adamlarına karşı tepki oluşturacağı üzerine bu olayı ertelemişlerdir.

1.12. İsa Beytanya'da

İsa, Yeruşalim ve civarında sürekli bir hareketlilik içindeydi. Beytanyan, Zeytin Dağının doğusunda Yeruşalim'e yaklaşık üç km. uzaklıkta bir köydü. İsa, tapınak ve Yeruşalim' in merkezinde bulunmamaya özen gösteriyordu. Çünkü Din adamlarının kendisini öldürmeye teşebbüs ettiklerini ve bunu ilk defa düşünmediklerini biliyordu. Fısıh Bayramından önce Beytanyan'a gidip cüzzamlı Simun'un evine gelerek, havarileri ile orada yemek yedi. Yemek esnasında yanına bir kadın yaklaşarak çok değerli bir yağ olan Hint sümbülü (Nardin yağı) yağı[330] ile İsa'yı mest etmeye başladı. Bu kadın Beytanya'lı Lazarı'ın kız kardeşi Meryem'dir.[331]Meryem değerli bir yağı İsa'nın ayaklarına ve başına sürdü. Bu davranış İsa'nın hoşuna gitmesine rağmen havarileri kadına tepki gösterdiler. Havariler çok değerli olan bu yağı kadının ölçüsüzce kullanmasına kızarak:

"Nedir bu savurganlık… Bu yağ pahalıya satılabilir, parası yoksullara verilebilir" dediler.[332]

---

[329] Mehmet Katar, *"Paskalya"*, DİA, 2007, c.34, s.181-182.
[330] Markos, 14/3.
[331] Yuhanna, 12/3.
[332] Matta, 26/8-9, Markos, 14/4-5, Yuhanna, 12/4-5.

Bu sözleri ile havariler İsa'nın manevi yolculuğunu anlamamışlardı. İsa bu tepkiye karşılık havarilerine:

"Kadını neden üzüyorsunuz? Benim için güzel bir şey yaptı. Yoksullar her zaman aranızdadır, ama ben her zaman aranız da olmayacağım. Kadın bu güzel kokulu yağı, beni gömülmeye hazırlamak için bedenimin üzerine boşalttı."[333] *dedi.*

İsa bu sözleri ile tebliğ görevinin son zamanlarında olduğunu ve havarilerine daha önce üç sefer bildirdiği ölüm hadisesini yinelemiştir. Kadının yaptığı mest onun kutsiyetinin, ölümü ile bir kez daha kutsanmış olduğunu göstermek içindir. Bu davranışın önemini İsa şu sözleri ile vurgulamıştır:

"Size doğrusunu söyleyeyim, bu Müjde dünyanın neresinde duyulursa, bu kadının yaptığı da onun anılması için anlatılacaktır."[334]

İsa bu sözü ile üç şeyin kutsallığına dikkat çekmiştir. İlki kendi ölümünün de mest edilerek kutsanması, ikincisi kadının bu davranışı ile gelecek nesil ve zamanda kutsal sayılması, çünkü mest eden kadın sıradan bir insan ve inanan olarak davranmıştır. Üçüncüsü ise onun mesajlarının yeryüzünde duyulması ile kutsiyet kazanmasıdır.

1.13. Yahuda'nın İhaneti

On iki havarinin, on ikincisi Yahuda İskariot'tur. İsa'ya inananların, onun ihaneti ile ilk travma yaşamalarına neden olan ve İncillerde bahsi geçen kişidir. İncillerde onun ihanetinin anlatıldığı olay dışında kendisi hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Yahuda İskariyot, bir görüşe göre Yahudiye'nin güney bölgesinde bulunan Kariyot kasabasında olduğu için "Kariyotlu Yahuda" manasında İskariyot adı ile anılmıştır. Yahuda İskariyot, havarilerin içinde Celile dışından olan tek havaridir. İskariyot ismi ile ilgili bir diğer görüşte, adı Simon olan Yahudi bir babanın oğlu olarak dönemin Roma İmparatorluğunun siyasi baskısı altında yaşamış olan dini radikal bir gruba aitti. Yahuda'nın ailesi, bu baskılara karşı çetin mücadeleler verdikleri için, Latince 'sicarius' kökenli, 'katil ya da suikastçı' anlamına gelen İskariyot adı ile anılmış olduğudur.[335]

---

333 Matta, 26/10-12, Markos,14/6-8,Yuhanna, 12/7-8.
334 Matta, 26/13, Markos, 14/13.
335 Fethi Ahmet Polat, İncillerde ve İslam Tefsir Geleneğinde Yahuda İskaryot, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstem, yıl:8, sayı 16,2010,s.61-97.

Matta İncilinde Yahuda İskariot'un ihanetini anlatan bölüm çok kısa ve yüzeysel bir şekilde anlatılmıştır. Olay şöyle ifade edilmiştir:

"O sırada On ikiler'den biri-adı Yahuda İskariot olan- baş kâhine giderek-O'nu ele verirsem bana ne verirsiniz? -dedi. Otuz gümüş tartıp ona verdiler. Yahuda o andan itibaren İsa'yı ele vermek için fırsat kollamaya başladı."[336]

Bu bölümün açıklanabilmesi için şu soru sorulması kaçınılmaz olmaktadır. Yahuda İskariot niçin İsa'ya ihanet etmiştir? Amacı ne olabilir? Gerçekten hainlik mi yaptı yoksa tarihsel süreç içerisinde Tanrı'nın takdiri ile işlemesi gereken bir sürecin işlemesine vesilemi oldu? İncillerde Yahuda'nın ihanetini anlatan bölümler de bu sorulara cevap verebilecek açıklamalar bulunmamaktadır. Bu noktada Kanonik İnciller de olmayan cevap Apokrif İnciller arasında yer alan Barnabas incilinde detaylı bir şekilde izah edilmiştir. Barnabas İncilinde anlatılan olay şöyledir. İsa Beytanyan da cüzzamlı Simun'un evine yemek yemek için gitmiştir. Yanında on iki havarisi de vardır. Lazarı'ın kız kardeşi Meryem İsa'yı mest etmek için çok değerli bir yağ ile içeri girmiştir ve İsa'nın ayaklarına ile başına fazlaca sürmüştür. Bahsi geçen Meryem, Mecdelelli Meryem olarak ifade edilmiştir. On ikilerin içinde olan Yahuda İskariot kadına sert bir tepki göstererek bu yağın satılarak fakirlere yardım edilebileceğini söylemiştir. İsa'nın Yahuda İskariot'a verdiği cevap üzerine, onun hesabın bozulması böyle bir ihaneti planladığı anlatılmıştır. Yahuda İskariot, Kanonik İncillerde eli uzun, hırsız gibi tabirlerle nitelendirilmiştir. Barnabas İncilinde ise Yahudilerin ekonomik, zekât ve bağışlar konusunda uyguladıkları ondalık sistem olan bir ifade ile kendisi adına bir bu yağın satışından bir kazanç hesaplamıştır. Baş kâhinden aldığı otuz gümüş ya da otuz dirhem bu yağın ondalığı olarak ifade edilmiştir.[337] Burada aslında Yahuda İskariot'un karakteri hakkında birtakım ipuçları vermektedir. Öncelikle kişisel menfaatini önceleyen, İsa'nın kutsiyetinin ve onun misyonunun farkında olamayışı, bu da sosyal ve kültürel alt yapısının on ikiler içinde olmaya yeterli olup olmadığı, kendisine sunulmuş misyon gereği de davranamadığı şeklinde tahlil edilebilir. Ancak böyle bir şahsiyeti İsa'nın bilmemesi mümkün değildir. Ancak İsa olayın başından sonuna kadar sükûnet içinde bir tavır sergilemiştir. Kanonik

336 Matta, 26/14-16, Markos, 14/10-11, Luka,22/3-6, Yuhanna, 13/26-27.
337 Polat, a.g.e, s. 61-97.

İncillerden Yuhanna İncilinde anlatıldığı şekilde İsa'nın ona verdiği ekmek lokması ile 'Şeytan'ın onun içine girmesinden sebep bu ihaneti yapmıştır.

İster kişisel menfaati için isterse Şeytan tarafından aldatılmış olsun Hıristiyanlık inancında, Yahuda İskariot ihanet eden kişi olarak kabul edilmektedir.

1.14. Fısıh Yemeği

Bu bölüm, tarihsel süreç içinde ve günümüz Hıristiyanlık inancıda çok önemlidir. Tarihsel süreçteki önemi İsa'nın son günlerini anlatan olayları betimlemesi, yaşanan psikolojik ve manevi gücü nasıl ortaya koyduğunu göstermesi, çarmıha gerilme zamanına kadar olacak olaylardan haber vermesidir. Havarileri ile yediği son yemeğin önemli bir ibadet durumuna getirilerek sembolik olarak anlatıldığı bölümdür. Günümüz açısından önemi ise Hristiyan inancına sahip cemaatin, İsa'nın 'Son Akşam Yemeği' ritüelini en temel ibadet biçimi haline getirmiş olmalarıdır. Oysaki İsa'nın Oruç, Namaz, Sadaka şeklinde ibadetlerden de söz ettiği yazılı kaynaklarla sabittir.

Yahudilerin en önemli ve büyük bayramı olan Fısıh Bayramında, İsa ve havarilerinin 'Son Akşam Yemeğini' yedikleri olay şöyle anlatılmıştır: Havariler günün mahiyeti açısından İsa'ya nasıl bir hazırlık yapmalarını, istediğini sormuşlardır. İsa onlara:

"Kente varıp o adamın evine gidin… Ona şöyle deyin-Öğretmen diyor ki, zamanım yaklaştı. Fısıh Bayram'ını öğrencilerim ile senin evinde kutlayacağım."[338]

İsa, havarilerine son akşam yemeğinin nerede ve kimin evinde yiyeceğini belirtmiştir. Ancak ev sahibi konusunda İncillerde herhangi bir açıklayıcı bilgi bulunmaz. Herhangi bir inananın evi mi yoksa İsa'nın yakınlarında olan bir şahsın ev mi bilinmemektedir. İsa, Fısıh Yemeğinde havarilerine önemli mesajlar vermiştir. Öncelikle:

"Size doğrusunu söyleyeyim, sizden biri bana ihanet edecek"[339] demiştir.

Bu söz üzerine havarilerin her biri kendilerinden şüphe duymuş:

"Ya Rab, beni demek istemedin ya!"[340] diyerek kendi aralarında tartışmaya başlamışlardır. İsa, havarilerinin tartışmasına son vermek için:

---

338 Matta, 26/18, Markos,14/13-14, Luka, 22/10-11.
339 Matta, 26/21, Markos,14/18, Luka, 22/22.
340 Matta, 26/22, Markos,14/19, Luka, 22/23.

"Bana ihanet edecek olan, elimdeki ekmeği benimle birlikte sahana batırandır."[341] demiştir.

Yahuda İskariot, İsa'ya kendisini mi kastettiğini sorması üzerine, İsa *"Söylediğin gibidir"*[342] diye cevap vermiştir. Böylece Yahuda İskariot'un ihaneti İsa tarafından da onaylanmış olur. İncillerdeki Yahuda'nın İhaneti bölümü Fısıh Yemeği bölümünden önce olan bir olay olarak yazılı anlatım yapmaktadır. İhanet bölümde Yahuda'nın Baş kâhine gittiği, ücretini aldığı ve İsa'yı ihbar etmek için fırsat kolladığı şeklinde bir anlatım yapılmıştır. Oysaki Fısıh yemeği esnasında İsa'nın havarilerinden birinin ihanet edeceğini söylemesi üzerine Yahuda haberi yokmuş gibi davranmaktadır. Bu soru tekrar sorulabilir Yahuda gerçekten hain miydi? İsa havarilerini hangi kıstasa göre belirlediği İncillerde cevap bulan bir soru olmadığı için, Yahuda İskariot'un hangi vasfına göre havarisi olarak seçtiği bilinmemektedir.

İsa, kendisine yapılacak olan ihaneti şu sözlerle açıklamıştır:

"İnsanoğlu, kendisi için yazılmış olduğu gibi gidiyor, ama İnsanoğluna ihanet edenin vay haline! O adam hiç doğmamış olsaydı, kendisi için daha iyi olurdu."[343]İsa bu sözlerine Yasa Kitabından, Davut'un mezmurundan *"Ekmeğimi yiyen, güvendiğim yakın dostum bile ihanet etti bana"* sözünü referans göstermiştir.[344]

İsa, yemek sırasında şükür ile ekmeği bölüp havarilerine vermiş, *"Alın yiyin, bu benim bedenimdir"*[345]dedikten sonra tekrar şükrederek eline aldığı bir kâse içeceği havarilerine uzatmış *"Her biriniz bundan için. Çünkü bu benim kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaşma kanımdır"*[346] demiştir.

İsa'nın son akşam yemeğinde havarilerine ifade etmiş olduğu bu anlatım gerçekten izahata mecbur bir anlatımdır. İsa, aynı yemek masasında 'İnsanoğlu…'ifadesi kullanmış bir sonraki cümlesinde 'bedenini ekmek, içeceği de kanı 'olan bir anlatım yapmıştır. Bu cümleye gelinceye kadar Matta incilinde kullandığı diğer metaforik anlatımlar aynı düşünce ve aynı dili temsil etmemektedir. İsa ve İsa'dan önceki Musevi-Yahudi inancındaki peygamberlerin kendi bedenleri ile dönüşüm sağlayan bir dil ve üslup

[341] Matta, 26/23, Markos,14/20, Luka, 22/21.
[342] Matta, 26/25.
[343] Matta, 26/24, Markos, 14/21, Luka, 22/22.
[344] Mezmurlar, 41/9.
[345] Matta, 26/26, Markos, 14/22, Luka, 22/19.
[346] Matta, 26/27-28, Markos, 14/23-24, Luka, 22/17-18.

kullanmamışlardır. Bu konuda araştırmacılar iki görüş ortaya koymuşlardır. İlk görüş Doğa dönüşmesi (Transsubtatiation) olup, ikinci görüş ise kişinin tanrı olarak kabul ettiği kişi ya da nesneyi yemesi yani Teofaji (Theos Fagetos)'dir. Bu bölümde bu kavramlar ya da mitolojik olgular tartışma konusu değildir. Ancak İsa niçin böyle bir metaforik anlatım kullanmıştır? temel bir sorudur. Burada da yazılı metinlerin sıhhati konusu soru oluşturmaktadır. Bilinen şey şudur ki günümüz hıristiyan inancının kilisenin yedi sırrından birini Efkaristiya Ayini oluşturmaktadır.[347] Bu ayin gün içinde Kiliseler de birkaç defa düzenlenip, ayini yöneten din adamları tarafından cemaate ekmek şarap ayini düzenlenerek, İsa ile bütünleşmelerine vesile yapmalarıdır.[348]

Hıristiyanlık inancında İsa'nın Son Akşam Yemeğinde söylediği varsayılan bu sözler farklı kilise ve hıristiyan mezhepleri arasında farklı isimler ile telaffuz edilmektedir: Ekmek-Şarap Ayini, Efkaristiya, Son Akşam Yemeği, Rabbin Sofrası ve Missa Ayinidir. Tüm adlandırmalar aynı ayindir.

1.15. Petrus'un İnkârı Önceden Bildiriliyor

İsa havarileri ile yediği son akşam yeğinden sonra Zeytin Dağına doğru gitmiştir.[349]Zeytin Dağında, İsa havarilerine:

"Bu gece hepiniz benden ötürü sendeleyip düşeceksiniz. Çünkü şöyle yazılmıştır: Çobanı vuracağım, sürüdeki koyunları darmadağın olacak.[350]Ama ben dirildikten sonra sizden önce Celile'ye gideceğim."[351] demiştir. Petrus bu duruma tepki göstererek, kendisinin asla İsa'dan dolayı sendeleyip düşmeyeceğini söylemiştir. Ancak İsa ona, gece yarısı horoz ötmeden önce kendisini üç kere inkâr edeceğini bildirmiştir. O gece büyük bir kargaşa yaşanmış ve Petrus farklı kişilere İsa'yı tanımadığını söylemiştir.

1.16. Getsemani Bahçesinde

İsa sonun başlangıcına geldiğini biliyordu. Kendi kederli durumundan havarilerinin onu anlayamadıklarını önemsememişti. Getsemani denen yere Petrus ve Zebedi'nin iki oğlu

---

347 Thomas Michel, Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş, İstanbul,1992, OHAN Basımevi, s.94-95.
348 Şinasi Gündüz, Hıristiyanlık,1.baskı, İstanbul,2006, İSAM, s.143-145.
Mehmet Aydın, Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık, Ankara,1995, TDV, s.77-78.
349 Matta, 26/30, Markos, 14/26, Luka, 22/39.
350 Zekeriya, 13/7
351 Matta, 26/31-32, Markos, 14/27-28.

ile gelmişti. Havarilerinden bir az uzaklaşarak Tanrıya niyaz ve dua için namaz kıldı. İsa Tanrı'ya:

"Mümkünse bu kâse benden uzaklaştırılsın. Yine de benim değil senin dediğin olsun"[352] diye bir yakarış yapmıştır. İsa, bu duasını o gece üç kez yinelemiştir. Havarilerinin uyanık kalmasını istemesine rağmen onlar o gece gaflet uykusuna dalmışlardı. İsa her dua edişinden önce onları uyanık kalmaları için uyarsa da, onlar bu işe güç yettirememişlerdi. Matta İncilinde İsa'nın kullandığı kâse onun içinde bulunduğu keder, sıkıntı, cefa, zulüm, bedel olarak anlam kazanmaktadır.

1.17. İsa Tutuklanıyor

İsa Getsemani Bahçesinde Havarilerine:

"İşte zaman yaklaştı, İnsanoğlu günahkârların eline veriliyor. Kalkın gidelim. İşte bana ihanet eden geldi!"[353]İsa bu sözlerini söylerken Yahuda, Baş kâhinler ve halktan ileri gelenlerden bazılarının göndermiş olduğu kılıçlı sopalı bir grup onları karşıladı. Yahuda'nın Baş kâhinler ile yapmış olduğu anlaşmada *"Kimi öpersem, İsa odur"* sözü ile İsa'ya yaklaşarak *"Selam Rabbi"* diyerek onu öptü.[354]İsa, Yahuda İskariot'un yaptığı hareket ile etrafını kılıçlı sopalı gelen kişiler sarmıştı. Büyük bir kaos ortamında Baş kahinlerden birinin kölesi bu kargaşa içinde kalarak kulağı kılıçla kesilmişti. İsa bu durum üzerine kılıçların kınına konulmasını, bu işi kan dökmeden halledilmesi konusunda uyarıda bulunmuştur. İsa kendisine haydut muamelesi yapılmaması gerektiğini, her gün tapınakta olduğunu insanlara vazettiğini söyleyerek bu yaşananların kendisinden önceki peygamberlerin sözlerinin yerine gelmesi gerektiğini ve Kutsal Yasaların gerçekleşmesi için yaşandığını söylemiştir. İsa bu olayda kendisi için kullandığı İnsanoğlu ve bir peygamber sorumluluğunda davranmıştır. Kendisinin gücü ve kudretinin Baba (Abba) diye seslendiği Tanrıya ait olduğunu ortaya koymuştur.[355]

---

[352] Matta, 26/39, Markos,14/35, Luka, 22/41-42.
[353] Matta, 26/45-46, Markos, 14/41-42.
[354] Matta, 26/48, Markos, 14/44-45.
[355] Matta, 26/53.

1.18. İsa Yüksek Kurulun Önünde

Yüksek Kurul, Kohenlerin görevleri arasında yer alan yargılama işini yaptıkları dini bir mahkemedir.[356]Diğer bir adı Sanhedrin'dir. İsa o gece Getsemani Bahçesinde tutuklanarak baş kâhin Kayafa'nın olduğu yere götürülmüştü. Kayafa ve diğer din adamları onu yargılamaya başlamışlardı. Petrus'ta İsa'nın yargılanmasını izleyenlerden biriydi. Yahudi din adamlarının İsa'yı yargılamak istemelerinin birkaç nedeni vardı: kurtarıcı bir Mesih ya da peygamber bekliyorlardı ama İsa onların bekledikleri kurtarıcı Mesih ya da peygamber kıstaslarına uymamıştı. Bir diğer neden ise İsa, Musevi-Yahudi inancındaki büyük yozlaşmayı öyle bir sert dille eleştirmiştir ki Kohenler ve Tapınak görevlileri bundan çok rahatsız olmuşlardı. Aynı zamanda İsa'nın sert eleştirileri inançlı Yahudileri etkiliyor ve Tapınağın rutin işleyişi değişmişti. Kohenlerin şahsi çıkarları zedelenmişti. Bundan dolayı Kohenler kendi hesaplarınca İsa'yı ölüm cezasına çarptırmak için her türlü hileye başvurmuşlardı. Yalancı şahitler ile ona iftira atarak bu işi yapamayacaklarını anlamış ve İsa'ya şu soruyu yöneltmişlerdi:

"Yaşayan Tanrı adına ant içmeni buyuruyorum, söyle bize, Tanrı'nın oğlu Mesih sen misin?" [357] Dediklerinde, İsa onlara *"Söylediğin gibidir"*[358] diye karşılık vermişti. İsa'nın vermiş olduğu cevaba ilave olarak *"Üstelik size şunu söyleyeyim, bundan sonra İnsanoğlunun, Kudretli olanın sağında oturduğunu ve göğün bulutları üzerinde geldiğini göreceksiniz."* [359] Demiştir. Ancak bu cevap Yüksek Kurul üyelerini ve baş kâhini çok kızdırmış, İsa'nın Tanrının sağında oturacağını söylemesini dinen küfür saymışlardı. Buda İsa'nın ölüm cezasına çarptırılması için onlar açısından yeterli bir neden olarak görmüşlerdi. İsa kendisine karşı yapılan haksızlık, iftira, sözlü şiddet ve hatta fiziksel şiddete karşı derin bir sükûnet ve sabır içinde davranmıştı. Ancak Sanhedrin Kurulu İsa'nın ölüm cezasına çarptırmak istese de dönemin siyasi otoritesinin onayı gerekliydi.

1.19. Petrus İsa'yı İnkâr Ediyor

Matta İncilinin bu bölümü o gece yaşanan olayın hikâye kısmını oluşturmaktadır. Bu bölüm İsa'nın haber verdiği olayların vuku bulmasıdır. İsa, son akşam yemeğinde Petrus için söylemiş olduğu 'bu gece horoz ötmeden beni üç kere inkâr edeceksin' sözü, onun

---

[356] Güngör, a.g.e, s.193-218.
[357] Matta, 26/63, Markos, 14/61, Luka, 22/67.
[358] Matta, 26/64, Markos, 14/62.
[359] Matta, 26/64, Markos, 14/62.

Sanhedrin de yargılanması ile gerçekleşmiştir. Petrus, İsa'nın yargılanması esnasında yanına yaklaşan bir kadın tarafından tanını ve Celileli İsa'nın yanında olmakla ithaf etmiştir. Petrus herkesin önünde 'Neden söz ettiğinizi anlamıyorum' diyerek ilk inkârı gerçekleştirmiştir. Olayın telaşı içerisinde dışarı çıkan Petrus, bir başka kadının 'Bu adam Nasıralı İsa ile birlikteydi' ithamı ile 'Ben o adamı tanımıyorum' diyerek ikinci inkârını yapmıştı. Petrus'un davranışları sıkıntılı, panik ve şaşkınlık içendeydi. Onun bu davranışları etrafta bulunan kalabalığın dikkatini çekmiş ve 'Gerçekten sen onlardansın, konuşman seni ele veriyor' dediler. Bu itham üzerine Petrus lanet okuyarak ve yemin ederek 'o adamı tanımıyorum' demiştir. Tam o anda horoz ötmüştür. Petrus bunu üzerine İsa'nın sözlerini anımsayarak derin bir kedere bürünmüştür.

1.20. Yahuda Kendini Asıyor

İsa gece tutuklanmış, yargılanmış, ölüm cezasına çarptırılması konusunda baş kâhinler ve halkın ileri gelenleri anlaşmışlardı. Sabah infazı gerçekleştirmek için onu Vali Pilatus'un huzuruna çıkarmışlardı. Bu olay üzerine Yahuda İskariot yaşanan olaya sebep olmasından dolayı büyük bir pişmanlık içerisinde pazarlık yaptığı din adamlarına gitmişti. Aldığı otuz gümüşü baş kâhin ve yanında bulunanlara iade ederek 'ben suçsuz birbirini ele vermekle günah işledim' diyerek pişmanlığını ve üzüntüsünü hafifletebileceğini düşünmüştü. Ancak Yahuda İskariot'un pazarlık yaptığı kişiler amacına ulaşmış olmanın gururu ile 'bundan bize ne! Onu sen düşün' diyerek, onu birlikte yaptıkları kötülük karşısında yalnız bırakmışlardı. Bu olay üzerine Yahuda İskariot, elindeki otuz gümüşü Tapınağın avlusuna atarak oradan ayrılmış ve kendini asarak yaşamına son vermiştir.

Paraları toplayan din adamları, kan bedeli olan bu parayı Tapınağın kasasına koymak istemediler. Yabancıların gömülmesi için Çömlekçi Tarlasını alarak mezarlık yapılmasına karar verdiler. Bu mezarlığın diğer adı 'Kan Tarlası' dır.[360]

Bu hikâyede Yahudi din adamlarının yozlaşmalarının nirengi noktasındaki en temel çıkarımdır. İnciller İsa'nın yaşamı ve mesajlarının bir bütünü olarak değerlendirilmesi dışında, Yahudi toplumunun sosyo-kültürel yapısının, eğitim düzeylerinin ve anlama biçimlerinin eksikliğini ortaya koymakla birlikte din adamlarının bu toplumsal yapının

---

[360] Zekeriya, 11/12-13.

içinde bulunduğu durumu kendi lehlerine çevirmiş olmalarının da bir değerlendirilmesidir.

1.21. İsa Vali Pilatus'un Önünde

İsa'nın yargılanma sürecinin ikinci aşaması Roma İmparatorluğunun siyasi temsilcisi Vali Pilatus'un karşısında gerçekleşmiştir. Pilatus, İsa'yı yargılama konusunda pek istekli olmadığı şu tavırlarından anlaşılmaktadır. O, İsa'ya hiçbir suçlama yöneltmeyip başkalarının İsa hakkındaki suçlamalarını, İsa'ya sormuştur. İsa bunların hiçbirine yanıt vermemişti. Pilatus gerek İsa'yı tehlikeli ve suçlu bulmamasından gerekse kendi eşinin rüyasında İsa'yı görmesinden dolayı ona bir şey yapmamasını istemesi üzerine, İsa'yı ölüm cezasına çarptırmakta isteksizdir. Bundan dolayıdır ki Pilatus yargılamayı halkın önünde yapmış ve İsa'nın çarmıha gerilmesini Yahudiye halkına bırakmıştır.

Yahudiye bölgesinde Fısıh Bayramında mahkûm serbest bırakmak bir gelenek olduğu için Pilatus halka Barabba mı İsa'yı mı serbest bırakılmasını istediklerini sormuştur. Barabba kentte ufak bir ayaklanma çıkarmış ve bir kişinin ölümüne neden olduğu için tutuklanmış bir suçludur. Halk Barabba'yı tercih edince, Pilatus ellerini bir kâse içinde yıkayarak[361] halkın isteğini karara bağlamıştır. Pilatus'un ellerini yıkaması Roma değil bir Yahudi geleneğidir. Bu olayda Yahudi din adamları ve Vali Pilatus tarihi bir sorumluluğu karşılıklı birbirlerinin üzerine bırakmanın şartlarını zorlamışlardı. Bu olayın etkisi Hristiyanlık tarihi boyunca tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmanın temel sorusu 'İsa'yı kim çarmıha gerdi?' idi. Pilatus, Yahudiye halkının *"O'nun kanının sorumluluğu bizim ve çocuklarımızın üzerine olsun!"*[362] nidaları üzerine İsa'yı çarmıha gerilmek üzere askerlere teslim etmiştir.

1.22. İsa'nın Çarmıha Gerilmesi, Ölümü ve Gömülmesi

Askerlere teslim edilen İsa, topluluk önünde büyük hakaret, aşağılanma ve fiziksel şiddete maruz kalmıştır. İsa'nın çarmıhı, Simun adında bir Kireneli kişiye taşıtılmıştı. Golgota yani Kafatası bölgesine geldiklerinde İsa'ya ödle karışık bir şarap vermek istemişler ancak İsa öd tadını aldığı için bunu içmemişti. İsa çarmıha gerildiğinde onunla birlikte, biri sağında biri solunda olan iki adi suçlu ile birlikte çarmıha gerilmişti. Bu onu

[361] Yasanın Tekrarı, 21/6-8.
[362] Matta, 27/25.

da adi bir suçlu olarak göstermek için yapılmıştı. İsa yaşamı ve mesajını yaydığı dönemde kendisine hiçbir zaman 'Tanrı oğlu' demediği halde, etrafındaki kalabalık ve din adamları onu 'Hadi Tanrı oğluysan çarmıhtan in!' gibi alaylı konuşmalar ile itham etmişlerdi.

Hristiyan inancına göre İsa çarmıhta son nefesini verirken, öğlen on ikiden üçe kadar ülkenin üzerine büyük bir kara bulut kaplamıştı. İsa saat üç civarında Tanrıya'ya seslenerek *"Tanrım Tanrım beni neden terk ettin?"*[363] diye nida etmişti. İsa'nın son nefesini verdiğinde ülkede birçok olağan üstü olayın olduğu tasvir edilmiştir: ölülerin mezardan çıkması, yer sarsılması, Tapınaktaki perdenin ikiye bölünmesi gibi.[364]Bu olaylar karşısında çarmıhtaki İsa'yı bekleyen askerler ve onların rütbelisi olan Yüzbaşı dehşete kapılmışlar, onun için 'Gerçekten Tanrının oğluydu' diyerek pişman olmuşlardır. Golgota tepesi de İsa'nın takipçileri ve ona karşı olanların oluşturduğu bir kalabalık oluşmuştu. Bunların arasında İsa'nın annesi Meryem, Mecdelelli Meryem, Yakup ve Yuhanna'nın annesi Meryem ve Zebedi oğullarının annesi idi.

İsa'nın çarmıhta ölmüş olduğu kesinleşince onun cenazesini Aramatyalı Yusuf adında bir kişi Pilatus'tan istemişti. Pilatus cenazenin alınıp, gömülmesine izin verdikten sonra İsa'yı temiz keten beze sarıp, Yusuf kendi adına oydurduğu mağara mezara defnetti. İsa mağara mezara konulurken Mecdelelli Meryem ve diğer Meryem isimli kadınlarda şahit olmuşlardı.

Ancak İsa'nın çarmıhta ölüm cezasına çarptırılması ve ölmesi Ferisilileri ve ondan rahatsızlık duyan kentin ileri gelenleri için yeterli olmamıştı. Bu kişiler Pilatus'a giderek İsa'nın vazettiği dönemde 'ölümden dirileceğine ya da öldükten üç gün sonra dirileceğini' söylediğini, bundan dolayı onun takipçilerinin herhangi bir olaya mahal vermemeleri için mağara mezarını Roma askerleri ile gözetlenmesini istemişlerdir. Pilatus bu isteği geri çevirmeyip gereğini yapmıştır.

Bu bölüm İsa'nın, doğumuyla, yaşamıyla ve ölümü döneminde anlaşılamamış bir peygamber olduğunu göstermektedir. O, kendi ifadesi ile İnsanoğlu İsa, peygamber İsa ve Baba dediği Tanrı tarafından kutsanmış, seçilmiş yani mest edilmiş bir İsa'dır. İsa'nın Kutsal Ruh'un bir tecellisi olması yeryüzünde Tanrı'nın ilk örneği değildir. Âdem de aynı

---

[363] Matta, 27/46.
[364] Çıkış, 26/31-33.

yaratılış ile yaratılmıştır. Âdem bakir topraktan, İsa ise bakire bir kadın vesile kılınarak dünya'ya gelmiştir.

2. İSA'NIN ÖLÜMDEN DİRİLİŞİ

Matta İncili İsa'nın ölümden dirilişi babı ile sonlanmaktadır. Bu bölüm bir hikâye ile başlamaktadır. İsa'nın çarmıhta ölümü ve cenazesinin bir mağra'ya defnedilişinden sonra Şabat günü (Cumartesi) takip eden haftanın ilk günü olan pazartesi, Mecdeli Meryem, annesi Meryem, Yakup ve Yuhanna'nın annesi Meryem ve Zebedi oğullarının annesi Meryem mezar mağara'yı ziyaret etmek istemişlerdir. Ancak mağara'ya yaklaştıklarında bir deprem olmuş ve mağara kapısındaki büyük taşın açık olduğunu görmüşlerdir. Burada bir melek tarafından karşılandıkları ve meleğin İsa'nın cesedinin mağarada olmadığı onun dirildiği ifade etmiştir. Bu konuşma üzerine kadınlar oradan havarilere haber vermek için ayrıldıklarında yolda İsa (a.s) ile karşılaşmışlardır. İsa onlara:

"Selam! Korkmayın! gidip kardeşlerime haber verin, Celile'ye gitsinler, beni orada görecekler."[365] demiştir.

Markos ve Luka İncilinde bu sözler mağara kapısında kadınları karşılayan adam siluetindeki meleğin söylediği yazmaktadır. Ancak Matta İncilinde İsa'nın ifadesi olarak yer almıştır.

İsa'nın ölümden dirilme hadisesi, geçmişten günümüze ilahi dinlerin tartıştığı bir polemik konusudur. Gerek Hıristiyanlıkta gerekse Müslümanlıkta İsa'nın ölümden dirilişine farklı bakış açıları ile yorumlar getirilmiştir. Hıristiyan âlimler İsa'nın ölümden dirilişini iki şekilde yorumlamışlardır. İlki İsa çarmıhta ölmüş ve daha sonra ruh ve beden olarak dirilmiştir. Bu görüş Hıristiyan inancının resmi inancıdır(Credo).İkinci Hıristiyan görüş ise İsa çarmıhta ölmediği yönündedir.[366] Hıristiyanlıkta İsa'nın çarmıh hadisesi ve ölümden dirilişi olgusu günümüze kadar ilk hıristiyan görüş çerçevesinde kabul edilmekte ve inanılmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde yapılmış olan tüm tartışmalar bu anlayıştan öteye geçememiştir. Geçmişten günümüze Müslümanlıkta da İsa'nın akıbeti konusu hakkında birçok görüş ortaya konmuştur. Bu görüşler İsa'ya ulûhiyet atfedilmesi çerçevesinde olup bazı Müslüman âlimler ulûhiyet atfedilmesini reddetmişler ancak

---

[365] Matta, 28/9-10.

[366] Hüseyin Aydın, Kur'an Bütünlüğü Açısından Hz. İsa'nın Akıbeti Meselesi, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kelam Araştırmaları Dergisi,2008, 6:2, s.17-46.

İsa'nın kıyametin yaklaştığı bir dönemde tekrar yeryüzüne ineceğini kabul etmişlerdir. Diğer Müslüman âlimler ise Kur'an-ı Kerimde İsa ile ilgili ayet[367] ışığında İsa'nın çarmıha gerilmediğini ve orada ölmediğini, bu nedenle ölümden dirilme hadisesinin de olmadığına dair görüşler ortaya koymuşlardır.[368]Bu konu her iki ilahi din açısından da yoruma açık bir konu olarak önemini korumaktadır.

Konuyla ilgili cevaplanmamış sorularımızın kalmasındaki neden İsa'nın Çarmıh hadisesi ve ölümden dirilişi bir inanç meselesi olmasından dolayıdır.

[367] Bkz. Nisa,4/156-157.

[368] Mahmut Aydın, Samsun'da Kur'an Günleri, XI. Kur'an Sempozyumu, Kur'an ve Risalet,1.baskı, Samsun Fecr Yayınları,2008, s.226.

3. KİLİSE BABALARI ÖRNEĞİNDE MATTA İNCİLİ TAHLİLİ

Kilise babalarından olan Origenes (M.S.185-254), Hristiyanlığın daha ilk yüzyılında Matta İncilinin tefsirini yaparak Hıristiyan doktrinine katkı sunmuştur. Bu eserinde Origenes, İsa'nın vaazlarından bazı cümleleri ve cümlelerin içinde geçen kavramların hangi mesajları içerdiğine yönelik yorumlar yapmıştır. Origenes, Matta İncilinin kaleme alındığı ve kiliselerde vaaz edildiği dönem ile yakın tarih içerisinde olmasından dolayı kutsal metinde kullanılan kavramların o dönem içinde hangi pratik anlamlara sahip olduğuna aşinadır. Bundan dolayıdır ki kavramların lafzi manalarını açıklama üzerine bir yorum yapmakla birlikte başka bir anlamı varsa da bunun Mesih İsa ve Tanrı katında bilinebileceğini vurgulamıştır. Örneğin, İsa'nın vaazlarında kullandığı *"arkamdan gelin, arkamdan çekilin, çarmıhını yüklenip ardımdan gelsin"* cümlelerindeki 'ardım, arkam' gibi kelimelerin lafzi anlamları dışında, Tanrının ve İsa Mesih'in ardında olmayı özel bir statü ile açıklamıştır. Bir diğer örnek ise İsa'nın Petrus ile yaşadığı diyalogda, Petrus'a öfke ile *"Çekil ardımdan Şeytan!"* cümlesindeki şeytanın İbranice 'düşman' manasında olduğunu, İsa'nın kutsallığının yanında onun sadık bir takipçisi olan Petrus'a 'Şeytan' kelimesini iblis anlamında kullanmayacağını açıklamıştır. Origenes'in, Matta İncilini tefsir ettiği kitabının bazı bölümleri günümüze ulaşmamıştır. Mevcut bölümlerde Eski Ahit, Luka ve Yuhanna İnciline atıfta bulunmuştur.[369]

Bir diğer öncülerden olan Aziz John Chrysostom (M.S.347-407), kilisede cemaate yapmış olduğu vaazlarını topladığı 'Matta İncili Yorumu' adlı eserinde İsa'nın mesajını ortaya koymuştur. Aziz John, kitabında olayları ve İsa'nın sözlerini açıklamaya çalışmıştır. Ancak İsa'yı ve sözlerini ne kadar anladığı ve açıkladığı tartışma konusudur. Çünkü kitabın başlangıcında 'Tanrı insan oldu, insan da Tanrı' diye bir cümlesi İsa'nın 'Tanrı Egemenliği' sözünü yeryüzü Tanrılığı olarak anladığı ve Helenistik kültürün Tanrı anlayışının izlerini sürdüğü anlaşılmaktadır. İsa'nın Tanrının insan bedeninde cisimleştiğini ama aynı zamanda, onun Tanrının oğlu olduğunu izah etmeye çalışmıştır.[370]Aziz John, yazılı metinler hakkında aslında bu metinlere ihtiyaçları

---

[369] www.ccel.org, Christian Classics, Ethereal Library, e-book: Orignes, Origene's Commentary on the Gospel of Matthew, edit. John Patrick, ABD. (26.01.2022)

[370] www.ccel.org, Christian Classics, Ethereal Library, e-book: John Chrysostom, The Homilies of St. John Chrysostom On The Gospel Of St. Matthew, Edition. George Prevost, Baronet, M.A. Of Oriel Colege, Oxford,1842,Londra.(26.01.2022)

olmadığını, bu metinlerin ikincil kaynak olduğunu belirtmiş; Ruh'la birlikte olmanın ve bütünleşmenin gerçek bir iman olduğunu söylemiştir. Kutsal Ruh olarak tabir ettiği olgu Tanrı-insan olan, yeryüzünde tecelli eden bedenleşmiş Tanrı Ruhu'dur. Aziz John'un bu yorumu litürjik bir yorum olup, insanların sorgulamadan inanmaları gerektiğini vurgulamıştır. Ruh'un lütfu ile yaşamayı becerememenin kötülük olduğunu yorumlamıştır. Bundan dolayı yazılı kaynaklara da aynı samimiyetsizlikle yaklaşılmaması konusunda uyarmıştır.

Aziz John, Eski ve Yeni Ahit'in veriliş şekline göre bir tasnif yapmıştır. Eski Ahit'i Firavun ve askerlerinin yok edilmesinden sonra, Sina çölünde, gök gürlemesi ve büyük şimşekler altında, Musa'nın bulutların derinlikleri içinde elinde on emrin yazılı olduğu taş tabletler olarak verildiğini tasvir etmiştir. Oysa ki Yeni Ahit'in ne bir çöl, ne bir gök gürlemesine ne de bir bulut içinden çıkıp gelen herhangi birinin elinde olmadığını, bir evde herkesin sessizlik içinde olduğu ve oturduğu bir anda her şeyin olduğu şeklinde betimlemiştir. Aziz John, Eski Ahit'in daha karizmatik, itaatkâr ve daha somut olduğunu, Yeni Ahit'in ise İsa'da bedenleştiğini anlatmıştır. Aziz John'a göre de İsa, Hıristiyan inananlar için Tanrının yeryüzündeki kelamıdır. İsa, yeryüzünde yok edici, cezalandırıcı, günahları bağışlayan 'doğruluk, kutsallık ve kurtuluş" tur. Aziz John, İsa'yı Tanrının oğlu olarak tanımlamış, Tanrının yeryüzündeki mirası ile Tanrının insan doğası ile uzlaştığı 'Söz' olduğunu ifade etmiştir. Aziz John Matta İncili yorumunda Yeryüzünde Tanrı, cennette insan olan İsa'nın, kendi gelişi ile cennet kapılarının açıldığını, lanetin silindiğini, günahın insanların yolundan çekildiğini hatta kovulduğunu, hakikatin geri döndüğünü ve tanrısallık sözünün yeryüzüne inmiş olduğunu açıklamıştır.

Tanrı, İbrahim Peygamber ile başlayıp Musa önderliğinde İsrailoğullarına kendisinin mutlak güç ve kudret olduğunu, başka putlar ve ilahlar edinilmemesini, kısaca yeryüzünde tevhid inancını yerleştirmek için aracı peygamberler göndermiştir. Yahudilerin, tarihsel süreç içerisinde göstermiş oldukları tevhid inancına dair zayıflıkları, onların imanlarında ve zihinsel yapılarında dönüşüm oluşturmuştur. Bu iman ve zihinsel yapı ilk Yahudi-Hristiyanların, İsa'nın Tanrı tarafından yaradılışını, mucizelerini, ahlak üzerine bir din vaaz ettiğini yorumlayamadıklarını ortaya koymuştur. Bu sebepledir ki Aziz John'un yapmış olduğu vaazlarda Matta İncilini bu minvalde yorumladığı görülmüştür.

İlk dönem Hıristiyanlık diyebileceğimiz II. yüzyılın başlarından itibaren Hıristiyanlar kutsal metinleri, kiliseleri ve din adamları ile bir bütün şeklinde organize olma çabası içine girmişlerdir. Kilise Babaları olarak isimlendirilen Latin ve Grek teologlar Hıristiyanlığın doğuşundan itibaren süregelen cevaplanması elzem soruları cevaplama adına kutsal metinleri yorumlamaya çalışmışlardır. Hıristiyanlıktaki temel sorular Tanrı, İsa ve Kutsal Ruh'un yapısı ve konumları idi. 325 İznik Konsili ve sonrasındaki konsillerde tartışılan konular aslında hıristiyanlığın ilk dönemlerinde kilise babalarının ve büyük kilise olarak adlandırılan Antakya, İskenderiye, Grek ve Roma Piskoposlarının yaptıkları yorumların bir tezahürüydü. Kiliselerin ve piskoposların bu farklı düşünceleri, İncillerin kaleme alınış tarzları ve üslupları ile ilgiliydi. Çünkü dört incil de yazarları tarafından farklı dil ve üslup ile hitap edecekleri kitlenin duygu, düşünce ve değer yapısı göz önüne alınarak yazılmışlardı.

SONUÇ

Çalışmamızın başlangıcında I. yüzyıl ve öncesindeki Yahudi tarihini incelememiz önem arz etmiştir. İbrahim (a.s)'dan Süleyman (a.s)'a kadar olan sürede Yahudilerin yaşamış oldukları değişim ve dönüşümler ortaya konulmuştur. İbrahim Peygamber ile İbrani olan etnik bir kavimden Yeruşalim'e yerleştiklerinde dini ve siyası bir millete dönüşen Yahudiler anlatılmıştır. Tevrat'taki yazılı tarihlerine göre Yahudilerin Mısır'dan çıkışları ile başlayan resmi tarihleri günümüze kadar etkisi süregelen zihinsel bir yapının oluşmasında önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. Yahudilerin kendilerine vaat edilen toprakları sahiplenmeleri ve korumaları adına verdikleri dini, fikri ve siyasi mücadeleler sonucu İbrahim Peygamberden Süleyman Peygambere kadar süregelen tevhid inancı zaman zaman bozulmalara uğramış olup yeryüzü krallığı adı altında kral-peygamber olan Mesih beklentisi inanç temeline oturtulmuştur. Yahudilerin beklediği Mesih Davut peygamber soyundan ve Süleyman gibi muhteşem bir kral olan beşerdi. Yahudiler Mesih beklentisi içerisinde bir yaşam sürerken, Roma İmparatorluğunun yönetimi ve baskısı altındalardı. M.Ö. II. yüzyılda Yahudilerin beklediği Mesih Celile bölgesinde Beytüllahim'de dünyaya gelmişti. Bu ilk bölümde kronolojik bir tarihsel süreç verilmekle, Matta İncilini tahlil etmeden önce tarihsel bir arka plan oluşturmak hedeflenmiştir.

Matta İncili İsa'nın, Havari Matta'nın gözünden aktarılan hayatını anlatmaktadır. Onun nesebi, doğumu, yaşamı, öğretileri, ölümü ve dirilişi tahlil edilmiştir. Yahudilikte, kutsal metinlerin peygamberlerin soy silsilesi ile başlama yöntemi bir Tevrat yazım geleneğidir. Havari Matta da kaleme aldığı İncil'e bu geleneğe uygun bir giriş ile başlamıştır. Havari Matta, İsa'nın peygamberliğinin başından ölümden dirilişine kadar olan süreçte yanında olan, ona iman eden ve birinci elden tanık olan kişidir. Yahudi olduğu için bu tanıklığını kaleme alırken Yahudi düşünce tarzı ve beklentilerini göz önüne alarak aktarmıştır. Yahudilerin beklentisi İsa'nın Davut soyundan gelecek olan bir Mesih olmasıdır. Bundan dolayı Matta İncili'nde İsa'nın soyu Meryem'in nişanlısı Yusuf'a dayandırılmaktadır. Ancak aynı bapta İsa'nın bakire Meryem'den kutsal ruh aracılığı ile babasız dünyaya gelişi de belirtilmektedir. Bu çelişkiyi açıklayacak herhangi bir başka pasaj bulunmamaktadır.

İsa, Yahudi toplumunun beklediği ancak kabul etmedikleri bir Yahudi peygamberdir. İsa'yı kabul etmemelerinin nedenlerinden biri Davut ve Süleyman peygamber gibi ihtişamlı, karizmatik, güçlü özelliklere sahip olmamasıdır. Onlara göre İsa, Celile bölgesinden Nasıralı bir marangozun oğludur. Yahudilerin bu bakış açısı onların peygamberlik anlayışının bir göstergesidir.

Matta İncili'nde İsa'nın tebliğ sürecine başlamadan önce vaftiz olması ve Vaftizci Yahya ile ilişkisi ortaya konmuştur. İsa'nın, Zekeriya peygamberin oğlu Yahya tarafından vaftiz edilmesi onun ikinci kez kutsal ruh ile güçlendirilmesinin anlatımıdır. Bu vaftiz olayından sonra peygamberlik görevine başlayan İsa yaşadığı Celile bölgesindeki yerleşim yerlerinde tebliğini yapmıştır. Matta İncili'nde İsa'nın asıl tebliği meşhur Dağdaki Vaazı ile başlamaktadır. Bu vaazda İsa, etrafında oluşan inananlar topluluğunu önce umutlu olmaya sonrasında da Tanrı'nın varlığı ve birliğine inanmaya davet etmiştir. Bu bağlamda bir peygamberin yapması gereken ilk tebliğini gerçekleştirmiştir. İsa tüm vaazlarında "Tanrı egemenliği" dediği Tanrının hâkimiyetine teslimiyeti vurgulamıştır. Yahudi toplumunun tarihsel süreç içerisinde yaşadıkları olaylar tevhid inancında zayıflıklara, dini ritüellerin deformasyonuna, Musa şeriatındaki uygulamaların ve ahlak kurallarının yozlaşmasına sebep olmuştur. İsa, Yahudi toplumunda yaşanan bu yozlaşmalara karşılık yapmaları gerekenleri onlara benzetmeler üzerinden anlatmıştır. İsa, "dinin ahlak üzerine bina edilmesi gerekir" ilkesi çerçevesinde bir din vaaz etmeye çalışmıştır.

Tanrı tarafından tüm peygamberlere verilen mucize gösterme yetisi İsa(a.s)'ya da verilmiştir. İsa'nın ölüleri diriltmesi, âmâların gözlerini açması, cüzzamlıları iyileştirmesi ve diğer mucizeleri Yahudi toplumu içinde büyük bir hayrete ve ona iman etmelerine vesile olmuştur. İsa gösterdiği mucizelerin bu noktada yanlış yorumlanmasını, kendisinin yanlış tanımlanmasını önlemek ve Yahudilerin Mesih anlayışını bildiği için ısrarla kendisini insanoğlu ve peygamber olarak tanımlayan bir dil kullanmıştır. Matta İncili'nde İsa'nın kendisini Tanrı oğlu ve Mesih olarak tanımlayan sözlerden kaçındığı vurgulanmıştır. Ancak çevresinde sürekli Tanrı oğlu ve Mesih olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu sorgulamadan anlaşılacağı üzere Yahudilerin bir peygamber için Tanrı oğlu kavramını kullanmaları onların tevhit inancı açısından hiçbir sakınca barındırmamaktadır. Onlar bu ifadeyi geçmişte Ezra/Üzeyir peygamber ve başka peygamberler için de kullanmışlardır. Yahudiler için bu ifade seküler bir kavramdan öte geçememiştir. Burada Yahudilerin Mesih anlayışı İsa'nın en çok sorgulandığı olgulardan

biridir. Çünkü Yahudiler seküler bir Mesih beklemektedirler. Oysa ki Matta İncili'nde İsa'ya ilk inananların Mesih anlayışlarının farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. İsa'nın çarmıh hadisesi ve ölümden dirilişi bu Mesih anlayışını ulûhiyet ile ortaya konmaktadır.

İsa'ya Tanrı oğlu ya da Tanrılık izafe edilmesi ölümünden sonra gerçekleşmiştir. Kur'an-ı Kerim'de geçen bir ifade ile *"…aralarında olduğum sürece onlara şahit idim, fakat sen beni vefat ettirince onları gözetleyen yalnız sen oldun. Sen her şeyi görensin."*[371] İsa'nın bu sözleri günümüz kutsal metinlerinde yazılanları açıklamaktadır. Yaşamı boyunca Meryem oğlu İsa olan ve peygamberliği süresince kendisinden insanoğlu ve bir elçi olarak söz eden İsa peygamberin kutsal metinlerde Tanrı-insan konumuna yerleştirilmiş olduğunu görmekteyiz. Günümüz Hıristiyanlık inancı açısından da en sıkıntılı durum İsa'nın ontolojik yapısı hakkında dogmatik bir inanç sistemi içerisinde olmasıdır.

İsa vaazlarının büyük bir bölümünü Celile bölgesi ve civarında yapmıştır. Havarilerini de bu bölgeden seçmiştir. Sadece Yahuda İskariyot Celile bölgesinden değildir. Matta İncili ve diğer sinoptik İncillerde İsa'nın havarilerini hangi kıstaslara göre belirlediği cevaplanması gereken sorular arasında kalmıştır.

İsa, Yeruşalim'e girişi ile tapınakta ilk değişim hareketini başlatmıştır. Tapınağı amacı dışına çıkaran din adamlarına karşı çok sert bir dil ile karşı çıkmış ve tapınağı kirlettikleri gerekçesiyle onlara ithamda bulunmuştur. Şeriatı yıkmaya değil uygulamaya geldiğini daha en başta belirtmiştir. Bundan dolayı din adamları tarafından bozulduğunu ifade ettiği şeriatı yeniden uygulamaya koyacağını ve dini ritüellerin uygulandığı en temel yer olan tapınağı arındıracağını açıklamıştır. İsa'nın bir beşer ve peygamber olarak dinin kutsal değerleri için mücadele ettiği görülmektedir. Tabii bu olayların İsa için sonun başlangıcı olduğu ve hem siyasi hem de dini çevreler tarafından ona karşı yok edilme planlarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Yeruşalim'de dini ve siyasi otoritelerin onu ortadan kaldırmaya yönelik hazırladıkları, yargılama süreci sonucu çarmıh hadisesi vuku bulmuştur. Çarmıh hadisesi, İsa'ya inananlar için artık eski Yahudi inancından tamamen ayrılmayı sağlayan bir olay olarak iman ve inanç değeri haline getirilmiştir.

İsa'nın çarmıha gerilmesi, Yahudilikteki asli günah inancının yıkıldığı bir olaydır. Çünkü İsa'ya ilk inananlar için İsa, bedenini çarmıhta feda ederek asli günaha karşılık bir bedel

[371] Bkz. Nisa, 5/116-118.

ödemiştir. İsa'nın takipçileri bu olay ile kurtuluşa erdikleri inancını geliştirmişlerdir. Matta İncil'ine göre İsa'nın son günlerinde, ölümünden üç gün sonra dirileceğini söyleyerek kendisini tanımladığı *'insanoğlu İsa'* reddedilmiş olmaktadır. İlk Yahudi-İsa inananları çarmıh hadisesinden sonra ölü bir İsa değil her daim onlarla birlikte yaşayan bir İsa tasavvur etmişlerdir. Bir insanoğlu için sonsuz bir dirilik mümkün değildir. Bu noktada da İsa'nın ancak Tanrısal bir cevherden olmuş olabileceği üzerine kurgulanmış bir inanç ortaya konmuştur.

İsa'nın, cesedinin gömüldüğü mezarda bulunamaması onun göğe yükseldiği inancı ile ulûhiyet kazandığını anlatmaktadır. Oysaki insanlığın var oluşundan itibaren ulûhiyet makamının tek sahibi Tanrı olarak bilinmektedir. Tanrının varlığı ve birliği olan tevhid inancı insanın yaradılış amaçlarından biridir. İsa, vaazlarının bütününde, *"Tanrı Egemenliği"* dediği ve kendisinin üstünde 'Abba' yani baba olarak yücelttiği Tanrının gücü ve kudretini işaret etmiştir.

Netice itibariyle İsa'nın, yaşadığı dönemde anlaşılamamış bir peygamber olduğu görülmektedir. Şunu ifade etmek gerekir ki Yahudilerin düştükleri dini yozlaşma ve tevhid inancındaki zayıflıklarından sonra İsa'yı, çarmıh hadisesi ve ölümden diriliş olayı ile açıklanması aklen mümkün olmayan, inanılması güç bir inanç sisteminin öğesi olarak dizayn etmişlerdir. Bunun nedenini de Helen kültürüne pagan inanışının etkisi olarak yorumlamak mümkündür. İsa'nın dirilişi ile ona yüklenen ulûhiyet makamı da pagan inanış biçiminin en bariz göstergesidir.

KAYNAKÇA

ADAM Baki, “Tevrat”, *DİA*, c.41, İstanbul 2012.

AKDEMİR Salih, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim’e Göre Hz. İsa*, 2.bas. İstanbul: (KURAMER), 2017.

ALICI Mustafa, TURAN Süleyman, *Dinler Tarihi*, 2.bas. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2020

ARMSTRONG Karen, *İncil Kitab-ı Mukaddes*, çev. Yıldız Ilgın, 2.bas. İstanbul: Versus Yayıncılık, Ocak 2016.

ASLAN Reza, *Zelot Nasıralı İsa’nın Hayatı ve Dönemi*, çev. Tümay Nalan, 1.bas. İstanbul: Okuyan Us Yayıncılık, Ekim 2014.

ATAURRAHİM Muhammed, *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*, çev. Demirci Kürşat, 2.bas. İstanbul: İnsan Yayınları,1994.

AYDIN Fuat, *Kur’an’daki Hanif/ler ve Nasara Üzerine Araştırmalar*, 1.bas. Ankara: Eskiyeni Yayınları, Aralık 2016.

AYDIN Hüseyin, *Kur’an Bütünlüğü Açısından Hz. İsa’nın Akıbeti Meselesi*, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kelam Araştırmaları Dergisi,2008, 6:2.

AYDIN Mahmut, “Yahya”, *DİA*,c.43, İstanbul 2013.

AYDIN Mahmut, DURAN Asım, *Kur’an ve Hıristiyanlar*,1.bas. İstanbul: (KURAMER) 2019.

AYDIN Mahmut, *Samsun’da Kur’an Günleri, XI. Kur’an Sempozyumu, Kur’an ve Risalet*, 1.baskı, Samsun: Fecr Yayınları, 2008.

AYDIN Mehmet, *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, 1.bas. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995.

BUCAİLLE Maurice, *Tevrat, İnciller ve Kur’an*, çev. Sönmez Mehmet Ali, 7.bas. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2001.

BULUT Halil İbrahim, “Mucize”, *DİA*, c.30, İstanbul, 2005.

CİLACI Osman, “Havari” , *DİA*, c.16, İstanbul, 1997.

DAĞCI Şamil, “Kısas”, *DİA, c.25*, İstanbul 2002.

DİCTİONARY OF BİBLE, “Judgment “, 2.Edition, Edinburgh, *Morrison and Gıbb ltd.1963.*

DÖLEK İlbey, *“Yeşaya:58 Bağlamında Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’da Makbul Orucun Anlamı”*, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt;10, sayı;23,Aralık 2019.

DUYGU Zafer, *İnciller Güvenilir Metinler midir?* 1.bas, İstanbul: Düşün Yayınları, 2020.

DUYGU Zafer, *İsa, Pavlus, İnciller*, 1.bas. İstanbul: Düşün Yayınları, 2018.

EL-A’ZAMİ Muhammed Mustafa, *Kur’an Tarihi*, çev. Türker Ömer, Serenli Fatih, 4.bas. İstanbul: İz Yayınları, 2018.

GİBBON Edward, *Roma İmparatorluğunun Gerileyişi ve Çöküşü Tarihi* (I. cilt), çev. Baltacıgil Asım, 2.bas. İstanbul: İndie Yayınları, 2019.

GÜÇ Ahmet, “Mabet”, *DİA*,c.27, Ankara,2003.

---------------, Çeşitli *Dinlerde ve İslam’da Kurban*, Bursa: Emin Yayın./Düşünce Kitapevi,2018.

GÜNDÜZ Şinasi, *Hıristiyanlık*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi

GÜNGÖR Mehmet, *Yahudilikte Özel Bir Sınıf: Yahudi Din Adamları*, Oksident,1/2,2019.

GÜRKAN Salime Leyla, “İbraniler”, *DİA*, c.Ek-1, Ankara, 2020.

HARMAN Ömer Faruk, “Yakup “ *, DİA*, c.43, İstanbul,2013.

---------------, “İbrahim” , *DİA, c.21*, İstanbul, 2000.

---------------, “İlyas”, *DİA*, c.22, İstanbul, 2000.

---------------, “İncil”, *DİA*, c.22,İstanbul, 2000.

---------------, “İslam”, *DİA*, c.23,İstanbul,2001.

İNSANLIĞIN KIRMIZI ÇİZGİSİ: KUDÜS, Editör: HIZLI Mefail, GÜÇ Ahmet, SAYAR Süleyman, 1.bas. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2019.

KARSLI İbrahim Hilmi, *Kur'an'da Yahudi Din Adamları-Yahudi Geleneğiyle Mukayeseli Bir Çalışma,* MİLEL ve NİHAL İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırma Dergisi, c.7, sayı1,1 Ocak-Nisan 2010.

KATAR Mehmet, "Paskalya", *DİA*,c.34,İstanbul, 2007.

KATOLİK KİLİSESİ DİN ve AHLAK İLKELERİ, çev. Pamir Dominik, İstanbul: Yaylacık Matbaacılık,2000.

KUR'AN-I KERİM, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,2009.

KUTSAL KİTAP, KİTAB-I MUKADDES, 1.bas. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2001.

KUZGUN Şaban, *Dört İncil Farklılıkları ve Çelişkileri*, 3.bas. İstanbul: Fazilet Neşriyat Yayınları, 2008.

KÜÇÜK Abdurrahman, TÜMER Günay, KÜÇÜK Mehmet Alparslan, *Dinler Tarihi,* 9.bas. Ankara: Berikan Yayınları,2017.

MİCHEL Thomas, *Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş*, İstanbul: Ohan Basımevi,1992.

POLAT, Fethi Ahmet, "Mucize", *DİA*, c.30, İstanbul, 2005.

POLAT, Fethi Ahmet, *İncillerde ve İslam Tefsir Geleneğinde Yahuda İskaryot*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstem, yıl:8, sayı 16,2010.

POLAT, Fethi Ahmet," Rabbaniyyun", *DİA*, c.34,İstanbul,2007.

SALLABİ Ali Muhammed, *Tüm Gerçekleriyle Hz. İsa Aleyhisselam*, çev. Sarıtaş Asım, 1.bas. İstanbul: Ravza Yayınları, 2019.

SARIKÇIOĞLU Ekrem, Ekrem, *Diğer İnciller,* 3.bas. Isparta: Fakülte Kitapevi Yayınları,2016.

SARIKÇIOĞLU Ekrem, Ekrem, *Kanonik-Apokrif İncillere Göre Hz. İsa Hayatı ve Mesajı*, 1.bas. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017.

SARIKÇIOĞLU Ekrem, "Tevhid"*, DİA, c.41,*İstanbul, *2012.*

SHARPE J. Eric, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram,* çev. Güç Ahmet, 1.bas. Bursa: Arasta Yayınları, 2000.

TANYU Hikmet, "Ahd-i Cedid", *DİA*, c.1, İstanbul, 1998.

TARAKÇI Muhammet, Muhammet, GÜRKAN Salime Leyla, *Vahiy ve Peygamberlik*, 1.bas. İstanbul: (KURAMER), 2018.

TARAKÇI Muhammet, "Vahiy", *DİA*, c.42,İstanbul, 2012.

UĞUR Hakan, *Tevrat'ın Kur'an'a Arzı*, 1.bas. Bursa: Emin Yayınları,2011.

ULUDAĞ Süleyman, "Keramet", *DİA*, c.25, İstanbul, 2002.

ULUTÜRK Muammer, *Havariler*, Konya: Mesa Bilişim Hizmetleri,2009.

VAUX DE Roland, *Yahudilikte Aile*, çev. Güç Ahmet, Bursa: Arasta Yayınları,2003.

WAARDENBURG Jacques, "Mesih", *DİA*, c.29, Ankara, 2004.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

www.ccel.org, Christian Classics, Ethereal Library, e-book: Eusebius, The Church History of Eusebius, Edit. Arthur Cushman McGıffert, XXIV.153.(24.01.2022)

www.ccel.org, Christian Classics, Ethereal Library, e-book: Orignes, Origene's Commentary on the Gospel of Matthew, edit. John Patrick, ABD. (26.01.2022)

www.ccel.org, Christian Classics, Ethereal Library, e-book: John Chrysostom, The Homilies of St. John Chrysostom On The Gospel Of St. Matthew, Edition. George Prevost, Baronet, M.A. Of Oriel Colege, Oxford,1842,Londra.(26.01.2022)

www.Encyclopedia.com/ Din ve Felsefe/Terimler/Bekârlık mad. (27.11.2021)

www.wikipedia.com/ Gospel of Matthew. (20.01.2022)